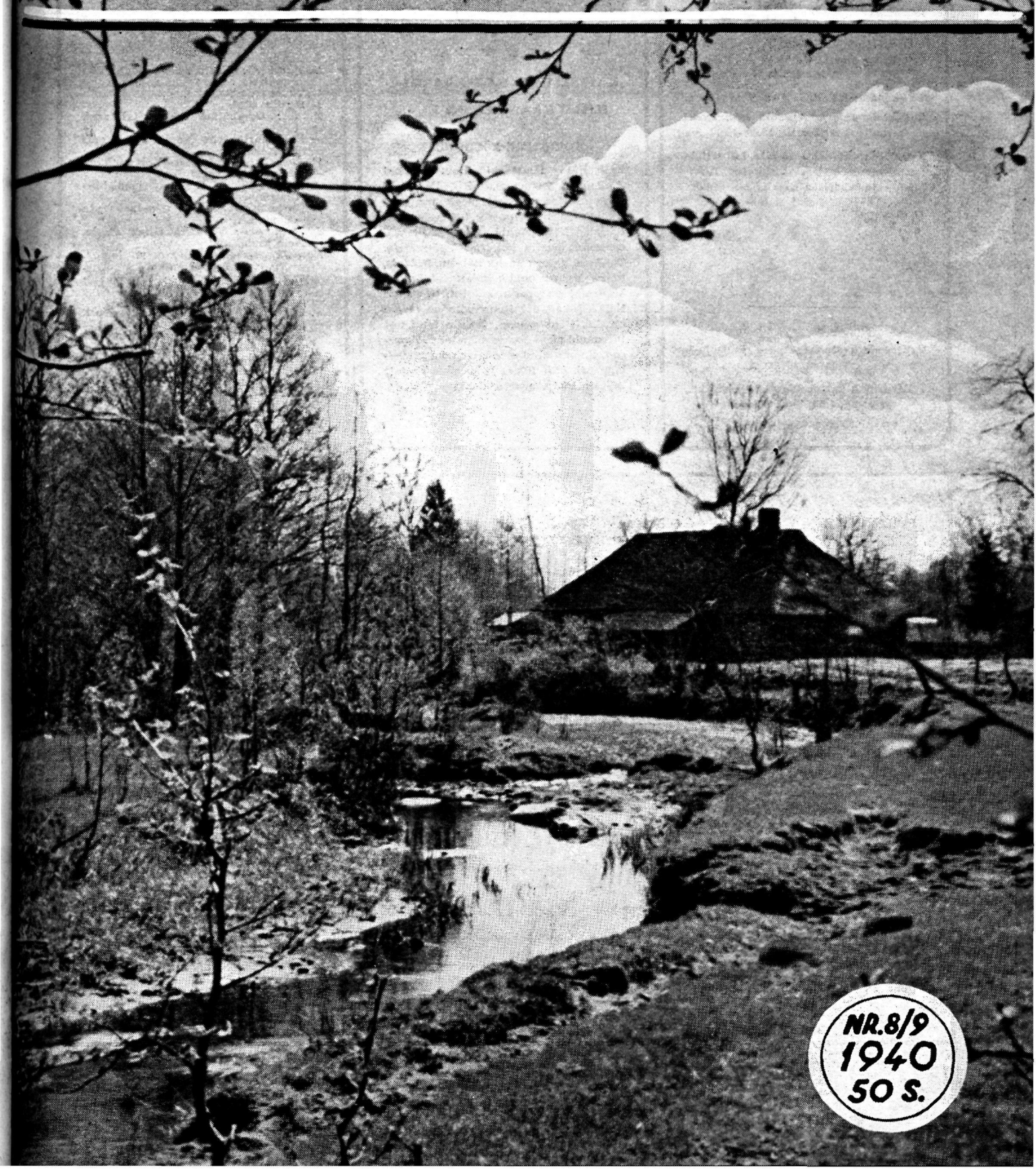

Laitse Kodu!

NR.8/9
1940
50 S.

TOIMETUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8, Kaitseliidu Peastaabi ruumes.

Vaastav toimetaja kolonel A. Balder, telefon 451-94.

Tegevtoimetaja: kapten A. Truuvère, telefon ametis 451-89 ja sv. 156-a, kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu Peastaap. Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00–12.00.

Kaastöö arvatakse tasu alla, kui sellele tasundumine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

*

TALITUS:

Tallinnas, Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9–3. Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/3 a. 3 kr., 1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

KAITSELIIDU HÄALEKANDJA.

ILMUB KAKS KORDA KUUS.

TOIMETUSE NÕUKOGU:

Kaitseliidu Peastaabi ülem kolonel A. Balder (esimees), KL Peastaabi Kultuur-informatsiooni jaoskonna pealik kapten A. Truuvère (esimehe asetäitja), KL Peastaabi Õppe- ja Spordiosakonna pealik kol.-lt. G. Kasemets, Tallinna Maleva pealik kol.-lt. R. Lints, Pärnu Maleva pealik kol.-lt. J. Lugus, Viru Maleva pealik kol.-lt. G. Vaher, Naiskodukaitse Kultuurosakonna vanem pr. Juuli Steinmann, Noorte Kotkaste Peastaabi ülem noortemagister J. Teder-*soo*, Kodutütarde esindajana keeleteadlane pr. Lilli Room ja „Kaitse Kodu!“ talituse juht majandusteadlane R. Jukk.

Nr. 8/9

1940

SISUKORD:

- A. Truuvère: Vastu seitsmendale Võidupühale.
- Tänahest homsesse.
- L. S.: Kevadel.
- A. Tr.: Omakaitse Sihtkapital asub tööle.
- KL suurükiväe pealikute kursus Leetse.
- V. Avasalu: Jüripäevast–Võidupühani.
- Vabadusristi aastapäev.
- A. K-v.: Mõnd NKK suveperioodi toitlustamisest.
- Harju Malevas veel üks laskerada valmimas.
- J. Steinmann: Vaadake silma emale.
- Meie juubilare.
- Karl Jungermann: Eestlane mõtlejana.
- Jaak Rummo: Propaganda sõjarelvana.
- EPA: Sõjapsühhoos ja selle aluseid ajaloolises valgustuses.
- Kas tank murrab läbi?
- E. Päss: Talupojakultuuri liikumisest.
- Lambakasvatuse ja kodumaa villa tootmine üks tänapäeva akuutsemaid probleeme.
- J. Kukk ja V. Pärin: Veorakmeist ja nende sobitamise.
- H. N.: Surmakiired.
- Leenart Sanglepp: Nelipüha kased.
- Meilt ja mujalt.

Talvevigastusi aias aitavad parandada:

A. Mätlik, J. Port, A. Siimon — Aianduse õpperaamat

Äsjailmunud raamatus käsitletakse köögi- ja puuviljakasvatust ja iluaianlust ning taimekaitset. Raamat sisaldab 448 lhk. teksti ja on varustatud hulga ühe- ja mitmevärviliste piltidega. Hind Kr. 5.20

A. Mätlik, A. Prima — Viljapuude standardsortimendid

Meie oludele vastavate viljapuude sortide kirjeldused ja 8 värvitahvliit puuviljasortidest. Vajaline käsiraamat uute aedade rajamisel viljapuude valimiseks. Hind Kr. 1.20

V. Kiisler — Talu- ja koduaia asutamine

Juhised iluaia, köögi-, marja- ja puuviljaiaia rajamiseks talus ja kodus. Hind Kr. 0.80

T. Reim — Köögivilja kasvatus

Juhtnõore tegelikeks töödeks köögiviljaiaias. Hind Kr. 0.30

K. Hinno, L. Pant ja A. Prima — Mahlrad ja mahlajoogid

Õpetusi mahlade ja mahlajoogide valmistamiseks. Hind Kr. 0.80

K/Ü. AGRONOOM — Tallinn, Pikk tn. 36

Vastu seitsmendale Võidupühale

Kuue aasta eest — 1934. a. — asutati meil eriline pidupäev — Võidupüha, mille kaudu me oleme toonud seni ja toome ka edaspidi austust meie kõikide aegade sõja- kui ka meie rahvusliku ja riikliku ülesehitava töö kangelastele ja juhtidele.

Seni oleme me pühitsenud juba kuut Võidupüha, mis on möödunud kõik suure rahvusliku ühistunde tähe all. Iga sellane pidupäev on toonud endaga kaasa meie rahvusliku ühtekuuluvuse kõvendamist, riigikaitselise mõtte tugevdamist ja loova vaimu kasvu meie kõikidel rahvuslikel ja kultuurilistel tööaladel. Selle päeva kaudu on elustunud hulk meie rahvuslikku omapära, esile kerkinud hulk vanu rahvakombeid ja traditsioone ning saanud elavaks ja elustavaks jõuks kogu meie rahvuslik kultuur.

Võidupüha on meie suur rahvuslik pidupäev. Ta on aastatega välja kujunenud selleks sügavaks lätteks, mille kaudu asub iga meie kodaniku hinge sügav veendumus, et igaüks eraldi ja kõik koos loome täna ja homme Eesti parema tuleviku nimel midagi suurt ja tõhusat ja et iga meie kodaniku eluõnn on tihedalt seotud meie riigi ja rahva õnnega.

Eelmisi Võidupühasid oleme me võinud pühitseda rahulikumatel olukordades kui see on võimalik tänapäeval. Praegu on rahvusvaheline taevast täis kõuepilvi ja kevadist äikest, mis mõjutavad kaudselt ka meid. Säärases pingelises olukorras on eeloleval Võidupühäl rahvus-

pühana aga eriliselt sügav mõte ja ülesanne. See peab tänava eriti meele tuletama meie kümnete sugupõlvete rahvuslikke püüdeid ja nende täitumist ning väljaarendamist ja kinnitama meie kõikide usku Eesti võimsasse elutahtesse, mis kindlustab meie kodule vaba ja sõltumatu tuleviku. Selleks toome me Võidupüha pidustuste kaudu esile Eesti loova töö tulemusi, süvendame ja kinnitame oma rahvustunnet, kiindumist oma riiklikku iseseisvusse, arusaamist kogu meie kodanikkonna ühtekuuluvusest ning liituvusest ja kinnitame oma valmisolekut riigikaitsealisteks ülesanneteks ning kõigeiks selleks, mis kannab vaba Eesti elu ja olu ning aitab meid kõiki üle praeguste erakordsete aegade pinevusest, mõjudest ning muredest. Selleks jätkame eeloleva Võidupüha pühitsemise kaudu kõigi nende mõtete ja traditsioonide süvendamist, mis on olnud kokku võttes tuumaks ja selgrooks meie eelolevatele põlvetele ja mis kannab ka meie tänapäeva ning annab Eesti mõttele ja teole õiguse edasi elada ka tulevikus.

Võttes arvesse praegusi erakordseid ja pingelisi aegu tekib paratamatult küsimus, kas tänapäeva oludes on sellaste pidupäevade korraldamiseks üldse mõtet. Võidakse ju küsida, kas säärasel pineval ajal, nagu on seda murelik tänapäev, on üldse mõtet pidutsemiseks. Kõigile neile küsimustele võime siinkohal otsest vastata, et: jah, see õigus on meil tänapäeval isegi kahekordselt. Võidupüha pühitsemine pole praegustes oludes mitte üksi luba-

tud, vaid isegi vajaline, sest just selle kaudu võime me oma tänu avaldada, et me oleme võinud eemale jääda praegustest rasketest heitlustest. Ja praegune pingeline aeg sunnib meie eriti rahvusliku ühtekuuluvuse tunde säilitamisele kaasa aitama. Ja just neil põhimõtteil läheme me vastu eelolevale seitsmendale Võidupühale.

Läinud aastate eeskujul on ka käesoleval aastal Võidupüha korraldamise algatajaks ja üldjuhatajaks Kaitseliit, kes on selle ülesande teostamiseks koostööle kutsunud kõik meie suuremad üleriigilised organisatsioonid, kes on annud selleks ka oma nõusoleku. Sellasel ühisel koostööl areneb eelolev Võidupüha, nagu eelmisedki, kõikide kodanike meeli ning südameid haaravaks pidupäevaks, mis on rajatud tõsisele isamaalisele ja rahvuslikule vaimule.

Seniste traditsioonide kohaselt algab ka seitsmes Võidupüha 23. juunil s. a. meie vana võitluskaaslase — eestlaste sini-must-valge lipu — täismasti heiskamisega üle kodumaa. Kell 8 hommikul kutsuvad orkestrid või signalistid kodanikke kirikute tornidest, rahvamajade või muude kohapealsete kooskäämise hoonete rõudelt ja ajaloolistelt kohtadelt ning kõrgendikelt Võidupüha pühitsemisele. Kella 8.45 paigu saadab meie lugupeetud President K. P ä t s Kaitseliidu Tallinna Maleva mootorratturite kaudu oma traditsioonilise läkituse ja sümbolse võidutule üle maa laiali. Kell 9 hommikul on Vabariigi Presidendi raadiokõne, mille puhul korraldatakse üle maa terve rida ühis kuulamisi. Vabariigi Presidendi kõnele järgnevad üle riigi jumalateenistused selleks puhuks pidurüüsse seatud, rohelisega ning rahvuslippudega kaunistatud kirikuis.

Võidupäeva keskpäevane osa on pühendatud kohalike ürituste läbiviimiseks. Paljud kohapealsed üksused on sidunud selle päevaga mitmeid tähtsaid sündmusi, nagu mälestussammaste avamisi, nurgakivide asetamisi jne. Sel päeval ei unustata ka meie rahvuslikke kangelasi ja suurmehi ning meie iseseisvuse võitluste ohvreid, kelledele sel päeval tuuakse vastavate tseremooniatega austusi ja lugupidamisi avaldusi.

Võidupüha õhtupoolikul toimuvad kohtadel rahvalikud kokkutulekud aktuste, pidude ja rongkäikude näol. Paraade eeloleval Võidupühahal ei peeta, välja arvatud need juhtumid, kus seda tingib mõni kohapealse sündmusega seoses olev erijuhtum.

Võidupüha õhtul täpselt kell 22 süttivad üle kodumaa võimsad võidutuled ja toimuvad meeliülendavad tulepidud sellele järgneva ajakohase ilutsemisega.

Kogu see kava on tihedalt läbi mõeldud, hoolikalt ette valmistatud niihästi ajas, ruumis kui ka võimalike abinõude juures. Võidupüha pühitsemise kava teostamisele on rakendatud kogu meie kodanikkond — üks suuremal, teine vähemal määral, sest on ju see päev kogu meie rahva sisustada. Ja mitte üksi sisustada, vaid ka kogu meie rahva pühitseda. Sel päeval ei tohi olla pidulisi ja neist lahutatud pealtvaatajaid, vaid kõik peavad olema ühine piduliste pere. Võidupüha pidustustele on kutsutud seega kogu meie rahvas, ja on kindel, et keegi ei jäta seda üllast pidupäeva kaasa elamata ja sellele hoogu andmata. Selle juures on põhimõtteks, et kõik Võidupüha pidustused on maksuta ja kättesaadavad kõigile. Et kodanikud ei koormaks sel päeval oma vaimu kunstlikul viisil — loomulikku vaimutoitu ja eneseavaldamise võimalusi on sel päeval küllaldaselt olemas — siis on kõik Võidupüha pidustused kuulutatud alkoholivabaks.

On loomulik ja täiesti arusaadav, et niisugune suur ühissettevõtte, nagu on seda meie üldrahvusliku pidupäeva, Võidupüha, pühitsemine, nõuab meilt kõigilt selle päeva õilsast ja suurest mõttest ühist ja lahkkelideta arusaamist. Aga see nõuab ka plaanikindlaid eeltöid ning ettevalmistamisi, et kogu selle päeva kava toimuks Võidupüha sügava mõtte ja sisu kohaselt. Olenevalt sellest jaguneb Võidupüha mõtte teostamine ja sisustamine kahte ossa: üks, mis juhatab seda suurt pidupäeva sisse, ja teine, mis annab sellele välimust ning ilmet. Võidupüha sissejuhatavas osas on ette nähtud terve rida üldrahvuslikke aktsioone. Neist seisavad esirinnas: rahvuslippude soetamine ja lipuvarraste püstitamine, nimede ja kohanimede eestistamine, kodude korrastamine ja kaunistamine, rahvariiete soetamine ja kandmise õhutamine, rahvatantsude ja ühislaulude levitamine, Eesti muinaslinnuste ja ajalooliste paikade esiletoomine, Omakaitse Sihtkapitali mõtte propageerimine ja korjanduste läbiviimine jne.

Vaadeldgem neid ülesandeid alljärgnevaga pisut lähemalt.

Rahvuslipu propageerimise aktsioon on meil juba rida aastaid vana, kuid selle juure peab ikka ja jälle uuesti tagasi tulema. On ju tõsi, et sel alal on seniste aastatega saavutatud juba tunnustatud tagajärgi, kuid palju on siiski veel ka siin ära teha. Meil on Eestis kohti, kus rahvuslipu levitamine on õige suureprotsendilisel läbi viidud, kuid on veel ka neid kohti, kus ei tulda ega tulda selle küsimusega kaasa. Küsimus on olnud vastavates instantsides korduvalt kaalumisel ja on loota, et siin tuleb edaspidi teatavaid ümberkorraldamisi, seni aga jätkub vastav hoogtöö veel seniseil aluseil. See-

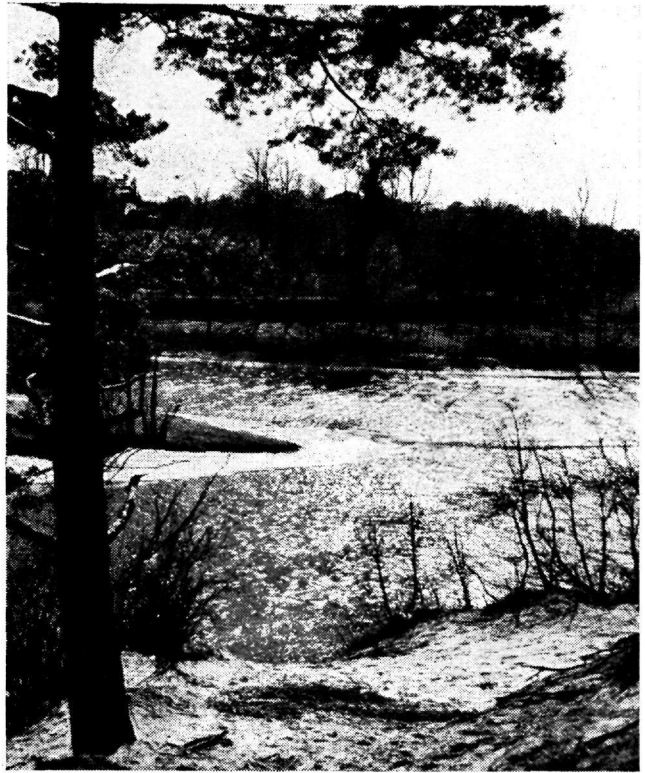
pärast kuulub ka tänavuse Võidupüha eeltööde hulka rahvusliku propageerimisele ja soetamisele kõikjal kõigiti kaasa aidata. Nimede ja kohanimede eestistamise ning Omakaitse Sihtkapitali hoogtööde aktsiooni kohta on meil käesolevas numbris teisel erikirjutused, seepärast me siinkohal neid küsimusi ei puuduta. Küll aga väärub märkimist, et meie kodude korrastamisele ja kaunistamisele tuleb Võidupüha eeltööde sarjas pühendada kindel ja tarviline tähelepanu. Siin on veel väga palju ära teha, ja kui iga meie majapidamine püüaks oma kodukollet ja lähemat ümbrust Võidupüha kuldseks hommikuks paremini ja pidulikumatult ehtida, ka siis oleks sel alal suur töö ära tehtud, sest kord korrastatud elumaja või selle ümbrus ei jää siis juba nii ruttu unarusse.

Rahvariiete soetamise ja kandmise propaganda on samuti annud tunnustusväärseid tulemusi, kuid ikkagi on siin veel palju ära teha. Meil nagu ei saada veel aru sellest, et rahvariiete kandmine on meie rahvusliku mentaliteedi, võib ütelda koguni uhkuse, demonstratsiooni sümbol. Seepärast võiks iga eesti naine ja mees tõsiselt uhke olla, kui ta mõnel rahvuslikul pidupäeval võib selga tõmmata rahvusriided kui piduriided, mille värviküllane sära teda viib mälestustes ühendusse meie kaugete esivanematega, kelle kauni ja kunstilise pärandusena on kogu see värvirikkus ja soe südamlikkus kantud meie päevini.

Meie rahvatantsud ja ühislaulud — needki peavad kanduma Võidupühal rahvusliku ja südameid ülendava ilutsemisena muistsete aegade hämarusest tänapäevani, ühendades südameid meie esivanemate hingelise soojuse ja rahvusliku elujõu mõistmises.

Eesti muinaslinnade ja vanade ajalooliste paikade esiletoomisega olgu jäädvustatud meie esivanemate rahvuslik võitlustahe ja kõrge kultuur. Vanad linnused ja hiiepaigad saagu pühaduseks meie rahvale, eriti aga noorsoole, kes on meie rahvusliku kultuuri kandjad edasi kaugesse tulevikku.

Ja kuna kord juba noortest on juttu, siis ärgem unustagem, et neil on täita Võidupüha pidustuste sisustamises tähtis osa. Seepärast ärgem tõrjagem noori tagasi Võidupüha sisustamisele kaasa aitamast, vaid virgutagem ja kutsugem neid siin kaasa. Meie noortel on suuri kogemusi piduplatside leidmisel ja dekooreerimisel ning Võidupüha õhtustel tulepidudel sobivad nad vahest kõige paremini tulevane mate abideks jne. Kuid ärgem jätkem ka noori kõrvale tulepidude sisulise osa läbiviimisel, neil on siin omalt poolt nii mõndki pakuda, mis sobib tulepidude kavasse. Las rahvas

Kevadel laiutub jõgi oma süngis

näeb ja tutvub meie noorte kommetega ning traditsioonidega, nad pakuvad paljudele kindlasti elavat huvi.

Kaitseliidu noortel on väga palju traditsioone, mis sisaldavad rahvuslikku omapära ja väärivad järeletegemistki. Nii on Põhja-Eestis ilusaks kombeks, et Harju Maleva noored asuvad Võidupüha eelõhtul sümboolsete garnisonidena vanadesse linnustesse, kus nad asetavad välja tule- ja mälestusvalvurid, matkides vanade eestlaste kombeid ja toimetusi nendes linnustes.

Kõik see näitab, et Võidupüha ettevalmistustööde ja sisustamise kavasse mahub nii palju ilusat ja tarvilist, mille teostamisele ja sissejuhatamisele me peame viivitamata asuma.

Seitsmenda Võidupüha pühitsemise korraldused on juba üle maa laiali saadetud. Sel alal on juba ka kohtadel nõupidamisi peetud ja mõtteid mõlgutatud — nüüd on aeg nende teostamisele asuda.

Seitsmes Võidupüha on varsti ukse ees. See on päev, mis peab viima meid ülevasse rahvusliku pidupäeva meeleolusse.

A. Truuvere.

Täna'sest homsesse

Julgusetunne ja usk oma eluõigusse kandku meid parema tuleviku poole

Euroopa rahutud sõjalised ja poliitilised sündmused ei ole viimaste nädalate kestel põrmugi rahunenud, vaid võib-olla koguni teravenudki. Käimasolevate heitluste uus sõjakolle Skandinaavias on virgutanud teisi rahulikke ja erapooletuid riike kahekordsele ettevaatusele, sest praegu ei tea keegi ütelda, kas ja kust poolt kedagi mõni tõsine hädaoht võib ähvardada. Norra abitu seisukord temale väevõimuga pealesurutud võitluses ja temale antava abi probleemiks kujunemine näitab kõige ilmekamalt neid raskusi, milledega tuleb ühel erapooletul riigil otsesesse sõjaohtu sattudes tegeleda. Sellasest kartusest on haaratud praegu veel terve rida Euroopa riike, kes ei või oma piiride puutumatusse pandiks mingit lootust panna. Aeg ise peab siin selgitama olukordade ja võimaluste kujunemise.

Meil, Eestis, on olukord selles mõttes vist kõige rahulikum, et meid ei näi ähvardavat praegusel silmapilgul mingisugune tõsine hädaoht. Õnnelik vahetamine selgitamine oma suure idanaabriga on annud meile kindla julgeolekutunde, mis peaks püsima ka lähimas tulevikus. Olenevalt sellest ei peaks me oma riikliku julgeoleku pärast esialgu mingit muret tundma.

Kuid mure on sagedane ja tülikas küllaline, kes oskab tihti pugeda meie eluruumi, ilma et me ise märkaksimegi, kust või miks ta tuleb. Tema põhjustajaks ja kaaslasiks on terve rida häirivaid nähteid, mis on seoses praeguse segase maailmapoliitikaga ja mis võivad otsest või kaudset tõuget anda mõningate kartuste tekkimiseks. Kõigi nende häirete vastu peame me aga juba aegsasti võitlusse astuma. Meil peab olema kindel sisemine julgeolekutunne, usk oma võimeisse, lootus oma heale saatusele ja teadmine, et me ka ise võime sellele püsiva töö ja kindla usuga kaasa aidata.

Praegune aeg ei too rahulikku kergendustunnet ühelegi rahvale. Euroopa maakaardilt leiame me praegu vaevast rahvaste ja riikide naeratavat palet. Veel raskem on endastmõistetavalt nende riikide seisukord, kes on sõjas juba kannatada saanud, või nende oma, kes praegu sõdivad. Seal on mure homse päeva pärast palju teravam. Isegi need hiiglaslikud riigid, kellede vaenukindad vehklevad virralistena Euroopa kohal, ei või praegu oma saatuse kujunemist kuigi kaugele ette määrata.

Oma tuleviku kujundamiseks tuleb neil paljude raskustega võidelda. Ja teisti ei saa praegu ükski rahvas edasi.

Häired, mis on meid tänaseni puudutanud, ei ole olnud taevale tänu kuigi tõsised. Meie rahvas on juba mitmeid raskusi läbi elanud ja ta teab, kuidas tuleb läbi tõsiste aegade sammuda. Siin on eestlaste tublidus, visadus ja mehisus olnud alati eeskujuks.

On palju tõtt selles lauses, et raskeid aegu võib ainult tugev rahvas läbi elada. Ja meiegi tahame need tugevad olla, kes saavad võitu kõigist raskusist, mida karm elu meile võib ette veeretada. Me ei tohi kohkuda ühegi takistuse ees, et kindlustada oma kodumaale ja rahvale vabadust ja rahulikkust, tugevaile töökaatele ja loominguvõimele rajatud elu. Meie ülim püüd peab olema hajutada kõik kartused raskuste ees seal, kus neid ei ole, ja sisendada riiki ülesehitavat ja oma kodu rajavat töö rõõmu seal, kus kiputakse istuma käed rüpes.

Meie praegune seisukord, paljude teiste riikidega võrreldes, on siiski kadestamisväärne. Otsene sõjaoht on meid seni puudutamata jätnud ja loodetavasti ta jätab meid sellest välja ka edaspidi. Mis meid praegu rõhub, see on mõistetav kartus Euroopa üldise seisukorra kujunemise pärast, mis võib ka meid lõpuks kaasa kiskuda, ja teiseks mõningad tarbimisraskused, mis riivavad kodanikke siiski mitte just väga valusalt.

Mure homse päeva pärast on praegu kõikide rahvaste mure ja meiegi ei saa siin erandiks olla. Julgeolekutunde puudus rahvaste vahel on praegu iseloomustavaks jooneks rahu-tutele aegadele, millele tuleb vaadata kui paratamatusele. Midagi ebaloomulikku ega otsest kartustäratavat selles ei ole. Aja jooksul see kaob iseenesest, kui kaovad selle põhjused.

Teine küsimus on seoses mõningate tarbimisraskustega ja hindade tõusuga mõnedelt kaupadelt. Seesugused nähted on sõjaoludes päris loomulikud. Meie kesk- ja vanema põlve inimesed on neid omal ajal palju raske-mal kujul üle elanud, praegused häired on nende kõrval päris tühised. Muidugi ei ole sellega üteldud, et ka käesolev põlv peaks sää-raste aegade all kannatama — taevast hoidku selle eest! —, see on ainult üks näide sellest, et tõsistel ja kergetel tarbimisraskustel on oma suur vahe.

Me teame ka nende raskuste põhjusi: raske mereblokaad ning väljalülitamine ookeanitagusest kui ka lääneriikidega kaubitsemisest veeretast paljude toorainete ja importesemete muretsemisele tohtuid raskusi. Praegu on aja-järk, kus me ei saa enam müüa sinna ega osta sealt, kus meile kasulik on, vaid me peame arvestama karmi ja reaalselt olupoliitikat. Sõja ajal on alati võimalikud säärased nähted, kus üht või teist kaupa ei saa, aga ega seepärast midagi tõsiselt katki ole.

Majandusminister L. S e p p, kes oma hiljutises kõnes meie kaupmeeskonnale väitis, et Eesti kroon on praegu üheks parimaks rahaks kogu Euroopas, andis hinnangu ka meie praegusele erakordsete aegade kaubandus- ja hinnapoliitikale. Ta ütles:

„Nüüd, kui meil küll kauba hinnad tõusevad, ei ole see mitte raha väärtuse kahane-mine, ja kaup ei ole praegu väärtuse mõõdu-puu, vaid raha, sest sõja tõttu lähevad tõeliselt ainult kaubad kalliks. Kui sõda lõpeb, siis on selge, et me oma krooni eest ostame jälle samad kvantumid kaupa, mida sõja algul osta võisime. Kui sõjaaegsed ebanormaalsed hinnad mööduvad, siis näeme, et oleme säilitanud oma tegevuskapitali substantsi sellest hoolimata, et oleme nüüd kaupa ka odavam hinnaga müü-nud kui uut oleme pidanud sisse ostma. Nii Majandusministeeriumi kui ka teie endi esin-dajate poolt püstitati ja viidi ka läbi seepärast põhimõte, et tuleb müüa selle hinnaga, millega kaup on sisse ostetud, ilma et kartust oleks tarvis kanda substantsi kahanemise eest. Ma-jandusministeerium, hindade normeerimine ja kontroll püüdis seejuures olla nii paindub kui see praegustes oludes vähegi võimalik on. Me ei ole ette näinud mingisuguseid eeldusi hin-dade tõstmiseks rohkem kui see toorainete ja välismaa kaupade hindadest ja teistest tõelis-est olukordadest paratamatuks osutub.

Muidugi, kui Majandusministeerium ja va-litsusvõim siin vahele on astunud ning on nõudnud, et kõiki kaupu tuleb müüa sisseostu-hinnaga, olgugi et tihtipeale naaberkaupmehel on uus partii kaupa, mis on kallimalt sisse os-tetud ja mida kõrgema hinnaga müüa saab, siis seega on riigivõim võtnud enda peale kaup-meeskonna ees ühe teise moraalse kohustuse. Kujutleme, et tuleb rahu ja kauba hinnad igal pool langevad. Ma pean ütleva, et see õiglane ei oleks, kui riik siis kohe ära kasutaks odava-maid sisseostu võimalusi ja istuma jätaks need kaupmehed, kel on sõjaaegsed kallid kaubad laos. See olukord tingib, et tolleaegne valitsus-võim väga tolerantne peaks olema, ja kuna on teada täpselt kaupade sisseveohind ning kvan-tum, siis on võimalik ära märkida, kui kaua võib vanu kaupu kallima hinnaga realiseerida, ja alles siis, kui need on kõik realiseeritud,

siis jõuab kord kätte odavam aeg. See väike kannatus ühiskonna poolt ei oleks liigne, sest sel korral on ühiskond sõjaraskustest läbi ja viimne kannatus oleks põhjendatud ja õiglane. Ma püstitan juba praegu selle põhimõtte ja ütlen avalikult, et tolleaegne valitsusvõim peaks selle õiglase vekslil lunastama.“

Need on väga tähelepanuväärt mõtted ja neid peab igal juhul kõigiti silmas pidama.

Nõnda siis ei ole meil õieti mingit tõsist põhjust hädaldamiseks, sest need väikesed mu-red ja raskused, mis meid praegu oma kütkes hoiavad, peaksid olema võidetavad püsiva töö-ga ja usuga oma helgesse tulevikku.

Käimasoleva sõja tagajärgi ei oska meist keegi ette näha ja nende ennustamine viiks meid ainult rõhuva teadmatuse olukorda, mis on vähem reaalne kui tänapäeva kaine olu-poliitika, mille najal ja raames me praegu elame.

Meie tulevik on meie noorsugu, kes küp-seb praegusel karmil ajal uueks ja karastatud sugupõlveks ning kelle parema tuleviku jaoks me ehitame edasi oma riiki, nagu me seda ka-he aastakümne jooksul ehitanud oleme: kind-lalt, julgelt ja täie sisemise veendumusega õiguses elada vabana ja iseseisvana oma elu-ruumis.

Tähelepanuväärse hinnangu meie noorsoo küpsmise kohta praegustes oludes andis pea-minister prof. J. U l u o t s hiljutisel Harjumaa maanoorte päeval, kus ta ütles muuhulgas järgmist:

„Meie vanem põlv on elanud ise tormides ja tuultes ja temal võib-olla ehk on kergem kanda neid raskusi, milles praegu asume. Noorpõlv aga tahab võib-olla rohkem olla rõõmus, rohkem näha kevadist õhku kui seda praegune rahvaste elu anda võib. Selles asjas peame mõistma praegusaja noorust ja tunnis-tama, et ta ei ela tõesti kergel ajal. Ta elab ja kasvab ning vaimselt ja kehaliselt muutub ta täisealiseks ajal, mis on rahvaste elus suur heitluse ja võitluse ajajärk ja mitte kerge aeg. Aga mulle tundub, et ka kõige halvemas on sageli ka midagi head. Ka praegusel ajal meie noored võivad ühes asjas siiski endid erilises seisundis tunda. Te olete tähele pannud taimi, mida kasvatatakse võib-olla klaaskupli all või keldris, ja te olete märganud, et säärased tai-med on nõrgad ega kannata tuulepuhanguid, kui neid vabasse õhku viiakse. Te võib-olla olete tähele pannud ka puud, mis suuremate puude vahel on kasvanud, aga kui neid suure-maid puid raiutakse, siis sagedasti puu, mis teiste najal ja varjus on kasvanud, ei jõua tuultele vastu panna. Sel viisil taimed üldiselt ja eriti puud on tugevad vaid siis, kui nad noorusest peale näevad mitte ainult päikest ja maitsevad soojust, vaid ühtlasi tunnevad torne ja tuuli ja tunnevad ka külma ja muid ras-

Kevad jõe kallastel

kusi. Nõnda on see üksiku inimese ja ka rahvaste põlvede elus.

Praegune noorpõlv ei ela üle mitte kerget aegu, see on õige. Aga ta võib ennast trööstida sellega, et see põlv, kes praegu kasvab, tahes või tahtmata osutub karastatud põlveks Eesti rahva elus. See põlv, kes praegu kasvab, ei ole keldritaim, kes edaspidi närtsib, ta pole puu, kes seisab väljas ja keda karmid tuuled sinna ja tänna vintsutavad. See põlv peab see-tõttu kasvama eriti kidlaks ja sitkeks Eesti rahva põlveks. Ja mulle näib, et seda on Eesti rahvale ka äärmiselt vaja. Ükski rahvas ei ela ainult tänapäeval — üksikud inimesed kaovad, aga rahvas jääb ja peab jääma! Nõnda kui üksiku isiku maine elu on üürrike, nõnda rahvaste elu on igavene.

Kui te praegu üht ja teist märkate, mis meie praegune aeg kaasa toob, siis kandke seda ja teadke, et need raskused teie elus on viimati need, mis teid teevad tugevaks edaspidi, kui teil on veel suurematele tormidele vastu panna. Kui raskusi on, siis ka läbi rahe ja tormi katsume ikka näha, ja kui mõnikord on raskusi ja tundub külm elus, küll see viimati läheb ikka soojaks, kui meil on julgust edasi minna. Nii tahame ka meie jõuda sellesse kodusse, mis on meie rahva igavene ja lakkamatu elu.

Ütelge iseendile ja ka neile, keda täna siin ei ole, ja igaüks üksteisele, et niikaua kui Eesti noorem ja vanem põlv seisavad kindlasti oma isamaa pinnal, kuhu on paigutatud kõik meie esivanemad, niikaua kui nad oskavad üksteisest aru saada ja lugu pidada ja oma tööd ausalt teha ja niikaua kui meie kõik üheskoos üks kõigi ja kõik ühe eest püüame oma maad ja rahvast ja riiki säilitada ja oma vabadust hoida siin Balti mere kallasmal, niikaua meie seisame sel pinnal ja tahame jääda ja jääme püsima vaba, iseseisva rahvana oma riigis ja oma maal.“

Nende sõnade mõistmisest jätkub, et vähendada seda murekoormat, mida meie praeguste segaste sõjalude tõttu oma südames kanname. Me elame lõpuks ikkagi tulevikule, mis on kaugem ja parem kui täna ja homme. Seepärast ärge kaotagem iialgi julgusetunnet ja usku tulevikku, sest noruspäi ei jõua me kaugele.

Praegu on väljas suur kevad looduse taastupidamisega uuele õitsmisele. Virgutagu see kevadine tunne ka meie mõtet, meeli ja tahet loovale tööle, kodumaa ülesehitamise jätkamisele ja tuleviku kindlustamisele järgnevatele põlvedele, kes on meie töö jätkajad ja ideaalide edasikandjad samal vabal isade maal, kus meiega praegu elame.

✽

Tänavune kevad on saabunud lõpuks ometi päikesepaisteliste ja soojade ilmadega ning öökülmad, looduse kevadise ärkamise soovimatu külaline, on juba mõningat aega kadunud. Ometi pole loodus päikese heldekäelisest paistmisest hoolimata suutnud end veel rohelistesse rüüsesse panna, sest selle otsene tõukejõud — elustav ja kosutav vihm — on jäänud meil seni nägemata. Olgugi et möödunud talvel mattusid meie põllud, teed ja metsad määratutesse hangedesse, sulas kogu see lumi siiski nagu vaht ja kardetud uputuste asemel, mis kevadine lumesulamine endaga harilikult kaasa on toonud, valitseb maal endiselt veepuudus ja põldude tuhkkuival mullal kükitab praegu põud. Aprillikuu oli kõigele lisaks äärmiselt sademetevaene ja maiski pole tänaseni nimetamisväärset vihma tulnud. Selle tagajärjel on paljudes kohtades metsaalune kulu nagu püssirohi, mis võib vähemastki sädemest tuld võtta. Juba on ulatunudki meieni esimesed teated metsade põlemisest — asjaolu, mis vihjab inimeste ilmsele hooletusele tulega ümberkäimisel ja mille vastu praegune kuiv maapind ei paku mingisugust kaitset. Seepärast pole ülearune siin kõikide tähelepanu sellele hädaohule juhtida, mis valitseb praegu meie metsades ja heinamaadel tulega hooletul ümberkäimisel. Iga mahavisatud põlev tulitikk või paberossiots võib praeguse kuivuse juures kahjusid sünnitada, millede suuruse kohta tulega hooletult ümberkäijal on vaevalt ettekujutus. Seepärast pole kohekindne ettevaatus seniste ilmadega metsades liikumisel kuidagi ülearune.

Loodame siiski, et nende kõuepilvede asemel, mis praegu Euroopa taevas ringi liiguvad, tuleb meie peade kohale varsti kuivavat loodust elustavaid vihmapiilvi, ja siis paistku päike meie peade kohal kahekordse õnnistusega: ta toogu tärkava rohu ja vilja maa seest välja ning elustagu ka inimeste südameid.

Kevadine jalutuskäik esimesel maipäeval Kadriorus

Kevadel

Õues on tunda kevadist hõngu,
taevas on kiirgamas lõõmavat tuld,
määratu kangana kirevaid lõngu
päikeses sätendab kevade kuld.

Kuulakem korraks, kuis koore all raksub
lehepuu mahlade pulbitsev tung;
mõningad oksad on pungadest paksud
ja teisal, näe, pakatab õilmitsev pung.

All taeva on loodud meil jumalik ase,
kui jätkub vaid päikest ja kätele tööd.
Nüüd heinamaal meeldivalt lõhnavad kased
ja valgemaks muutuvad hämarad ööd.

Kas mõtet on talvele järele nutta,
kui nii palju päikest ja haljendab niit?
Las kevad nüüd suuril sammel ruttab
ja mured viib kaugele, kaugele siit.

Me teame, et eestlane kindlana astub,
kui jalge all isadelt päritud muld.
Nüüd mingem ka suvele rõõmsaina vastu
ja varugem südames kevadist tuld.

Pöörakem päikese poole nüüd palge
ja kuulakem kevade imelist viit.
Eestlaste sinine, must ja valge
ilmekat sära siis ammutab siit.

L. S.

Omakaitse Sihtkapital asub tööle

Alustatakse annetuste ja jäätmete korjamist Kaitseliidule tangitõrjerelvade soetamiseks

Me oleme kõik teadlikud sellest, missuguse sihiga asus omal ajal tegutsema Allveelaevastiku Sihtkapitali Komitee ja kuidas arenesid selle töö tulemused. Selle töö kaudu saadud ja Vabariigi Presidendi käsutusse edasiantud summadega on meie kodumaa tehaseis praegu ehitamisel 2 veeskjat-vahilaeva, millega meie merevägi rikastub uute moodsate üksuste võrra.

Tänavu kevadel luges Allveelaevastiku Sihtkapitali Komitee oma ülesande täidetuks ja otsustas likvideeruda, kuid ta pärandas oma õilsa töö mõtte, rahva omaalgatusliku kaasaitamise meie riigikaitsele, edasi oma järglasele — Omakaitse Sihtkapitalile.

15. aprillil s. a. kinnitas Vabariigi Valitsus Omakaitse Sihtkapitali (lüh. Omasiht) põhikirja, kus uue sihtkapitali töö eesmärgiks seatakse: 1) kaasa aidata meie rahva riigikaitse süvendamisele; 2) rakendada kogu meie rahvas omaalgatuslikul teel ühise ettevõtlikkusega ja koostööga Eesti Vabariigi kaitse tugevdamisele riigikaitseks vajaliste vahendite soetamiseks. Ühtlasi antakse uuele sihtkapitalile Allveelaevastiku Sihtkapitali korjanduse ülejääkidest alusvaraks kr. 15.000, mis täiendub põhikirja kohaselt annetustega ja muude tuludega Omasihi komitee määramisel.

Kogutavad summad antakse komitee otsuse kohaselt juhatuse poolt järk-järgult üle Vabariigi Presidendi korraldusse sihtkapitali eesmärkide kohaselt kasutamisele määramiseks.

Omakaitse Sihtkapitalil on juriidilise isiku õigused ja ta tegevuspiirkonnaks on Eesti Vabariigi territoorium. Sihtkapitali organeiks on komitee, juhatuse ja revisjonikomisjon. Komiteesse kuuluvad kõik meie tähtsamate üleriigiliste majanduslike, seltskondlike ja kultuuriliste organisatsioonide ja asutuste esindajad.

Oma ülesande teostamiseks asutab sihtkapital üle kogu riigi vastavad toimkonnad ja abitoimkonnad, kellede kaudu sihtkapitali tegevus kantakse kodukorras ettenähtud aluseil pealinnast alla kõikidesse linnadesse ja maakondadesse.

Kinnitatud põhikirja kohaselt on sihtkapitali täisõiguslikuks seaduslikuks esindajaks ja komitee otsuste täitjaks 8-liikmeline juhatuse. Juhatuse asub KL Peastaabi juures Tallinnas.

Omakaitse Sihtkapitali edaspidine töö, kuivõrd seda ei määratle kinnitatud põhikirja, on ligemalt fikseeritud sihtkapitali kodukorras. Selle kohaselt korraldab sihtkapital oma põhikirjaliste eesmärkide teostamiseks üleriigilise rahaliste annetuste ja jäätmete (vanametalli, vanapaberi, kaltsude, vanakummi jne.) kogumise, missuguseid aineid veel rahvamajan-

duslikult võib kasutada. Rahalised annetused ja jäätmete realiseerimisest saadud puhastulu läheb Kaitseliidule relvade, eeskätt tangitõrje relvade, soetamiseks.

Juhatusetele abiks moodustatakse kohtadel toimkonnad, abitoimkonnad ja kogumispunktid, kes organiseerivad ja teostavad annetuste tegelikku korjamist kohtadel, igauks temale määratud tegevuspiirkonnas. Annetuste kogumine toimub võistluse põhimõtte alusel toimkondade ja abitoimkondade omavahelise võistluse teel, nagu see toimus ka Allveelaevastiku Sihtkapitali töö juures.

Töö Omakaitse Sihtkapitali keskkohas kui ka allpool toimub kõige tihedamas kontaktis meie organiseeritud ühiskonna ja rahvaga, ühe sõnaga — kogu meie seltskonna kaasabil.

Toimkonnad moodustatakse kõigis meie 33 linnas ja 11 maakonnas, kusjuures toimkondade tegevuspiirkonnaks on vastava linna või maakonna administratiivpiirid. Toimkondade, ühtlasi toimkondade juhatuste esimeesteks palutakse linnades vastavad linnapead (resp. linnavanemad) ja maakondades maavanevad. Toimkondade koosseisu kutsutakse kõik toimkondade tegevuspiirkonda kuuluvad abitoimkondade esimehed, lisaks neile kohalikest lugupeetud seltskonnategelasist vähimalt 10 isikut, missugusest koosseisust valitakse toimkondade juhatused ja revisjonikomisjonid.

Kõigis kodumaa valdades moodustatakse vastava vallavanema esimeheks olles abitoimkonnad, kusjuures linnades võib abitoimkondi moodustada tarviduse järgi. Abitoimkondade juhatused valitakse abitoimkonna esimehe kutsel kokkukutsutud vähimalt 15 kohapealse lugupeetud seltskonnategelase ühisel nõupidamisel; samas valitakse ka kokkutulnud isikute keskel abitoimkonna revisjonikomisjon.

Annetuste vastuvõtmiseks organiseeritakse abitoimkondade juures võimalikult käidavamates kohtades vastavad kogumispunktid. Igal kogumispunktil on oma juhataja ja selle abi, kes toimetavad annetuste vastuvõtmist, nende kviteerimist ja edasisaatmist keskkohas.

Nende oma eesmärkide teostamiseks on Omakaitse Sihtkapitalil ja ta toimkondadel ning abitoimkondadel õigus korraldada koosolekuid, loteriisid, pidusid ja korjandusi ning asutada varade soetamiseks vastavaid ettevõtteid.

7. mail s. a. toimus Tallinna KL Peastaabi juures Omakaitse Sihtkapitali Komitee koosolek, kus kuulati

KL suurtükiväe üksuste pealikute kursus Leetses

25.—28. aprillini s. a. korraldati Leetses KL suurtükiväe üksuste pealikute kursus, millest võttis osa üle 30 pealiku. Ilusad ilmad ja osavõtjate suur tööind andis kursuse tööle täiepingelise ilme. Teoreetilised ja praktilised tööd kestsid suure intensiivsusega kuni 9 tundi päevas.

Kursuse lõppedes korraldati pühapäeval, 28. aprillil s. a., Valkla laskeväljal õppeharjutus, mis algas hommikul kell 6 ja lõppes kell 11.30. Pärast seda Tallinna Maleva suurtükiväe divisjon viis samas läbi oma laskeharjutused, mis kestsid kella 2-ni. Kursuse lõpptööd — laskeharjutusi — olid tulnud jälgima Kaitseliidu ülem kindral J. Orasmaa ja suurtükiväe inspektor kol. G. Leets, kes jäid kursuse töö tagajärgedega täielikult rahule. Kursuse lõpul korraldati kõigile osavõtjatele Tondi kasinoos ühine lõunasöök, mille järele tubli töö sooritanud kursuselased sõitsid igaüks oma koju laiali

ära lähem informatsioon Omakaitse Sihtkapitali asutamise kohta. Komitee esimeheks valiti A. Uueson, abiesimeesteks H. Kolts ja H. Simm, sekretäriks K. Kornel, abisekretäriks R. Viederfeldt.

Juhatuse esimeheks valiti kontradmiraal Joh. Pitka, abiesimeesteks kindralmajor T. Rotberg ja kindralmajor J. Orasmaa, sekretäriks ins. E. Avik, abisekretäriks kolonel V. Karing, laekuriks P. Öpik, abilaekuriks T. Kint ja varade korraldaja J. Põdra.

Ühtlasi kiideti heaks koosolekule Allveelaevastiku Sihtkapitali juhatuse poolt esitatud uue Omakaitse Sihtkapitali esialgne tegevuskava ja annetuste võistluskogumise juhendid. Kõige lähemal ajal asutatakse kohtadel kohalikud toimkonnad, abitoimkonnad ja kogumispunktid. Selle järele võib annetuste kogumine kohtadel kohe alata.

Selleks on ka soodus aeg: praegu on kõikjal käimas kodukaunistamise hoogtöö, millele on tarviline tähelepanu pühendatud ka eeloleva Võidupüha pühitsemisega seoses olevate ettevalmistustööde sarjas. Kahtlemata leidub meie kodudes ja taludes küllaltki mitmesuguseid esemeid, mida nende omanikel otseselt vaja ei ole, kuid mis on rahvamajanduslikult veel küllaltki kasutatavad ja meie üldhuvides realiseeritavad. Nende kaudu tõstame oma rahva üldist jõukust, nende ärakorjamisega jalust kaunistame oma kodusid ning kasvatame kodanikes huvi jäätmete

hoidmiseks ja kogumiseks. Kahtlemata leidub meil ka neid kaaskodanikke, kes ei keeldu andmast sellele uuele õilsale ettevõttele ka rahalist toetust. Muidugi huvitab iga annetajat küsimus, mida õigupoolest jäätmete all mõistetakse ja mida kogutakse. Siia kuuluvad esijärjekorras vanametallid: raud, teras, malm, plekk (välja arvatud emailitud nõud). Vanametall võib olla igasuguses suuruses ja seisukorras, ka roostetanud; teiseks värvilised metallid: alumiinium, tina (ka pastatuubid, pudelikapslid jne.), tsink, babiit, pronks, valge vask, punane vask, kuld ja hõbe; kolmandaks kaltsud: villane, poolvillane, sits, džuuat jne. Kaltsud peavad olema kuivad ega tohi olla immutatud või õlised. Neljandana kuulub siia kõik vana paber, mis ei ole määratud või rikunud mõne õli või määrdega, on kuiv ega ole hallitanud, viiendana kummi: vanad autode sise- ja väliskummid ja jalgrataste sisekummid (igasugune vana kummi, nagu vanad kalossid, saapad ja vihmakuued, ei tasu ümbertöötamist ja neid vastu ei võeta).

Ülaltooduga peaks olema antud ümarik pilt Omakaitse Sihtkapitali ülesannetest ja töösse rakendumisest. Nüüd varsti algab ka annetuste kogumine ja siin avagu iga tõsine eestlane sellele ideelisele üritusele oma süli ning abivalmis käed.

A. Tr.

Jüripäevast — Võidupühani

Mõtteid nimede eestistamise järjekordse aktsiooni puhul

Hoolimata kõigist raskusist ja hädadest, mis meie kaasaegsed on üle elanud, peame siiski tunnistama, et me elame üle ühtlasi ka väga õnneliku aega, kuna alates Vene revolutsiooni päevilt kuni viimase ajani meil on pidevalt olnud võimalus seista nii-ütelda mõistuse ja südamega ainult eesti rahva teenistuses, ilma et meil mingisugune välismõju oleks selleks avaldanud mõnesugust takistust. See tõsiasi ja õnnelik olukord on aga pannud meie peale ka kohustusi, mille täitmise eest oleme vastutavad meie tulevaste põlvete ees.

Kohustusi oma rahva ja riigi vastu peame kandma pidevalt, kuid on sellaseid kohustusi, mida võidakse täita ja peabki täitma teatud kindla ajavahe- miku jooksul, kuna selleks on saabunud nii-ütelda sobivaim aeg ja soodsaimad eeldused. Tuletagem meele sel puhul vaid oma vabariigi sündi ja sellega seoses olnud sündmusi. Kõik sündis siis parajal ajal, ei tehtud midagi liig vara ega ka liig hilja. Ka tänapäeval on meil rahvuslikke kohustusi, mille täitmiseks aeg näib olevat sobivaim. Meie riigi hoone on püstitatud. Me oleme jõudnud ajani, mil peame mõtlema selle hoone sisustamisele ja välisilme viimistlemisele. Me peame kandma hoolt selle eest, et selle hoone sisustus ja välisilme oleksid täielises kooskõlas selle vaimuga, millele hoone on rajatud, ja me peame kandma hoolt ka selle eest, et me ka endalt heidame viimsegi kahtluse selle kohta, et me ise oleme selle hoone pärisperemehed ja et kõigil võõrastel selles küsimuses ei tekiks mingit teist mõtet või arvamist.

Üks asi, mis võõraid meie pärisperemehe seisuse suhtes kergesti eksiteele viib, on see, et meil leidub veel kaunis koguke eestlasi, kes kannavad võõraid nimesid. Et seda eksiarvamist lõplikult kõrvaldada, selleks näib olevat ainult üks abinõu, ja see on vabanemine võõrapärastest nimedest. Selle sihi poole püüdmine ongi üks meie rahvuslikke kohustusi jüripäevast Võidupühani.

Nüüd heidame väikese pilgukese olukorrale, kuidas on edenenud nimede eestistamine seni ja kui palju meil on veel teha tööd kuni Nimede Eestistamise Liidu poolt püstitatud loosung „Igale eestlasele eesti nimi“ saab teoks.

Nimede eestistamiseks on olnud võimalusi juba alates 1920. aastast. Algul see protseduur oli raske ja keeruline ja seejuures ka kulukas, mistõttu aktsioon ei annud suuremaid tulemusi ja 15 aasta jooksul muutis oma nime kõigest umbes 1000 isikut. Võõrapäraste nimede muutmine algas suurema hooga 1935. a., mil olid loodud uued alused nimede eestistamiseks ja mil hakati teostama ka vastavat propagandat. Juba esimesel kuul saime hulga eestistatud pere-

rekonnanimesid ja aasta lõpuks oli eestistatud perekonnanimede arv tõusnud 33.000-ni. 1936. a. eestistati 76.000, 1937. a. — 42.000, 1938. a. — 34.000 ja 1939. a. — 14.000 võõrapärast nime. Nii on selle aja jooksul eestistatud ümarguselt 200.000 võõrapärast perekonnanime. Võõrapärastest nimedest on veel jäänud eestistamata 43%, kuna 57% on juba eestistatud. Seni eestistamata jäänud perekonnanimede arv moodustab kogu eestlaste arvust 18%, kuna 82% on juba eestipärased perekonnanimesid. Piltlikuma ülevaate põliseestlaste, eestistatud ja võõrapäraste perekonnanimede vahekorra kohta annab diagramm nr. 1.

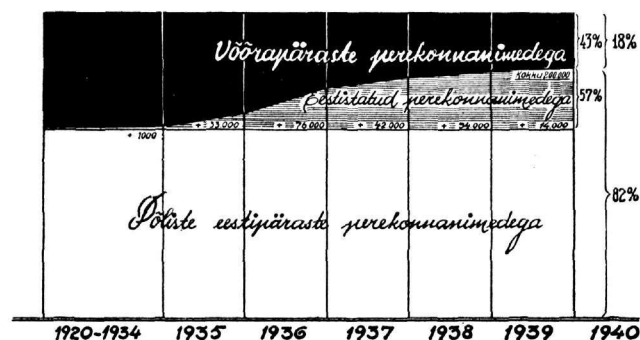

Diagramm nr. 1

Perekonnanimede eestistamise edukus maakondade, linnade ja valdade järgi ei ole kaugeltki ühtlane (vaata diagramm nr. 2). Eestistajate esirinnas maakondadest asub Virumaa, kus on eestistatud 62% ja võõrapärasteid perekonnanimesid on jäänud järele 38%. 5 aasta jooksul on Virumaal eestistatud üldse 23.000 võõrapärast nime ja järele on jäänud 11.000. Virumaa linnades Narvas ja Rakveres on eestistamine edenenud visalt. Tallinnas on juba eestistatud 55% nimedest. Harjumaal oli aktsiooni algul 51% võõrapäraste ja 49% eestipäraste perekonnanimedega. Suurem osa võõrapärastest nimedest on juba eestistatud. Järvamaal oli võõrapärasteid perekonnanimesid 50%, sellest viie aasta jooksul on eestistatud pooled. Lõuna-Eestis oli 1935. a. algul olukord eestiliste perekonnanimede suhtes parem. Seal oli eestipäraste perekonnanimede arv suurem kui Põhja-Eestis. Eestistamise aktsiooni tulemused on Lõuna-Eestis nõrgavõitu ja suuremat edu sel alal pole märgata ka viimasel ajal. Näitena võiks märkida, et Valgamaal on eestistatud vaid 34% nimedest ja 66% on veel eestistamata. Pisut parem seisukord on Võrumaal ja Petserimaal.

Vaadeldes linnu näeme, et suuremas osas linnades on see töö läinud võrdlemisi edukalt. Mõned

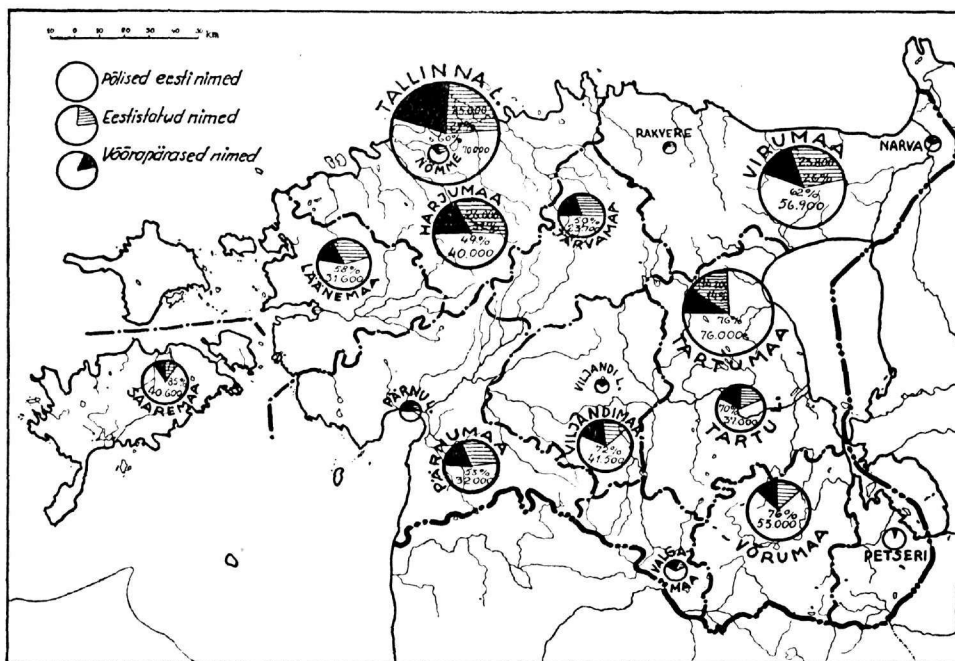

Diagramm nr. 2

väiksemad linnad on juba peaaegu puhtad võõrapärastest nimedest, näiteks Türi.

Samuti on ka üksikuid valdu, kus nimede eestistamine on viidud läbi juba 100%.

Kui asi edasi areneb sellases tempos kui seni, siis kuluks veel umbes 10—15 aastat, kuni täiesti vabaneme võõrapärastest nimedest. On aga selge, et me selle aktsiooniga nii palju aega viita ei või. Aja sündmused veerevad kiiresti, tuues meile pidevalt uusi ülesandeid ja uusi kohustusi, seepärast nimede eestistamise aktsioon tuleb viia kiiresti lõpule.

Nimede eestistamise au, õigupoolest selle rahvusliku kohustuse vabatahtlik kandmine ja lõpuleviimine, jääb meie kaasaegsete tegudest minevikku ühe ilusaima leheküljena, kuigi see on üks neist kohustusist, mida varem teostada polnud võimalik ja mille edasilükkamine ei näi ka millegagi põhjendatud olevat. Praegu on sellest haaratud laialdased hulgad kodanikest. See liikumine on kujunemas nagu kevadeveeks, mis pühib maapinnalt kõik valju talve jäljed ja talve karmused. Me tahame loota, et see liikumine viib jäävalt minevikku ja unustushõlma ka tükikese meie just mitte kõige ilusamaist mälestusist ja annab meile kinnitust ning alust ja loob teatavaid soodsaid eeldusi kogu meie rahva tihedamini ja usalduslikumalt liitmiseks, sest üheks oluliseks eelduseks on ka võimalikult vähemate kaotustega pääseda katsumisaegadest, kui neid kunagi peaks tulema. Me võime olla õnnelikud, et nimede eestistamise aktsioon, selle tänapäeva rahvusliku kohustuse täitmine, on nii lodusasti arenenud. See on heaks tõenduseks sellest, et eestlase rahvuslik mõtlemisviis on terve ja et ta ei jäta kasutamata ühtki momenti, et anda mõõdukas tõendus oma rahvusliku meelsuse suhtes

ja anda usutav tunnus omakasuvabast vastastikusest solidaarsusest.

Kuigi kõik kodanikud pole veel suutnud nime muutmise aktsiooniga kaasa minna, tahaksin siiski uskuda, et nad vähimalt põhimõtteliselt oma jaatava otsuse ses suhtes on juba teinud, kuid mitmesuguseil põhjusil pole veel suutnud seda täide saata. Üheks põhjuseks on arvatavasti aeg, kuna tahetakse nähtavasti uue nime suhtes teha pikem kaalutus ja leppida kokku lähemate ja kaugemate üht perekonnanime kandvate sugulastega ühise uue perekonnanime suhtes. See on ka täiesti arusaadav ja mõistetav, kuna uus perekonnanime peab andma ettekujutuse tulevastele

põlvedele nime valija maitsest ja peab kujunema väärtuseks ja varanduseks, mis puhtana pärandatakse põlvest põlve.

Nüüd on aga juba üle viie aasta olnud võimalus mõelda ja kaaluda ja valida uut nime, ja see aeg peaks olema küllalt pikk, et eelseisvaks Võidupühaks langetada kaalutud ja küps otsus. Me peame ruttama. Mingit viivitust enam olla ei või.

Oma rahvuslikke kohustusi andumusega täites jõuame kindlasti peagi niikaugemale, et oleme vabanenud kõigest võõrast ning tihti väga odavast ja halvast laenust, et kujuneme täiesti rahvuspäraseks tervikuks maailma rahvaste peres ja et suudame olla väärtuslikuks lisandiks sellele suurele perele. Siis kaovad ka meie endi keskelt võib-olla koguni põhjendamatud kahtlustused meie rahvusliku meelsuse suhtes ja asemele astub sügav üksteise usaldamine ja siis oleme ka täisväärtuslikud pärisperemehed läbi raskuste ja vaevade ehitatud riigi hoones ja võime paremini korraldada kaitset ja varju selles hoones ajal, mil välismaailmas möllavad pikseilmad ja marud.

Nii siis püüdkem selles suhtes jõuda ühisele otsusele ja arusaamisele, et üheks rahvuslikuks kohustuseks ja ülesandeks jüripäevast ja Võidupühani on endale rahvuspärase nime võtmine, sest see on täiesti loomulikuks kaasnähtuseks rahvuslikule mõtlemisviisile.

Kui oleme suutnud viia kooskõlla ja vastavaks meie sisemisele rahvuslikule meelsusele ka need välised tunnused, mis määravad meie rahvusse kuuluvuse, siis oleme saatnud korda suure teo, mis aitab kinnitada meie riikliku iseolemise aluseid ja on teatavaks tagatiseks eesti rahva jäävaks püsimiseks.

V. Avasalu.

Vabadusristi aastapäev

2. mail pühitseti üle riigi Vabadusristi aastapäeva, kusjuures peeti paraade ja aktusi Vabadusristi kavaleride austamiseks. Suurimaks ja haaravaimaks kujunes Vabadusristi aastapäeva paraad Tallinnas sõjaväe ja KL Tallinna Maleva esinduslikul osavõtul.

Kuna ilm paraadipäeval oli maipäevaselt ilus, siis oli paraadi ja Vabadusristi kavaleride austamist tulnud vaatama määratu rahvahulk, kes palistas tiheda müürina Vabadusväljaku, kus paraad peeti.

Pikk Vabadusristi kavaleride rivi, eesotsas esimehe kindral G. Jonsoniga, sammus paraadile tublil ja kindlal sõjamehesammul, kus nende poole, pärast paraadi vastuvõtmist, pöördus kõnega Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner, üteldes järgmist:

„Kaasvõitlejad, Vabadusristi kavalerid! Täna, kus kõikides meie garnisonides meie sõjaväe osad tervitavad Vabadussõja kangelasi — Vabadusristi kavalerid —, on minul au tervitada teid, Vabadusristi kangelased, kõigepealt Vabariigi Presidendi nimel ja soovida teile kõigile õnne ja jõudu teie isiklikus elus.

Mina kui sõjavägede ülemjuhataja tervitan teid kogu meie sõjaväe ja Kaitseliidu nimel. 20 aastat on möödunud Vabadussõjast. Eesti riik ja kogu eesti rahvas on selle aja jooksul elanud rahus ja see aeg on olnud suureks õnnistuseks meie kodumaale. Eesti rahvas, meie riik, kogu meie elu on selle aja jooksul edasi jõudnud ja arenenud hiiglasammudega kõigil aladel — olgu see vaimukultuur, majandus- või poliitiline elu. Me kõik tahaksime, et riigi ja rahva elu võiks areneda samasuguses rahulikus olukorras ka tulevikus.

Kahjuks ei olene see aga üksnes meist ja meie tahtest. Suur sõda Kesk- ja Lääne-Euroopa suurriikide vahel on jälle käimas.

Hiiglaslikud sõjalised jõud seisavad üksteise vastu ja on valmis hirmsale vastastikusele hävitamisele. Ma ütlen meelega, on valmis vastastikusele hävitamisele, sest sõda kestab küll juba üheksandat kuud, aga sõdivate suurriikide territooriumil otseselt võitlus ei ole veel alanud. Kuidas ja millal see võitlus algab ja kuidas ta lõpeb, seda me ei tea. Küll on aga sõda juba rängalt puudutanud mõndki vähemat ja keskmise suurusega riiki ja üks neist on juba purustatud. Seisukord on niisugune, et vähemad riigid võidakse kiskuda sõtta peagu täiesti oma tahtmise vastu, hoolimata nende kindlast tahtest jääda erapooletuks. Ühegi väikese riigi jõud üksikult praeguse ääretult võimsa ja kalli sõjatehnika juures ei küüni määratult võimsate suurriikide sõjaliste jõudude vastu.

Me ei taha sõda. Meil ei ole sõjast midagi võita, küll aga väga palju kaotada. Seni on meil korda läinud sõjast eemale jääda ja me tahame seda ka tulevikus.

Me oleme sõlminud oma suure idanaabriga — Nõukogude Liiduga — vastastikuse abistamise pakti. Oleme seda lepingut ausalt täitnud ja tahame seda kindlasti teha ka tulevikus. Ja — mis väga tähtis — meil on teadmine, et meie suur lepinguosaline samuti tahab seda lepingut kindlasti täita. See on tähtsaks teguriks selleks, et meid mitte nii kergesti ei saada sõtta kiskuda. Aga kõigest sellest hoolimata peame ise a l a t i v a l m i s o l e m a, et tarvilisel korral kaitsta oma riiki, oma rahvast, kogu oma olemasolu. Ja seda me teeme niisama kindlasti ja julgusti, nagu see sündis Vabadussõja ajal.

Praegune raske sõja-

Pilte Vabadusristi aastapäeva paraadist Tallinnas

Mõnd NKK suveperioodi toitlustamisest

Peagi lähenev suvi toob NKK töösse jälle uue tööperioodi. Kui talvine töö toimus kodu ümbruses ja suures enamuses kinniseis ruumes, siis suvi oma KL ja noorte organ. laagrite, manöövrivate ja teiste väliõppustega, samuti ka NKK kogunemistega, viib meid välja ja kaugele kodudest, viib meid loodusesse — väliolukorda.

Erilised ja laiaulatuselised ülesanded on siin NKK toitlusosakonnal. On enesestmõistetav, et NKK on kõigi nende ürituste puhul perenaiseks. Teame, et hästitoodetud pere on alati heatujuline ja teguvõimas, kellele kõik tööd ja ülesanded on kerged. Ja me teame enamgi, teame, et toit on tervis. Et NKK on usaldatud see nõiavõti — toita hästi, odavalt ja maitsvalt, siis on selge, et selle võtme saladusi tuleb ka põhjalikult tunda. Iga töö edu oleneb ju sellest, kuivõrd põhjalikult selle teostajad tööd tunnevad. Nii on see ka toitlusküsimusega.

Et eeltuleva suve tööperioodil kõiki toitlustamisi edukalt läbi viia, selleks tuleb neil, kelle ülesandeks on nende ürituste lahendamine ja läbiviimine, mõtlen siin ringkondade ja osaliselt ka jsk. toitlusvanemaid, varakult asuda selleks ettevalmistusi tegema. Kõigepealt tuleb selleks hankida andmeid, kuipalju ja missugused toitlustamised üldse suve kestel ees seisavad. Neid andmeid saab vastavatel KL üksustelt, noorte org. ja NKK perelt, endastmõistetavalt esinaise kaudu. Vastavalt ajale ja toitlustamise iseloomule tuleb selleks leida võimalised perenaised. Seejuures on küll soovitatav, et ühele perenaisele suve kestel mitut toitlustamist ei määrataks, sest see kujuneks ühele isikule liig väsitavaks, mis sageli on olnud peatse tööst eemalejäämise põhjuseks ega võimalda suurema arvu iseseisvate perenaiste kaadri väljakujunemist, mis on aga toitlusvanemate otsene ülesanne. Algajatele perenaistele tuleb toitlusvanemil endil või vilunud jõududel esialgu näpunäiteid ja juhiseid anda ja abiks olla, küll nad peagi kogevad.

Toidutabeli koostamisele asudes tuleb kindlasti silmas pidada aastaaega, saadavalolevaid toiduaineid ja ka toitlustamise iseloomu (kes on toitlustatavad, kui kaua aega kestab toitlustamine, mitu korda päe-

vas toidetakse jne. jne.). Selle juures ei tohi iialgi unustada, et toit peab olema oma sisaldavuselt toitev, arvestades toiduainete toiteväärtust, maitsev ja hulgalt vastav sööjate arvule.

Toitude valikul tuleb silmas pidada põhimõtet, et nii laagris, manöövrivis kui ka õppustel ja võistlustel ei valmistata pidutoite, vaid tavalist igapäevast ühepajatoitu. Kui lõunaks on keedetud korralik lihasupp 150—200 g lihaga ja vastavalt turul või koha peal saadaolevate täisnormi supilisanditega, andes sinna juure 250—300 g leiba, arvestades $\frac{3}{4}$ —1 l suppi mehe peale, siis on see vägagi korralik lõuna ja iga mees saab sellest kõhu täis. Selle toidu juure ei vajata ühtki magustoitu ega piima, saia või kooke. Õhtuks on soovitatav anda pudrusid või koorega kartuleid mõne kastmega.

Nii vorst kui ka heeringas tulevad NKK toidutabelist tuleval suvel nende kalli hinna tõttu välja jätta. Võileiva kattteks tuleb enam tarvitada kohupiima, redist, kurki, juustu jne. Küll perenaised siin on ise leidlikud, millega leibu katta. Üldse tuleb seda silmas pidada, et võileivad lähevad palju kallimaks kui mõni soe toit, kuna selle juures saab soojast toidust enam ja väärtuslikumalt söönuks kui võileivast. Koorega kartul tuleb KL ja NKK toitlustamisel enam ausse tõsta, esiteks tema toiteväärtuse ja teiseks möödunud sügise kartulite vähese saagi tõttu. Kui väidetakse, et mehed ei taha kartuleid koorida ja seetõttu ei söö neid koorimatult, siis see on ekslik arusaamine. Kõigis meie kodudes süüakse palju koorega kartuleid ja meie pojad õpivad neid ka sõjaväeteenistuses olles sööma, miks siis meie peaksime peenutsejad olema. Voorus ei ole mitte see, kui üht või teist toitu ei sööda, vaid voorus on see, kui inimene sööb kõike, sest inimeskeha vajab mitmekesisust.

Aeg kohustab meid paljugi ümber õppima või õigemini endisi harjumusi revideerima, ja seda ka toitlustamisküsimusis. Kui veel möödunud aastal perenaistel oli kerge vastavalt harilikule päevarahandamise toidutabelit koostada, siis käesoleval kevadel peame selle juures juba kauem mõtlema. Päevarahandamise me liig kõrgele ei saa tõsta, sest nii KL kui

aeg nõuab äärmist ettevaatust. Me oleme teinud kõik, mis võimalik, et mitte lasta end sõtta kiskuda. Aga me ei karda sõda ja me peame valmis olema, et tarviduse korral end julgelt kaitsta, ja seda me teeme.

Veel ma lisaksin ühe mõtte. Teie, Vabadusristi kavalerid, teate väga hästi, et virisemisega ja kartusega ei saa ükski riik ega rahvas ka raskel ajal kuigi kaugele. Ümberpöörduvalt, me peame tulevikule sammuma vastu rahulikult, külmavereliselt ja julgelt. Ja teie kohus, Vabadusristi kangelased, on neid julgeid, kindlaid ja rahulikke mõtteid üle anda oma ümbruses ka kogu rahvale. Ärgem virisegem, ärgem kartkem. Rahulikult, külmavereliselt ja julgelt sam-

mume vastu tulevikule ka raskel sõjaajal. See on praegu parimaks pandiks, et meie oma riigi ja oma rahva sellest raskest sõdade ajast üle viime tervelt, vastu ikka paremale ja ilusamale tulevikule!"

Sõjavägede Ülemjuhataja kõnele järgnes riigihümn ja sõjaväe ning Kaitseliidu üksuste paraadmarss. Paraad möödus Vabadusristi kavaleride rivist ja autribüünist, millelt aseda jälgisid Sõjavägede Ülemjuhataja kindral J. Laidoner, peaminister J. Uluots, sõjaminister kindral-leitnant N. Reek, Riigikogu esimees O. Pukk ja teisi kõrgemaid külalisi.

Rahvas jälgis Vabadusristi kavaleride austamist suure huviga kuni paraadi lõpuni.

ka NKK ei ole suuri ainelisi võimalusi. Aga me tulemeги toime hulga kokkuhoidlikumalt, kui me tarvitame teisi toiduaineid. Tõstame ausse kõigepealt meie silgu, millest väga erinevaid toite saab valmistada, ja kilu, õpime tarvitama rohkem piima, piimasaadusi ja piimatoite, õpime sööma enam redist, kurki, tomatit, sibulat, murulauku ja kõike muud rohelist, arvestades seejuures, et sibul ei ole mitte maitsev, vaid toiduaine. Kustutame toidutabelist maha kõik välismaa võrtsid ja tarvitame oma supijuuri. Teeks tarvitame meie kodumaa teed. Kui võileiba ei ole juhuslikult võimalik katta juustu, kohupiima või millegi muuga, ega siis veel midagi katki ole. Korralik võileib katteta on ka väga maitsev ja — peaasi — toitev. Soomes praktiseeritakse seda alati.

Lähemas minevikus on olnud juhtumeid, kus KL toitlustamine on maksnud kr. 1:25 päevas. Muidugi oli see kahetoidulise lõuna juures. Kuid see on lubamatu. Ka siis, kui mehed peaksid kaht toitu lõunaks nõudma, tuleb nendele selgeks teha, et ühest korralikust toidust lõunaks jätkub küll, kuna me ei tohi teha asjata kulutusi. Ka ei ole tavalised õppused, võistlused ja manöövrid mingisugune pidu, kus pidutoite tuleb pakkuda. Töö juure kuulub ka töötinimese toit. Ka KL ja NKK pidusööikide puhul tuleb silmas pidada, et toidusedel ei koosneks 5—6 toidust. 2—3 jätkub. Liig kuhjatud laud on tõsikliik ega sobi KL ega ka NKK org. Toit olgu vaid igal juhul korralikult, puhtalt ja maitvalt valmistatud.

Erilist tähelepanu tahaksin juhtida meie noorte toitlustamisele. Noorte toidusedel peab siiski erinema KL toidusedelist, välja arvatud juhud, kus NK on juba alates 16-a. Noortele tuleb anda enam

piima, võid, suhkrut, marju või magustoitu ja võimalikult sepikut. Hommikuti kohvi asemel serveeritagu piima või pudru kas piima või võiga, võileivale pandagu redist või kurki. Supi- kui ka supilihaannused võivad tavalisest normist olla väiksemad, sest lapsed söövad vähem, eriti tütarlapsed. Samuti tuleb supilisandite kui ka pudruainete normi kärpida. Noorte juures tuleks ka kama tarvitusele võtta.

Ka NKK toitlustamisel tuleb harilik toidunorm revideerimisele võtta ja rohkem tarvitada aseaineid, nagu piim jne.

Toitlustamisel välioludes tuleb perenaistel silmas pidada, et söömist ja toidu jagamist saaks korraldada puhtas ja õhurikkas ümbruses. Peab looma nii mugava ja koduse olukorra kui vähegi võimalik, mis on suureks eelduseks toidu maitsevusele. Teiseks toidu maitsevuse eelduseks on toidu õigeks ajaks valmisaamine, sest toidu peale ootamine rikub poole isu ära. Toidu jagamine olgu korraldatud nii, et see toidusaajailt asjata aega ega tüli ei nõua. Kõikide ümbrus olgu alati puhas ja korras.

Muidugi on toitlustamise juures veel sada pisa- asja, mida on võimatu loetella, kuid mille olemasolu või ärajäämine on siiski väga tähtis, aga vilunud perenaise silm ja harjumused leiavad ise, mis on vajaline. Eks siin ole iga üksiku perenaise algatusvõime väga olulise tähtsusega.

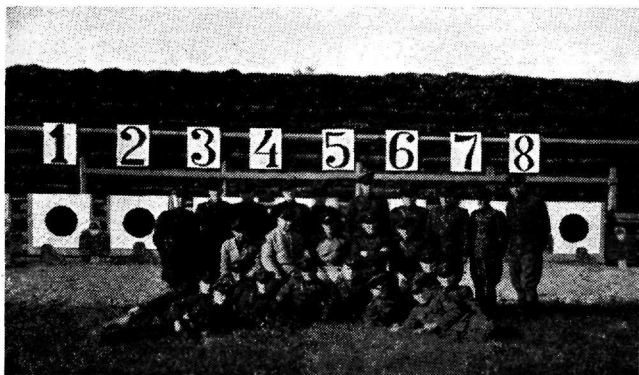
Omades suuri vilumusi ja kogemusi ei tee NKK perenaistele ka teatavates olukordades ümberorienteerumine mingisuguseid takistusi ega raskusi. Ikka julgelt ja teadlikult edasi.

A. K—v.

Harju Malevas veel üks laskerada valmimas

Möödunud (1939.) aasta maikuu alustati Harju Maleva Rapla malevkonna Järvakandi Tehaste üksikrühma uue laskeraja ehitamisega, sest senine ei võimaldanud rohkem kui 300 m kauguselt laskmist ega vastanud enam kõigile nõudeile.

A/S. Järvakandi Tehaste juhatuse lahel loal saadi 15 aastaks tasuta laskerajaks kasutamiseks ilus

ning 80 × 600 m suurune maa-ala, mille läänepoolsesse otsa püstitati kohaliku Kaitseliidu üksikrühma pealiku E. Veinpere, VR II/3, kelle energilisel ja osaval organiseerimisel kõik kõne all olev töö läbi viidi, juhtimisel üle 25 m pikkune kuulipüüdevall, sinna kõrvale näitajate varjend, millele lisaks tänavu lõpetatakse töö märklaudade aluses betoonvarjendis, mis võimaldab vahetatavate märklaudade kasutamist. Juure arvatud veel laskemaja 300 m peal ning ajutine telefoniside varjendi ning laskemaja vahel, mille asemele juba sel kuul postidele pannakse 600 m pikkune püsivjuhtmetega telefoniliin, võidi juba augustikuu esimesil päevil, pärast KL Peastaabist laskeraja kasutamise loa saamist, korraldada laskeharjutusi ning viidi kohe läbi Kaitseliidu karikavõistlused.

Töö, mille tähtsus on mõistetav riigikaitse seisukohalt ja mille väärtus, tagasihoidlikult hinnates, on paari tuhande krooni ümber, tehti kõik Kaitseliidu liikmete poolt pärast oma kutsetööd, mis näitab ühist meelt ja armastust oma organisatsiooni tegevuse vastu Järvakandi Tehaste kodukaitsjate peres.

Vaadakem silma emale

Emadepäeval vaadakem silma emale hellalt, soojalt...

Elu on kui laat: kärarikas, nõudev, pakkuv, vahel teesklev ja kaval, paiguti lihtsameelne ja rumalavõitugi.

Tahad või ei, ta kisub su kaasa võitlema ja võistleva sirgena ja julgena. Ent häda sunnil ajab ta sind küüruski käima ning ennast peitma ähvardava füüsilise jõu eest elu säilitamise huvides tuleviku nimel, mida tahame pärandada noile, kes hingavad ja töötavad pärast meid kodumaa poegadena ja tütardena.

Kogu maailmas võidutseb praegu füüsiline jõud algelisimal kujul.

Vana vikatimehe käed on tulvil tööd: maalt merele ja tagasi tormab surm, kaasa viies manala hämarusse inimõisi, parimaid noorist, emade-isade uhkust, lootust ja suurt armastust sageli olematute ideaalide nimel, inimsuse nimel, mis inimsus ei olegi...

Mõteldes sellele hakkame seesmiselt külmetama, otse lõdisema, ja küsime: „Kuhu tõttad, maailm?!“

Kangeima pakase puhul kütame ahje, mässime endid vaipadesse ja vammustesse ning elame edasi heas lootuses, et ees on kevad päikese ja lilledega, kohiseva merega, vulisevate ojadega ning öitsengu ja rohke viljaga...

Kellade helisedes tõttame ristiinimestena kõrgesse hoonesse ammutama leebust, pehmust ja lepitavat suhtumist elule ja kaasinimestele suurimalt inimese sõbralt, Naatsareti hingearstilt.

Kuid paarituhandaastane õpetus armust ja halastusest ei ole suutnud muuta maailma mentaliteeti suurtes joontes.

Missugune monstrum, koletis, on naise rüpest maailma tulnud inimene! Eks pälvi ta põlgust?!

Siiski, ärgem vaadelgem teda ühekülgse!

Inimene nagu kosmos on tuhandekandiline ime. Kõrvuti julmuse ja külmusega on ta kehastatud jumalikkus, suuremeelsus ja igavene püüe täiusliku headuse poole.

Inimene on see, kes haavab ja surmab, kuid ka too, kes on leiutanud kõik meile tuntud vahendid ravimiseks ja valude vaigistamiseks, kes on avastanud maad ja mered, leiutanud trükitähed ja noodid, loonud helid ja viisid jumalikuks sümfoniaks...

Võrratult üllas on loov, ehitav ja õilsate põhimõtete eest võitlev inimene!

Kui kõrge on ta laup, kui selged ta silmad!

Me täname sind, naine emana, et oled teda kannud, imetanud, kasvatanud!

Täname imetluse ja kiindumusega eriti emadepäeval, aasta ainsal päeval, mis on pühendatud emale tema erandliku seisukoha tõttu kõigi inimolendite hulgas, tema erivõimete ja omaduste tõttu, milledest esikohal on südameheadus ja hingesoojus. Emal on igapäevaste meiste olnud esimeseks ja parimaks eluase-meks, rikkalikema, väärtuslikema esimese toidu and-

jaks, sulgpehmeks hälliks, valguse-, jõu- ja soojuseallikaks.

Kes meist väikesena ei ole peitnud end ema varjasse embusse, ema sooja sülle talveõhtutel tormi vingudes korstnas või äikese kärgatades suvisest põua-taevast.

Kui kindel ja julge oli siis meil viibida seal! Kuidas tuksus süda emale sügavas andumuses!

Ja hiljem — teiste, suuremate hirmude ja ohtude saabudes on lakkamatult meil meeles olnud ema headus ja kõikumõistev hellus.

Väljudes kodust eluvõitlusse elu ja isamaa huvides, olgu sõja või rahu ajal, ammutame vaprust ja meelekindlust ema õnnistavast sõnast ja ergutavast pilgust...

Saabudes taas koju elu kärarikkalt turult külma ihu ja hingega kasutame mõjuvaima arstimina ema hoolitseva käe jõul loodud ja kantud kodusust, värs-kendame oma meelt ja südant tolles igavesti-naiseli-kus allikas, mille nimi on emalikkus.

Emadepäeval vaadakem truult silma emale, suru-gem tugevasti ta kätt ja kinnitagem ta rinda, seni kui pole veel hilja, väike habras kevadõieke tänu, aus-tuse ning andumuse täheks.

J. Steinmann

Memmekesele emadepäevaks

Meie juubilare

NKK Tartu Ringkonna esinaine pr. Ebba Saral 50-aastane

NKK Tartu Ringkonna esinaine pr. Ebba Saral pühitseb 10. mail s. a. oma 50-dat sünnipäeva.

Oma kutsetöö kõrval — juubilar on tunnustatud käsitööõpetaja — on pr. E. Saral kogu aja elavalt osa võtnud seltskondlikust tööst, olles paljudes organisatsioonides tegev juhtivatel kohtadel. E. S. oli rea aastaid aktiivselt tegev Tallinnas laste hoolekande seltsis „Lasteabi“ ja Vabadussõja algpäevist alates „Ühistöö“ varustus- ja matuseoimkonnas, algul Tallinnas ja hiljem Tartus. Erilist tänu võlgneb pr. Ebba Saralile kogu Tartu Maleva mees-, nais- ja noorte pere, kelledele E. Saral on pühendanud oma suurima tööjõu ja parimad aastad, tegutsedes Tartu Ringkonnas selle juhina algpäevist alates. E. Saral sattus Kaitseliidu tegevusse 1924. aasta oktoobrikuu esimestel päevadel, mil Vabadusristi Vendade Ühenduse Tartu osakonna liikmete hulgast oli moodustatud esimene omakaitse salk „kütirühmade“ nimetuse all. Pr. E. Sarali kui eriteadlase poole pöördui siis palvega valmistada meeskonnale välise tunnuseks käesidemed. E. Saral valmistas esimesele koosseisule valged sidemed, hiljem aga, kui Kaitseliit oma tegevust jatkas legaalse organisatsioonina, hakati Naiseltsi töökojas E. Sarali eestvõttel valmistama siniste triipudega valgeid käesidemeid, mida nüüd kannab kogu KL organisatsioon.

Algul tegutsesid naisrühmitused meesüksuste juures organiseerimatult üksikute eriulesannete läbiviimisel. E. Sarali eestvõttel ja algatusel aga moodustasid naised Tartu Maleva juures 1925. a. varakevadest esimesed jaoskonnad ning E. Saral tegutses 1. jaoskonna esinainena alates jaoskonna asutamistest, s. o. 7. maist 1925. a. E. Sarali algatusel korraldati Tartu

naisrühmade koostöö ja moodustati esimene ülemalevaline esindajate kogu, millest hiljem kujunes Tartu Ringkond (asut. aeg 11. märts 1926). See oli esimene maleva ulatuses organiseeritud naiste üksus ja selle eeskujul on hiljem organiseerunud ka teiste malevate naisliikmed. Tartu Ringkonna esinainena on pr. E. Saral tegutsenud edukalt selle algpäevist tänaseni, olles võrdlematuks eeskujuks, juhiks ja nõuandjaks NKK töös ning tegevuses nende hulkade aastate kestel.

E. Sarali algatusel ja õhutusel kutsuti kokku Tartus Kaitseliidu päevade puhul I Kaitseliidus tegutsevate naiste kongress, millest võttis osa ka Soome Lotta-Svärdi üldjuht H. Arneberg-Pentti. Siin pandi alus ülemaalsele koostööle ja moodustati NKK juhtiv keskus, millest aja jooksul kujunes NKK Keskjuhatus, kuhu rea aastate jooksul kuulus ka E. Saral. Innukateks tegelasteks Kaitseliidu ridades on E. Sarali perekonda kuuluvad kolm põlve, s. o. E. Sarali ema pr. Vimberg, E. Saral ise koos abikaasa professor Karl Saraliga, ja nende kaks poega ja tütar.

Peale eelmainitu on E. Saral tegev veel Tartu Naisühingus, Eesti Põllumeeste Seltsis, „Talupere-naise“ toimetuses, „Kodukäsitöös“ Tallinnas, Tartu „Kuldsüdames“ ja teistes.

Teenete eest on Ebba Saralile annetatud järgmised kodu- ja välismaa au- ja teenetemärgid: Eesti Punase Risti 4. järgu rist, KL Valgerist III kl., Kotkarist V kl., NKK teenetemärk, Soome Kaitseliidu Hõberist, Läti Kaitseliidu teeneterist, Valgetähe 4. järgu teenetemärk, Lotta-Svärdi teenetemärk, „Ühistöö“ mälestusmärk ja teisi.

Soovime juubilarile eeltelevaiks pikiks aastaiks palju raugematut jõudu, õnne ja edu.

Põhja malevkonna pealik Jaan Zimmermann 60-aastane

Seistes Kaitseliidu vanemate veteraanide esirinnas võis Tallinna Maleva Põhja malevkonna pealik Jaan Zimmermann 4. mail s. a., oma 60. sünnipäeval, viivuks peatuda ja tagasi vaadata oma möödunud tegevusele, mis on olnud tihedasti seotud meie rahva ja riigi arenguga, kujundades katkematu tegutsemisaheliku varajasest nooruseast kuni tänaseni. Alanud oma ühiskondlikku tegevust omavalitsus- ja kohtutegelaseks, siirdub juubilar hiljem Tallinna, kus 1917. a. peale ta rakendab oma võimeid Omakaitse ja Kaitseliidu organiseerimisele.

1918. a. aitab Jaan Zimmermann varustada pealinna toidu- ja kütteainetega. Vabadussõja päevil organiseerib juubilar sõjaväe sanitaarala, olles haavatute transportala korraldajaks ja haigla ülemaks.

Pärast Vabadussõda tegeleb juubilar trükitöösturina ja kuni tänaseni ärimehena ja pangandustegelaseks. Jaan Zimmermanni võimeid ja heataht-

likku nõuannet on kasutanud senini paljud organisatsioonid ja ettevõtted. Olles rea aastaid Tallinna Autoklubi esimees ja tegelik autosportlane on juubilar ergutanud ja tõhustanud autospordi ala, luues tiheid sidemeid sel alal tegelevate välismaa organisatsioonidega.

Erilist aktiivsust, soojust ja hellust on Jaan Zimmermann kui rahvuslane osutanud Tallinna Malevale, eriti oma armsale Põhja malevkonnale.

Juubilari tööd ja tegevust on hinnatud Kotkari, Eesti Punase Risti, Valgeristi ja Läti Kaitseliidu Ristiga. Jaan Zimmermanni 60. sünnipäeval lähetaavad talle tuhanded kaasvõitlejad ja sõbrad paljudest organisatsioonidest oma siiraima tänu, austuse ja lugupidamise.

Tartu Maleva orkestri pealik A. Virkhaus 60-aastane

17. skp. pühitseb KL Tartu Maleva orkestri pealik, helilooja Adalbert Virkhaus, oma 60. sünnipäeva.

Juubilar sündis 17. V 1880. a. Tartu lähedal Väägvere koolimajas, meie „pasunakooride isa“ Taavet Virkhausi pojana, kellelt ta sai ka esimesi juhatusi muusikas. Pärast vallakooli lõpetamist A. V. õppis Tartu linnakoolis ning hiljem Tallinna raudtee-technikakoolis, mille ta lõpetas 1899. a. Ehkki isa sooviks oli, et juubilarist saaks insener, võlus teda muusika enam ja nii siirdus A. V. 1905. a. Leipzigi konservatooriumi, kus ta muuseas õppis Arthur Nikisch'i dirigentide klassis orkestri juhatamist ja Max Reger'i juures komponeerimist. Pärast konservatooriumi lõpetamist 1908. a. ta kutsuti Tartu saksa suveteatri II kapellmeistriks. Siit siirdus A. V. sama aasta sügisel Tallinna Estonia seltsi koorijuhiks, kus ta asutas alatise ooperi- ja operetitrupi, millest on aja jooksul välja võrsunud praegune ooper ja operett Estonias. Ta oli esimese eesti muusikakooli asutajaks ja õppejõuks. Praegu ta töötab Tartus koorijuhina ja keskkoolide muusikaõpetajana. Peale kutselise töö on juubilar kogu oma vaba aja pühendanud seltskondlikule tööle, millest võiksime mainida: Tartu Peetri

ja Maarja koguduse laulukooride juhatamine, kõikide Tartumaa laulupidude üldjuhtimine puhkpillimuusika alal jne.

Alates 1935. a. on A. V. ka Tartu Maleva orkestri juhiks. Oma oleku ajal Tartu Malevas on juubilar kogu oma energia koondanud ja pühendanud selleks, et Maleva orkestrist kujuneks välja mänguüksus. See on tal ka peaaegu saavutatud, kuna praegune maleva orkester on üks tugevaimaid orkestreid kogu Lõuna-Eestis.

Heliloojana on juubilar kirjutanud suure hulga koori-, soolo- ja orkestripalu. Vaadeldes ta töid näeme, et kõik ta loomingud on kuidagi rahvapärased ja elulähedased, kuna teemadeks on kasutatud peamiselt rahvaviise ja -laule.

Teenete eest kultuurilisel ja pedagoogilisel alal juubilar sai 1940. a. Valgetähe.

ARSENALIS

on laos müügil

kal. 0,22

täpsuspüssid

Nende hind Kr. 180.— tükk (koos dioptersihiku ja rõngas-tulpkirbuuga)

Lähemaid andmeid püsside kohta annab Arsenali Tehnikajaoskond, Tööstuse tänn. 51, telefonid 63 ja 65 (Arsenali keskjaam nr. 416-86), või Kaitseliitlaste Tarveteladu, Kaarli tänn 8, telefon 468-12

ARSENAL

Eestlane mõtlejana

Mõtlemisvõime tugevus eraldab inimese loomast. Mõtlemisande suurus teeb vahet inimese ja inimese vahel. On rahvaid, kelle hulgas leiame suuri mõtlejaid. On rahvaid, kel puuduvad silmapaistvad vaimukangelased. On rahvaid keskmiselt madala mõt-tepotentsiga, kes annavad enda hulgast väikese, kuid tugeva vaimuaristokraatia. On rahvaid, kes keskmiselt koosnevad kõrge intelligentsiga inimtüüpidest ja siiski ei ole vaimuelus juhtival kohal.

Mõtlemisvõime iseloomu uurimine isiku juures on üks evolutsiooni ja kasvatus eeltingimusi. Kui tahame oma rahva vaimuelu tõsta, siis peame paratamatult tundma neid tendentse ja laineid, mis valitsesid meie rahva mõtteelu. Meie, eestlased, oleme parasvöö elanikud, meie tunde-tahte suundumus on melankoolne. Eestlast kui tüüpi jälgides näeme keskmises kokkuvõttes tõsist, tagasihoidlikku, püsivat, ettevaatlikku juurdlejat ja tasakaalukat inimest. Erandeid on igal pool ja, nagu kõikjal, on nad ainult üldreegli tõestajaiks. Nii siis eestlane on loomu poolest mõtleja iseloomuga.

Tähendab, meil on parimad eeldused teaduslikuks ja kultuuriliseks tööks. Kui meil on mõtlejaid päid, siis peame nende arengut soodustama ja tulevikus vaimujõudude kvaliteeti ja kvantiteeti suurendama. Huvitav on vaadelda eestlase mõtteavaldusi vanasõnade järgi. Vanasõnad oma sisulise mitmekesisusega ja filosoofilise ülevaatlikkusega ning loogilise sõnastusega iseloomustavad rahva vaimuilmet rohkem kui muud kultuurilised rahvapärased.

Meie vanasõnad vajavad erilist ja suuremat tähelepanu kui neile senini osaks on saanud. Wiedemanni teos „Aus dem inneren und äusseren Leben der Ehsten“ ja Eiseni „Eesti vanasõnad“ on ainult kogud ja neid tuleb võtta leksikonilise materjalina.

Milliseid mõtteid ja probleeme fikseerivad Eesti vanasõnad?

Siit leiame filosoofilise väärtuse õpetuse „maksimad“ inimesest, elust ja maailmast. Võib veendumusega ütelda, et eestlane on loomult ka psühholoog; seda tõestavad rohkearvulised vanasõnad inimeste ja loomade hingeelu tundmisest ja mõistmisest.

Mis arvavad eesti vanasõnad inimesest? Siin leiame huvitavaid mõtteid. Headust tuntakse ja kurjust ei saa elus varjata: „Head inimest tuntakse hälli, kurja veel kotigi sisse“. Head inimesed on vastutulelikud, sest: „Hea inimene tuleb isegi, paha ei tule paludeski.“

Eestlase tööarmastust nenditakse väga paljudes vanasõnades: „Inimene saab töö eest, lind laulu eest.“

Ja sellane on ta saatust: „Inimene peab tööd tegema, lind laulma.“ Kuid tööd on jäävad väärtused: „Inimese nägu ununeb, teod ei unune.“ Inimene pole täiuslik olevus: „Inimene eksib sõna pealt, hobune nelja jala pealt.“ Sest et: „Igal inimesel on oma head ja vead.“ Elus on paratamatu, et: „Inimene ei

kasva karistusest.“ Inimene on egoist ja ahne: „Inimene püüab suuremat suutäit kui suhu mahub.“ Eesti vanasõnades peegeldub inimene kõigi inimlike nõrkustega, sest rahva kollektiivne looming on mitmekülgne.

Kuidas peegeldub eesti vanasõnades eluprobleem?

Mis on elu eestlase maailmavaates? Elu on muutlik ja kaduv: „Mis elab, see liigub, mis liigub, see kulub.“ Elu on häviv: „Elust surma on pisut sammu.“ Alati on inimesel elus raskusi, kannatusi ja valusid: „Ega ükski lauldes või elada.“ — „Kes ei mõista kannatada, see ei mõista elada.“ — „Elu on hullem kui põrgus.“ Peab võtma vastu, mis elu õpetab; ja õppida kannatama tuleb igapäev, sest teisiti ei saa elada: „Kes kannatab, see kaua elab.“ — „Küll elu õpetab.“ — „Kes hästi tahab surra, peab hästi elama.“ Ülearu mõnus elu ei arenda inimest, vaid toob kahju: „Hea elu ajab hukka.“ Elus tuleb olla tolerantne, arvestades kaasinimeste huvisid. „Ela ise, lase teisel elada.“ See on ilusaimaid elureegleid, mille teostamine võiks maailma uueks muuta.

Mis kõnelevad eesti vanasõnad vabadusest? Eestlased pidasid alati vabadusest lugu ja võitlesid selle eest:

„Seni põlv põlvekene,
kui pole suul sulgejada
ega keelel köitijada...“

Vabadust mõistetakse materialistlikult: „Oma tuba — oma luba.“ See oli teoorjuse aegadel eestlase suurimaid ideaale.

Aja probleemile on rahvas pühendanud väga palju mõtteid. Meie esivanemad tundsid aega ja hindasid seda kui suurimat väärtust maailmas. — Aega peeti kalliks: „Aega ei saa rahaga osta.“ — „Aega pole aiateibast võtta.“ Aja jooksul lahenevad ja pehmenevad kõik eluraskused: „Aeg annab abi.“ — „Aeg arstib.“ — „Aeg parandab haavad.“ — „Aeg aitab konna mättale, kehva kannikale.“ — „Aeg õpetab.“ — Paljud vanasõnad soovivad aega õigesti kasutama õppida: „Kõik omal ajal.“ — „Korja õigel ajal.“ — „Paranda, kui paras aeg.“ Aeg on vägev ja üleolev kui saatust. Aeg on eestlase kujutelmades elav ja dünaamiline: „Raud on tugev, aga ajahammast veel tugevam.“ Aeg toob uued olud ja viib vanad: „Mis ajast, see arust.“

Mõtlemisest ja mõtteavaldustest on palju vanasõnu. Mõtlemise ja kõnelemise oskusest peeti juba vanasti lugu. Mõtlemisest oleneb inimese sõna ja tegu: „Kuidas mõtted, nõnda teod.“ „Üheksa kord mõtelda, üks kord teha.“

Inimene peab rohkem mõtlema ja vähem kõnelema: „Enne mõtle, pärast ütle.“ — „Inimene peab enam mõtlema kui rääkima.“ Õeldud sõna on läinud ja teda ei saa olematuks teha: „Lausutud sõna la-

gub.“ — „Sõnal ei ole sõrga ega saba, ei saa enam kätte.“

Avaldatud mõtte ja sõna mõju on väga suur: „Sõna vägi on suurem kui sõjavägi.“ — „Nuiaga lüüakse haavu, sõnaga lüüakse luu katki.“

Eesti rahva ajalugu on raske töö ajalugu. Eestlased austasid tööd, armastasid tööd ja tegid tõsiselt tööd. Tööväärtusest ja töömõttest kõnelevad väga paljud vanasõnad. Tööst saab inimene füüsilist ja vaimset energiat: „Tööta ei saa ükski süüa.“ — „Kes tööd teeb, see leiba leiab.“ — „Kes tööd teeb, see rõõmu leiab.“ Töötamist mõisteti kõrgemas mõttes, teise inimese teenimise mõttes: „Töö teisele, õpetus endale.“ — „Kui teed tööd, tee, et tänatakse.“ Töötamine on seotud elava eluga ja tööülesanded muutuvad: „Iga päev toob ise tööd.“ — „Iga aeg küsib oma tööd.“

Balti sakslane pidas tööd alandavaks ja jättis selle eestlase teha. Kuid rahvatarkus vaatab sellele filosoofilise rahu ja üleolekuga:

Talupoeg on tööle tarka,
härg on künnile kavala,
toidab saksa, toidab sandid,
toidab ilbakad isandad.“

Töö täidab inimese kogu eluea: „Töö ei lõpe enne kui kaks kätt rinna peal.“ Töö sageli ei anna tegijale õiglast tasu. Nii nurisevad mõned vanasõnad: „Töö maksab kopika, amet kaks.“ — „Töö on oma käega teha, palk ei ole oma käega võtta.“

Mida kõnelevad vanasõnad kodust ja isamaast?

Kodu on võrratumalt kallim kui võõras maja: „Oma kolle on kuldne.“ — Kodu kuld, mujal muld.“ Kodus oled austatud ja tuntud isegi loomadest: „Kodus kuulsam, ahju taga ausam.“ — „Oma kodus koe-radki tunnevad.“ Kehvas kodus on parem kui rikkas majas külaliseks olla: — „Oma taadi põlenud kooruke on parem kui võõra võileib.“ — „Võõrast veist ka teised pusklevad.“ — „Võõra leib on valus süüa.“

Mis kõnelevad vanasõnad aust ja usaldusest?

Ausus kindlustab inimese olemise ühiskonnas: „Au enam kui hea põli.“ — „Ausat meest ei hammusta keegi.“ Ausus on elus sageli teeseldud: „Aus mees nähes, kelm kuuldes.“ — „Aus silma ees, kelm selja taga.“ „Aus võtmas, kelm tagasi andmas.“ Ausus ületab ainelise väärtuse: „Perenaise au on enam kui vaese mehe viis lehma.“ Austus ja lugupidamine ainult neile, kes seda on teeninud: „Au sellele, kes au väärt.“ — „Anna au ülemale ja alamale.“

Eestlane on loomult väga umbusklik ja seda ütlevad järgmised vanasõnad: „Ära usu ilma, ilm ajab puru silma.“ — „Kui rebane räägib usaldusest, siis vii kanad varjule.“ — „Usu suu sõbrale, ära usu südant.“

Eesti rahvapärastes kõnekäänudes leidub arvu- tult palju tabavaid võrdlusi, iseloomustusi, pilkeid ja sümboole, mis näitavad, et inimesed oskasid psühholoogiliselt vaadelda ja kunstipäraselt mõelda. Võtame rea näiteid Wiedemanni kogust. Argu inimesi pilgatakse ja naerdakse: „Ta on arg nagu jänas.“ —

„Väriseb nagu haavaleht.“ Lobisejad ja paljukõnelejad teenivad naeru: „Käriseb nagu kadakas.“ — „Lobiseb nagu harakas aiateibas.“ Joodikuid pole eestlased kunagi õigupoolest armastanud ja neile leidub rahvatarkuses palju „komplimente“: „Kallab nagu kaev.“ — „Võtab nagu vasikas.“ Ka armastajate arvel lubab rahvas endale nalja: „Nagu merelainte sees.“ — „Süda tuksub nagu talle saba.“ Laiskus on alati põlatud ja tõgatud: „Laisk kui villane lõng.“

Virkus on austatud ja kiidetud: „Laps terane nagu naaskel.“ Kes magades palju norskab, selle kohta ütlevad vanarahvas: „Norskab nagu saeveski.“

Loomade hingeelu mõistmist tõestavad rohkearvulised vanasõnad kodu- ja metsloomadest ning lindudest. Näiteks hobuse eest tuleb hoolitseda, kuid hobusega peab ettevaatlikult käituma: „Hobune ei pelga sööki, hobune pelgab lööki.“ — „Hobust sööda kui venda, karda kui varast.“

Siga jääb seaks igasuguses olukorras: „Saada siga Saksamaale, pese siga seebiga, siga jääb seaks.“ — „Pane seale kuldrõngas ninasse, siga püherdab ikka sopa sees.“ — „Oleks seal sarved, ta tuhniks terve ilma uperkuuti.“

Koera pidasid vanad eestlased targaks loomaks, ja koerale on pühendatud palju tabavaid lauseid: „Mis koer ei näe, seda koer ei haugu.“ — „Koer kasvab, hambad kasvavad ka.“ — „Seni kuts haugub, kuni vana koer hammustab.“

Kassi ja koera iseloomustatakse järgmiselt: „Koera suus üheksa ohtu, kassi suus üheksa tõbe.“

Kana ei peeta targaks linnuks ja kana iseloomustatakse näiteks nii: „Hakka kana ees kummardama, kana kargab kuklasse.“ — „Sant kana kaagutab ise pesa üles.“ Vares on rahvale tuntud tark, aga eba-meeldiv lind: „Vares varese silma ei noki.“ — „Vares ei lähe pestes valgeks.“

Kokku võttes võib ütelda, et kui kogume kokku kõik eesti vanasõnad ja otsime neist filosoofilisi ja psühholoogilisi valemmeid, siis saame õige rikkaliku valiku. Need tundmatute autorite poolt koostatud mõtteimpulsid on aastasada kestes suust suhu, peast pähe rännanud. Nad on osalt võõrsilt tulnud, kuid käibele jäänud on ikkagi need, mis vastasid rahva mentaliteedile. Kokku puutudes tuhandete eestlastega mõtted muutusid, aga muutudes on nad kristalliseerunud nendesse vormidesse, missuguseis me neid tunneme. Sellane kollektiivne looming ja mõttekontakt annab vanasõnadele erilise rahvusliku tooni, mis on omasem ja lähem rahva hingele ja mõtteelule; annab n.-n. propriumi (päristunnuse) selgemal määral kui see on võimalik individuaalses loomingus. Siit tuletame eestlase kui mõttevõimelise indiviidi suhtes järgmised järeldused:

1) Eesti vanasõnades on väga palju häid filosoofilisi ja psühholoogilisi mõtteid.

2) Nende mõtete selgus, tabavus ja mitmekesisus näitab rahva vaimset potentsi ja huvide rohkust.

3) Endiste eestlaste mõtteelu oli väga lähedases seoses loodusega ja nad tundsid kõige elava ja oleva rütmi intensiivsemalt kui meie, praegused eestlased, seda võime.

Karl Jungermann.

JAAN RUMMO

(Järg.)

Peale puuduliku mõtlemisvõime, mälu ja tähelepanu on meie vaimsel minal veel teisigi nõrgasti kaitstud, alatiselt propaganda-rünnakute ohus olevaid erikülgi. Eriti vastuvõtliku pinna leiab oskustlik propaganda meie väga mitmesugustest eelarvamistest ja eksikujutlustest. Eriti aga niinimetatud minakesksetest ja rühma- ehk grupikesksetest eelarvamistest ja eksikujutlustest.

Kui inimene vaatleb ja hindab kogu teda ümbritsevat maailma ainult omaenda isiklike huvide ja heaolu seisukohalt, kui ta seab ennast, oma heaolu, kasusid ja arvamisi kogu maailma keskpunktiks, siis nimetatakse sellast ellusuhtumist minakeskseks. Reaalsus, tõsielu oma raudsete asjalise maailma seaduste ja loogikaga on minakesksusega vastolus, see saab püsida ainult mitmesuguste eelarvamiste ja eksikujutluste najal, millega end ümbritseb sellane minakeskne inimene. Ja need eelarvamised ongi väga tänuolik pind propagandale.

Minakeskseid inimesi kohtame tegelikult elus igal sammul. Ja kui me endile ikka päris ausalt ja läbenematult üksi olles otsa vaatame, siis leiame igaüks endas väga suure protsendi sellast minakeskust. Väga harvad meist suudavad näiteks tõusta sellase asjalikkuse tasemeni, et nad suudaksid õigustada mõnd seaduse või määruse normi, kui see riivab nende õigusi või kasusid. Kui see norm on mulle kahjulik, on ta halb, toogu ta seejuures kasu kas või tuhandetele. Aga seadus on hea, kui minu õigused ja kasud on kaitstud — kuigi tuhandet kannataksid.

Meil nüüd tagantjärele vahest ehk on piinlik selle innu pärast, millega me sügisel sõja puhkedes ründasime kauplusi ja olime valmis jooksuma kas või jalust maha igauht, kes meie teele sattus, kui oli küsimuses saadavalolev liigne suhkrukott. See nähtus ise oli aga meie minakeskse maailmasuhtumise väljendus kõige puhtamal kujul. Seda suhtumist kannavad kahe põhilisema tegurina endaalalhoiu instinkt ja endamaksmapaneku tung. Igas loomulikus inimeses eksisteerivad need tungid, kuid mida minakessem on inimene, seda määravamalt osa etendavad just need tungid temas. Enesealalhoiu instinkti üheks tähtsamaks väljenduseks on hirm. „Me sünnime kõik argadena, sest loodus on enesealalhoiu instinkti kujul annud kõigile hirmutunde, mis juhib kõige hädaohtliku vältimisele. Julgus on õieti selle hirmutundmise võitmine,“ lausub juba Napoleoni kindral Rogniat oma raamatus „Sõja metafüüsika“. Rogniat'i mõttekäigu järgi ei ole julgus üldse loomupärane nähtus, vaid kunstlikult esile kutsutud või kasvatuse teel välja arendatud iseloomu omadus. Edasi jõuab ta otsusele, et see iseloomuomadus masside juures saab esineda ainult siis, kui seda on osatud massijuhtide poolt propaganda, kihutuse ja julgustuse teel kunstlikult esile kutsuda.

Hirm sõja eest, see on hirm surma, vigastuste, hävituste, haiguste, viletsuste ja kõigi sõjaga kaasakäivate ebamugavuste ja enesepiiramise vajaduste eest. Kõik inimesed tunnevad seda hirmu, kõige teravamini aga äärmiselt minakesked inimesed. Sest mida minakessem on keegi, seda suurem pelgur on ta. Suuri rahvahulki nakatanud hirmu, niinimetatud kabuhirmu või paanika, puhkedel on kõige parem vaadelda just minakeskseid inimesi ja neid vallutanud hirmu reaktsioone. Ostupaanika puhul näeme teda jooksmas poest sisse ja teisest välja, küünarnukkidega teed tegemas leti ees ja ahmimas kätte, mis vähegi saab. Kas teine, kas või suurima tarbe pärast, midagi osta saab, ei ulatu üldse ta tatumispiiri. Tal ei tule meelega kontrollida kas või kõige ilmsemat kuulujuttu mõne aine otsasaamisest, vaid ta tormab kokku ostma kas või saapapaelu. Ta on esimene panga kassaluugi ees, kui hoiusummade väärtuse säilimise kohta kustki peaks heidetama ka kõige alusetum kahtluse vari. On ta kandunud mõnele juhtivale kohale ja on tõusnud üldist heaolu ähvardav hädaoht, on tal kohe pakid koos ja tee varjulisesematesse paikadesse jalge all — pilgukski mõtlemata sellele, millist laastavat mõju see tekitab mahajäävate juhivate moraale, pilgukski meenutamata, kui sügav ja vankumatu põhimõte kannab traditsiooni, et kapten lahkub alati viimsena laevalt.

Sellaste minakeskseid inimeste endamaksmapaneku-tungi iseloomustuseks lausub Alf Ahlberg muuseumi järgmist: „On olemas palju inimesi, kes oma sisimas arvavad, et kõik, mis maailmas juhtub, puutub põhiliselt neisse ja nende väikest saatust. See näib neile nii tähtis, et neil ei tule meelega mõelda, et maailma juhtivail jõududel — nimetatagu seda siis Jumalaks, Sallimuseks, Saatusseks või kuidagi teisiti — on palju muudki tegemist kui askeldada ainult nendega. Nende meelest on olemasolu algelisim kohustus teha neid, nimelt just isiklikult neid, eriti õnnelikuks. Nende meelest peab see, mida just nemad suvatsevad uskuda, mõelda või arvata, mida nemad armastavad või vihkavad, olema ka kõigi teiste usu, tõekspidamiste, igatsuste ja arvamiste moodupuuks. Kui teised keelduvad seda tunnustamast, peavad nad seda enesele isiklikuks haavamiseks või näevad selles alaväärtuslikke mõjutusi või tunge. Neil on tõe monopol, ja kui ümbrus ei tunnusta seda monopolit, nad oleksid ümbruskonda valmis sundima seda tunnustama, kui neil oleks see võim. Lastena on nad enamasti türanniseerinud ümbruskonda ja täiskasvanutenagi nad käituvad sagedasti nagu hellitatud lapsed. Jumal ja inimesed, looduseadused ja elusolendid, kõik peaksid keerlema nende ümber, nagu oleksid nad maailma kõiksuse keskpunkt. Jumalagi nad muudavad endanaoliseks — niisama virilaks, niisama väiklaseks, niisama lühinägeliseks nagu nad seda on ise. Nende isiklik vaenlane olgu ka Jumala vihaalune ja nende sõpru on kohustatud kaitsma ka tema. Neil on mõni

eriharrastus — nad nõuavad, et samasugune olgu ka teistel. Neil on poliitiline vaatekoht — need, kelle omaga see ei ühtu, on nende meelest kõige kahetsemis- ja hukkamõistmisväärsemate mõjutuste alused. Et reaalelu ei täida minakeskse inimese lootusi, toob see talle suuri kannatusi. Eriti sellele, kelle isiklikud võimed on täielises vastolus minakesksuse igatsuste ja püüdlustega. Selle vastolu tulemuseks on ressentiment — jõuetu kadedus kõige selle vastu, mis on viljakam, jõulisem, rikkam või parem kui nad ise. Minakesksus on inimeses alati päriproportsioonis sama inimese kadedus- ja kahtlustundega teiste inimeste suhtes.

Meil pole siinkohal mahti peatuda küsimuse juures, millega moodne psühholoogia põhjendab sellase hingeelu kujunemist. Minakeskse inimese iseloomustuse juures peatusime pikemalt seepärast, et just sellased inimesed satuvad kõige kergemini ja kõige sagedamini vaenulise sõjapropaganda ohvriks. Sellaseid inimesi hirmutada, neis paanikat tekitada, neid kahtlema panna omade võidus ja oma juhtide võimeis ja eriti aususes — on alati kõige kergem. Sest need inimesed on alati suurimas mures omaenda mina elu ja heaolu eest, need otsivad kõigis hädaolukorras õnnetuste põhjust alati väljaspool ennast ja nende meelest on kõik muud peale nende eneste saamatud, ebaausad ja ostetavad. Seepärast ongi sõdades agressiivne vaenuline propaganda — eeskätt sellaste inimeste mõjutamine. See on seda kergem, et sellelaadseid inimesi on kõigis rahvakihtides, arvestamata seisust, klassi või jõukust. Sellased inimesed oma kõikuva meelsuse, arguse ja isekusega on Achilleuse kannaks iga rahva juures, just sellesse kanda sihhib iga propaganda oma mürgised nooled.

On maid, kus juba aastaid töötavad erilised koolid — tavalisest poliitiliste kõrgemate koolide või kursuste nime all — kus pidevalt valmistatakse ette tööjõude propaganda alal. Neis koolides on tavalisest eriliselt tähelepanu osaline propaganda sõjarelvana ja neis mais kasvatati selle relva käsitajaid juba ammu enne hiljuti puhkenud sõda. Ühe meile tuntud maa psühholoogilise rinde mobilisatsioonikava näeb ette neis koolides ettevalmistuse saanud propagandistide saatmist muuseumis ka vastase tagalasse ja väerinde lähedusse. Nende ülesannete hulka kuulub, nagu allpool näeme, just eeskätt sellaste inimeste mõjutamine, kelledest meil oli äsja jutt. Vastavate käsiraamatute järgi kuulub vastase poolele saadetud propagandisti ülesandesse juhtida igal pool oma kõnelustes tähelepanu elutarvete puudusele, saadud kaotustele, vaenlase ülevõimule, majandusliku kokkuvarisemise hädaohule, valitsusvõimude saamatusele jne.; lihtsõduritega kõneldes tuleb meele kaotatud lahinguid, langenute arvu, relvade puudulisust, kuritarvitusi, omaste kannatusi, paremaid olusid vastase poolel; ohvitseridega kõneldes juhtida tähelepanu madalatele palkadele, väikesele perekonnaabirahale, möödaminekuile ülenämisil, sõjainvaliidi saatusele; põllumeestega kõneldes: ametnike suurtest palkadest, kõrgetest maksudest, tollidest, talusaaduste odavatest rekvisitsioonihindadest jne.; töölistega: väikesed palgad, poliitilised tagakiusamised, pikk tööpäev, perekonna kindlusetus, tööpuudus; ametnikega: kehv majanduslik seisukord, väike pension, unupojapoliitika; vähemusrahvuse liikmetega: enamusrahva surve, keeleküsimused, ümberrahvustamise hädaoht; usklikele: usunditevahelisest vaenust, juhtivate tegelaste usuvaenulisest, kirikuõpetajate variseerlikkusest jne. Nagu sellest loendusest nähtub, püütakse iga üksiku inimese juures puudutada just tema ja tema kutsesse või klassi kuuluvate kõige õrnamaid küsimusi ja nende kaudu võimalikult igas rahvakihtis kõigutada võitlus- ja võidutahet. Lähtutakse osavasti kahesugustest eelarvamistest — niihästi üksi-

ku inimese minakesksest ellusuhtumisest kui ka üksiku grupi või rühma eelarvamistest. Grupiks või rühmaks sotsioloogilises mõttes nimetatakse üksikut organiseeritud massi liiki — kutset, rahvaklassi, seisust või rahvust. Nagu minakesksed inimesed asuvad kogu ümbruskonnaga nagu mingis võitlusseisundis, millest ongi tekkinud kõik need minaeelarvamised, samuti on seda enamal või vähemal määral ka organiseeritud massid, grupid ühiskonnas: üksikud kutset, klassid, seisused, rahvused. Iga grupp võitleb oma õiguste eest ja näeb teises oma rivaali. Iga kutse peab end ainukasulikuks, üks klass näeb teises oma rõhujat, iga vähemusrahvas on hirmul enamusrahva surve- ja ümberrahvustamispoliitika pärast jne. Kõige selle pinnal tekivad mitmesugused grupi või rühma eelarvamised, ülimus-, alaväärsus- ja tagakiusamiskompleksid, grupi- või rühma kesksed suhtumised ühiskondliku elu küsimustele, millel on väga palju sarnasusjooni minakeskse üksikisikute meelelaadiga. Meil pole võimalik käesolevas pikemalt peatuda grupi- või rühma kesksete eelarvamiste iseloomustuse juures pikemalt. Konstateerigem ainult, et need eelarvamised moodustavad osavale propagandale niisama tänuliku pinna kui eespool nimetatud minakesksedki.

Meie mõtlemisvõime ühekülgsus, tähelepanu ja mälu puudulikkus, loomupärane hirmutunne, mitmesugused subjektiivsed ja sotsiaalsed eelarvamised — see on pind, mida arvestab peamiselt iga propaganda oma külvi juures.

Ja vahendid? Neid tunneb moodne propaganda väga mitmekesiseid. Aga peamiseks vahendiks on sõna. Sama sõna, mis öeldakse olevat kõige algus. Aga sõna olevat juba sama mis tege. Ja iga propagandagi taotleb ju lõppeks tege. Nagu sõna on vahend — niihästi tõetsimisel, niihästi õilsaks kui ka alatuks teoks — nii on seda ka propaganda. Sest iga propagandagi ole muud kui vahend, kui relv — nii heaks kui ka halvaks teoks. Ükski sõjarelv pole ülesehitav vahend, ei maksa siis seda oodata ka propagandalt, mis seisab sõja teenistuses. Nagu totaalset sõjas kõiki vahendeid ja relvi hinnatakse selle järgi, kuipalju nad suudavad hävitada vastast, nii tuleb hinnata ka sõjapropaganda väärtust — ei mingi muu väärtuste kaaluga.

Võitluspropaganda — nagu seda on propaganda sõjarelvana — kasutab sõna mõnikord ka otseselt tõsiolude varjamiseks ja täieliste pettekujutluste loomiseks. Vene teadusmees Preobraženski lausub selle õigustuseks oma raamatus „Moraal ja klassinormid“ järgmist:

„Vale ja pettus on sagedasti tähtsad relvad ekspluateeritavate klasside võitluses vaenlase vastu. Revolutsiooniliste organisatsioonide kogu põrandaalune tegevus on näiteks olenev sellest, et õnnestuks petta ümbrust ja riigivõimu. Töölisriigile, keda vaenulised kapitalistlikud riigid ümbritsevad igalt poolt, on vale tihti kasulik ja välispoliitiliselt vältimatugi...“ Nii seisab Preobraženski raamatu „Moraal ja klassinormid“ leheküljel 72 ja edasi. Ja Hitler oma „Mein Kampfis“ leheküljel 200 ja edasi lausub: „Propaganda ülesandeks ei ole kaaluda õiget ja väära. Selle ülesanne ei ole kuulutada tõtt asjalikult siis, kui see osutub kasulikuks vastaspoolele. Oli näiteks täiesti väär, kõneldes Saksa süüst sõja tekkimisel, möönda, et Saksa võis olla see süüdlane. Oleks tulnud kõhklemata veeretada süü vastaste kaela, ka siis, kui asi tõepoolest oligi teisiti.“ Edasi on „Mein Kampf“ juhtnõõriks, et propaganda ründamise eesmärgiks olgu esijoones arvustusvõimetud, kuna need on alati enamuses; propaganda sihtigu oma pealöögid eeskätt tunnetele ja tungidele, mitte aga mõistusele.

Kuna aga valeteadete ja väärkujutluste tõeline alus varem või hiljem kokku variseb, kui tõsiasjad ilmsiks tulevad — ja nad tulevad ilmsiks, varem või hiljem, alati — siis on propagandapraktikas saanud

põhimõtteks nende vahendite kasutamisel olla äärmiselt ettevaatlik, sest väärkujutluste kokkuvarisemine võtab usu kõigisse propagandakeskuste edaspidistesse üritustesse. Sellega võib edaspidine propaganda kaotada igasuguse pinna jalgade alt. Eriti inglased rõhutavad, et propaganda ei tohi kunagi lähtuda täiesti väljamõeldud faktidest. Nende arusaamiste kohaselt jäägu faktid faktideks, propagandal on küllalt ruumi faktide sihteadlikuks valgustamiseks, tõlgitsemiseks, samuti järelduste tegemiseks faktidest. Sõjateade ei tohi kunagi tuua informatsiooni näiteks olematust võidust, küll aga saab ta tähtsate asjaolude väljajätmise või vähem tähtsate rõhutamisega kas tõsta või vähendada olnud võidu või kaotuse tähtsust. Ühegi asjaosalise enese või ta liitlaste sõjateadest me ei leia seepärast mingeid täpsemaid andmeid asjaosalise enese kaotuse kohta, küll aga üksikasjalisi võiduloendusi. Nii võivad kõik asjaosaliste sõjateated olla sisult õiged, kuid nad on enamasti alati ühekülgsed, kuna neis alati vaigitakse — mitte ainult propaganda, vaid ka puht-sõjateadepärgilistel kaalutlustel — olnud kaotustest.

Kuidas sõjaoludes tõeliselt sündinud fakti tarbe korral „värvitakse“, sellest üks näide maailmasõja päevilt. 1914. aastal ilmus Saksa vägede sissetungi puhul Belgiasse „Kölnische Zeitungis“ järgmine sõnum:

„Kui saabus teade Antverpeni alistumisest ja kindluste vallutamisest, helistati linnas kirikukelli.“

Õige varsti selle järele ilmus sama sõnum prantsuse ajalehes „Le Matin“ järgmises kujus: „Kölnische Zeitungis“ järgi sunniti Antverpeni kirikuõpetajaid helistama kelli, kui kindlustused olid vallutatud.“

Pärast seda oli inglise „Timesis“ sõnum:

„Times“ on saanud kuulda Kölnist Pariisi kaudu, et need kirikuõpetajad, kes keeldusid helistamast kirikukelli, kui Antwerpen oli vallutatud, mõisteti raskele sunnitööle.“

Mõni aeg hiljem kirjutas itaalia „Corriere della Sera“:

„Nagu „Corriere della Sera“ on saanud kuulda Kölnist Londoni kaudu, kinnitatakse teadet, et Antverpeni barbaarsed vallutajad on karistanud neid õnnetuid belgia kirikuõpetajaid, kes keeldusid helistamast kirikukelli, sellega, et nad riputati jalgupidi kelladesse elavateks kellatiladeks.“

Peale faktide, tõsiasiade, meelevaldse tõlgitsemise võimaluse kasutat igasugune võitluspropaganda meelstasti meie mõtlemise eeskäike, mille põhjustajaks on meie tavalise kõnekeele ebatäpsus, mõistete ebamäärane piiritlemise võimalus. Me tarvitame oma igapäevases kõne- ja ka kirjakeeles tervet hulka mõisteteid, mille sisu on üldse raskesti piiritletav või millele iga selle mõiste ja seda mõistet väljendava sõna tarvitaja omistab erisuguse sisu.

On suur hulk sõnu, mis tähistavad abstrakteid mõisteid, mida olene loonud nende tühikute täiteks, kuhu meie võimed konkreetseks mõtlemiseks ei ulatu. Igaüks meist tarvitab iga päev näiteks sõnu: vabadus, õigus, üheväärsus, hing, julgus, mateeria, headus, ilu, Jumal, kapitalism, demokraatia, kollektivism, natsionalism, diktatuur, sotsialism, vooorus, kultuur, haridus jne. Kui aga keegi teeks katset küsitleda igäühelt, kes neid sõnu tarvitab, mis ta antud korral iga sellase sõnaga mõtleb, siis ta oleks äärmiselt üllatatud, kui mitmesuguseid vastuseid ta iga sellase sõna mõiste ja sisu kohta saab. Kuigi kõiki neid mõisteid on teaduslikult piiritletud — ja siingi on iga piiritlejal oma lähtekoht või vähimasti erinev sõnastuski — on igapäevases keele tarvituses peagu iga vastava sõna tarvitajal erisugune sisu ja arusaamine. Ja ometi opereerime nende nii-ütelda „katmatute tšekkidega“ igapäevases elus alatasa. Ja vaidleme nende mõistete üle. Ja kõneleme enamasti alati neis vaidlustes üksteisest mööda.

Just nende mõistete konkreetse sisu piiritlematus võimaldab neid tarvitada igasuguses propagandas eriti

ohtrasti, kusjuures iga propagandist annab sellele sõnale just selle sisu, mis antud olukorras on kõige mõjuvam. Seepärast võibki iga, ka kõige kõvema käega, diktaator end täiesti rahulikult nimetada suurmaks demokraadiks. Sellest tulebki, et mõlemad lähivad võitluse vabaduse nimel — niihästi see, kes oma vägedega tungib teise maa-alale, kui ka see, kes seda tungimist asub tagasi tõrjuma. Sest kumbki annab üldiselt tarvitatud sõnale vabaduse täiesti erisuguse sisu — kas tahtlikult või mõnikord isegi päris ausalt. Samuti lähivad niihästi ründaja kui ka rünnatav alati võitluse õiguse ja õigluse nimel. Kummalgi on oma õigus ja arusaamine õigusest, kuid neid mõisteid väljendav sõna on üks ja sama.

Sellastest „katmata tšekkidest“ on enamasti koostatud lööklaused, mil on laiadele rahvahulkadele, kui need on koostatud osavasti ja rahva olukorra tarvele vastavalt, sagedasti otse maagiline mõju. See on muidugi juhul, kui propaganda on need lööklaused või ka lööksõnad osanud vahetpidamatu kordamise kaudu masside teadvusse „haamerdada“, nagu seda propaganda võtet, nimelt lööklauset, loosungite järelejätmatu kordamist kõnedes, ajalehis, lendlehis, raadios jne., nimetavad sakslased. Sellased lööklaused olid mailmaasõjas läänefrondil „Rahvasteliidu eest“, „igavese rahu eest“, mida tollaegne propaganda järelejätmatult kordas, ilma et tol korral keegi õieti oleks kujutlenud, missugune pidi saabuma Rahvasteliit või kuidas see pidi olema võimeline kindlustama igavest rahu.

Sellased on kõige üldisemates joontes propaganda kui sõjarelvana ülesanded ja teed nende ülesannete lahendamiseks. Propaganda sõjarelvana ei jäta kasutamata ühtki vahendit, mille kaudu ta pääseb nende juure, kelle moraali vallutamine on ta eesmärgiks — nimelt laiade rahvahulkade juure. Ta kasutab selleks niihästi teadlikke propagandiste kui ka naiivseid lobisejaid, kuulujuttude edasikandjaid. Ta käsutuses seisavad trükimasinad ajalehtede, brošüüride ja lendlehtede paljundamiseks. Vaenuline propaganda leiab sadasiid teid, kuidas levitada vastase võitlusemoraali hävitava kahtluse, kadeduse, hirmu, sõnakulmatuse jne. pisilasi vastase võitlevatesse ridadesse ja eriti tagalasse. Ta kasutab tänapäeval väga ohtrasti käesolevas sõjas eriti suurejoonelist rakendamist leidnud eetri moodsat valitsejat — raadiot.

Juba eelmise maailmasõja kestes veenduti, et psühholoogiline sõda ja ta peamine relv — propaganda — on kardetavamad kui gaasisõda. Viimane mõjub ainult lokaalselt ja lühiajaliselt, esimene aga ulatub nähtamatult kõikjale, mõjub pikaldaselt — aga osaval juhtimisel väga kindlasti. Psühholoogilise sõja kõige intensiivsema arengu läheduses ja ulatuses olene praegu meiegi. Nõuab ääretu palju külma verd, et jääda rahulikkuks kõige sensatsioonilisemate teadete kuulmisel või lugemisel, ja väga kainet mõtlemist, et eraldada seejuures tõde ebatõest.

Niihästi meie eneste kui ka eriti meie vastavate alade hooldajate hooleks ja mureks on teha kõik, mis on meie võimuses, et meie eneste rahu, heaolu ja rippumatus ei satuks sellaste rünnakute otsesesse keerisesse, samuti nagu seisid valvel sellegi eest, et psühholoogilise sõja hädaohud ei õonestaks meie eneste nähtamatult ja tähelepandamatult aluseid, milles juurduvad meie rahu, heaolu ja rippumatus.

Tõhusa kaitseriinde loomine psühholoogilises sõjas on aega, hoolt ja kannatust nõudvam, ühtlasi aga ka komplitseeritum kui miski muu. Sellegi otsarbeka funktsioneerimise eelduseks on viimsete üksikasjadeni läbimõeldud kava ja kaadrid, kes on saanud vastava ettevalmistuse selle kava täitmiseks.

Usume, et meil sel alal on kõik tehtud, mis teha tuleb ja teha annab.

(Lõpp.)

Sõjapsühhoos ja selle aluseid ajaloolises valgustuses

Inimsoo ajalugu on olnud katkemata veriste sõdade, lahingute ja rahulepingute rida. Metsikute rahvaste juures on sõda endastmõistetav abinõu vaenlase vara võitmiseks ja ta täieliseks mahatapmiseks. Toores võim on nende juures seadus ja moraal. Üldiselt on kultuurrahvaste juures sõjast siiski teissugune arusaamine. Moraal on vähimalt kujunenud niisuguseks, et sõjale vaadatakse kui möödapääsmatule pahele, mis hävitab paljude aastate rahulise tegevuse saavutused ja tõukab viletsusse ja surma miljonid inimesed. Kõigi kultuurrahvaste avalik arvamine on jõudnud lõpuks tõekspidamisele, et sõda on „Jumala karistus“. Kuid sõda on kahjuse seni vältimatu, kui pole välditud ta põhjused. Peab tunnistama, et sõda põhjustavad mitte üksi majanduslikud põhjused, vaid ka subtiilsed mõjutused, mis kuuluvad õigupoolest psühholoogia valdkonda. Siia võib liigitada traditsioone ja harjumusi, aga peamiselt marurahvuslust, mis väljendub imperialistlikes kalduvusis. Kui antiikmaailma suurte sõjameeste, roomlaste, arvamise järgi oda (hasta) oli omandusõiguse sümboliks, kui keskajal sõda oli feodalismi seaduseks ja rahvusvahelise ja riigielu normaalseks seisukorraks, siis praegu ei pea enam ükski rahvas sõda oma püüete ainsaks eesmärgiks ega ainsaks abinõuks tekkivate kokkupõrgete lahendamisel. Kuid sõjad kestavad. Kes usuks ennustada daatumit, mille kirjutaksime viimsena sõdade annaalides?

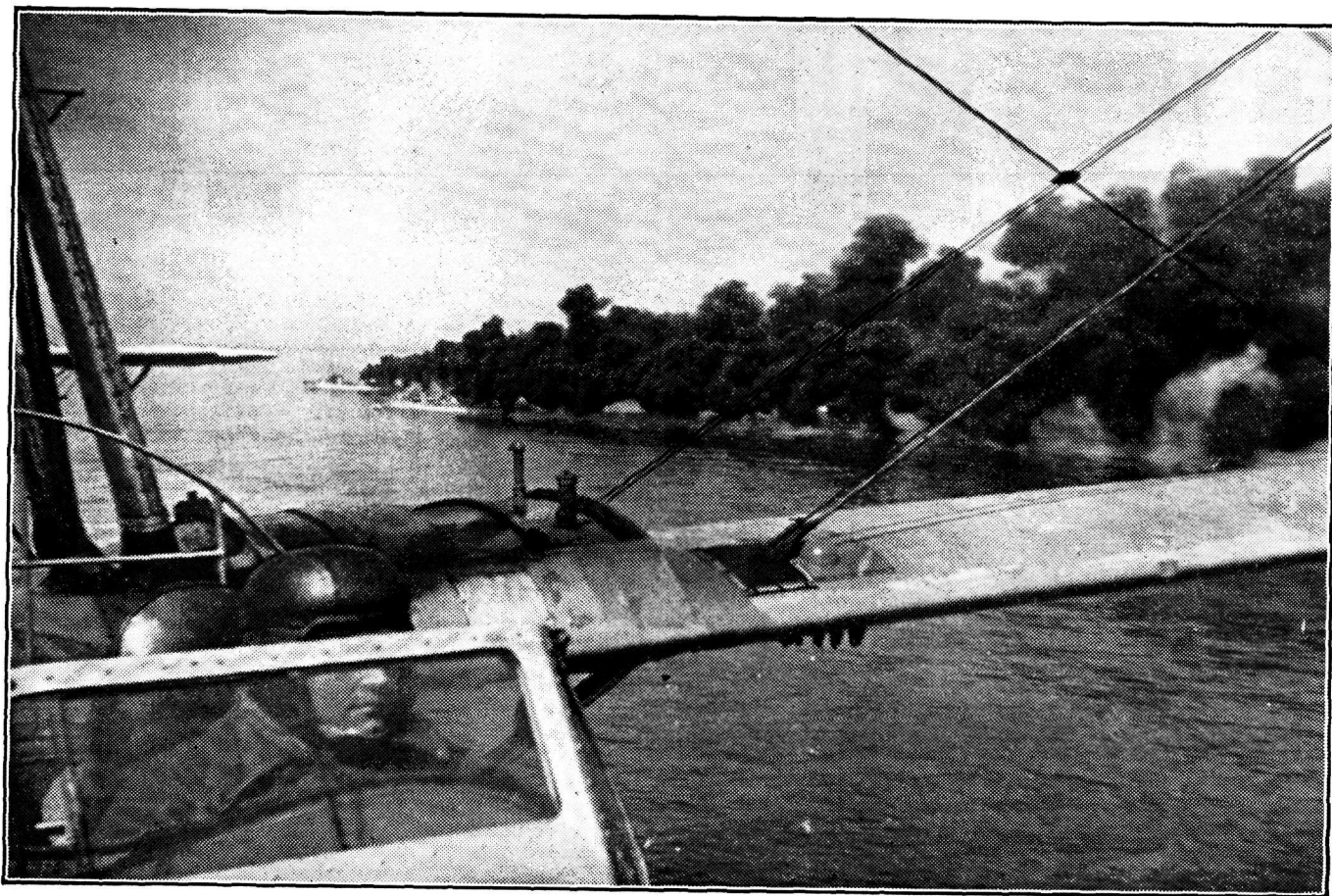
Ajaloo isa Herodotos ütles: „Keegi pole ometi nii mõistmatu, et sõda rahust pidada paremaks. Matavad ju sõja ajal isad oma lapsi, rahu ajal aga lapsed isasid.“ Ent teine vanaaja greeklane, Herakleitos, hindab sõda koguni teisiti. Ta hüüab pateetiliselt: „Sõda on looja, kõigi asjade algus“. Siin on kaks diametraalselt vastupidist hinnangut. See kaksikarvamine on kestnud tänapäevani. Me teame, et seltskondlik arvamine üldiselt sõda ei poolda. Parlamendid ja rahvuslikud kogud tunnistavad kõlvulisimaks rahvusvaheliste tülide lahendamise abinõuks vahekohtulised asjaajamised. Nüüdisaja mõttetargad ja ajakirjanikud jutlustavad energiliselt rahvusvaheliste vahekohtude asutamise tarvidust. Paistab nii, nagu ei pooldataks enam verepulmi. Kuid, teisest küljest, ei iialgi, ei muinasajal ega keskajal, ole rahvad vaimustunud nii sõjalistest vägitegudest kui praegu. Iialgi pole rahvusliku sõja kangelased oma kaaskodanike poolt saanud suurema au osaliseks kui praegu ja, lõppeks, iialgi ei tunne rahvas oma moraalsete ja poliitiliste sidemete ühendavaid jõude selgemini kui sõja ajal. Tõendusid tolele väitele leiame iga riigi ja rahvuse ajaloost. Meil ei tarvitsegi neid kaugelt minna otsima. Meenutagem mõningaid episoodide kodumaa ajaloost ja me näeme, et mida suurem võõra võimu lämmatamise hädaohu ähvardas eesti rahvast, seda võimsam oli ta parimate poegade vastupanu. Võtkem kas või iseseisvuse eelpäevi. Sattudes koos suure Venemaaga revolutsioonimõllu leidsid Eesti poliitilised erakonnad hoolimata maailmavaadete lahkuminekust ühise platvormi, millele loodi Eesti Vabariik. Päästis rahva terve ning elujõuline instinkt ja moraalne kandepind. Sõja jumaldamine ja sõjakangelaste ülistamine ei ole ainult viimase aja nähtus. Juba muinasaja klassikarahva eeposed ei ole midagi muud kui

pidulik sõjaväejuhtide vägitegude kiidulaul ja rahvuskangelaste plastiline kujutamine. Eepilisi kiidulaule oma kangelastele leiame kõigi rahvaste juures. Neid peetakse parimaks rahva vaimuvaraks. Sel põhjusel on koolid võtnud neid oma õppeprogrammidesse. Peegeldub ja neis rahva maailmavaate kalduvus, seltskondlik ja riiklik kord.

Ka meie Kalevipoeg ei ole unistaja ega Diogenese kalduvustega tüüp, vaid sangar, kes külvab enda ümber surma. Sama võib mainida Kalevala kohta. Kas need muinasjutud ei aita kasvatada noorsoos sõjakat hinge? Kes meist ei tahaks olla kangelane? See on elus ainuke osa, mida mängiks igaüks meeleldi. Kuid mitte vähem tõeline, vastuvaidlematu ja kindel on seik, et praegusegi aja haritud rahvad õigusega oma kangelaste üle tunnevad uhkust, loovad laule oma sõjakuulsuse esindajast, austavad oma rahvusliku au kaitsjaid ja ehitavad sõjaväljal langenuile ja rahvast võidule ja kuulsusele viijaile mälestussambaid. Stein ütleb: „Iialgi pole olnud ajaloos vähegi tähtsat rahvast, kes oma elu algusel ei oleks annud liig suurt tähtsust sõjakuulsusele ja -aule.“ Võime kinnitada, et hoolimata moodsast patsifismist, millega nüüdisaja rahvad on teoreetiliselt nakatunud, ei ole me siiski jõudnud kuigi palju kaugemale antiikmaailma rahvaist, kus tõsine rahvuslik kangelane pole mitte ainult nende kuulsuse ja au kaitsja, vaid ka nende rahvusliku vaimu, iseloomu headuste ja pahede kehastus. Näeme ju meiegi Kuperjanovis, Irves, Põdderis jne. kõigepealt eestlast. Isegi nende karakteri subjektiivsed omadused on meile lähedased. Sõda ei ülistata ainult lugulauludes, vaid ka uuema aja mõttetargad ja sõjakirjanikud laulavad kiidulaule sõjale. Prantslane de Maistre ütleb näiteks: „Sõda on iseandlast jumalik, sest ta on maailma seadus. Sõda on jumalik niihästi teda ümbritsevas salapärases kuulsuses kui ka selles mitte vähem seletamatus külgetõmbavuses, mida ta vastu tunneme. Sõda on jumalik oma välja kuulutamise korralt. Kui sageli need, keda peetakse sõjasüüdlasiks, on ise kistud kaasa asjaoludest. Sõda on jumalik tagajärgedelt, mis mitte kunagi ei paindu inimeste ettekirjutuste alla.“

De Maistre vaate järgi on jumaliku sünniga iga sõda, mis nõuab vastuvaidlemata paindumist ta jumalike seaduste alla. Ta ülistab sõda kui Looja tööd isegi siis, kui see on tingitud ebaõiglasist põhjustist. Ta seisukohalt on sõda võrdne itaalia futuristi Marinetti seisukohale, kes pasundas maailma lööklause: „Sõda on maailma tervishoid!“ — seega tingimata tarviline. Peab tunnistama, et niihästi de Maistre kui ka Marinetti põhjendamatu sõjaapoloogia on leidnud väga andekaid kaitsjaid, mis kahtlemata on aidanud levitada sõjapsühhoosi. Need stiilsed ja säreleavad sule ja tindiga kuulutatud paradoksaalsed veendumused on kinnitatud praktikas mõõga ja verega.

Apoteoosiks kuulutab ka sõja kuulsus ja väga andekas prantsuse mõttetark-kirjanik Proudhon. Teoses „La guerre et la paix“ (Sõda ja rahu) Proudhon kaitseb sõda prantslasele omase selgusega ja andeka vaimukusega. „Sõda on meie ajalugu, meie elu, kogu meie hing: ta on seaduseandlus, poliitika, riik, isamaa, seltskondlik kord, rahvusvaheline õigus, luule, õnnis-

Laevastiku eskaader Põhjameres on saatnud välja hüdroplaani ja mattub ise suitsukattesse

tus; veel kord: ta on kõik!" Vähe sellest kõlavast paatosest. Ta püüab ka teoreetiliselt põhjendada jõu õigust (droit de la force), mille järgi tugevam on alati eesõigustatud nõrgema kõrval ning ühtlasi ära teeninud igal juhul suurema tasu. Nõrk võib olla usinam, vanem, targem, südamlikum ja, kui tahate, isegi inimlikum, kuid see teda Proudhon'i arvates ei päästa, sest „kelle pool jõud, selle pool õigus“, ütleb ta. Selle väite põhjal jääb inimlikkuse osa tõepoolest ainult nõrgemale. Hoolimata ilmsest brutaalsusest on Proudhon'i raamatul olnud suur mõju just mõtete täpse järjekindluse, halastamatu loogika, harukordse leidlikkuse ja sädeleva espri tõttu. Vaevalt leidub kirjanduslikku teost, mis patsifismile oleks annud säärase hoobi kui Proudhon'i „La guerre et la paix“. See teos on levinud peaaegu kõigis keeltes sadades tuhandetes eksemplarides. Loomulikult on ta mõju olnud ka suur sõjaideoloogia kujundamisel. Proudhon ei kartnud patsifistide kisa ega lugematuid kallalaitunge, vaid arendas sõjaideoloogia järjekindlalt viimse äärmuseni. Tal on palju pooldajaid, kuid ka palju hukkamõistjaid. Viimased põhjendavad oma väited seigale, et Proudhon'i argumentatsioon on nõrk, sest ta püüab ainult sofistlikult tõendada, et seal, kus on jõud, on ka õigus, tõde ja õiglus. Keegi ei mõista, kust see põhiidee on tulnud, ja keegi ei tea, millega autor seda põhjendab. Lõppeks peaks Proudhon'i teooria järgi õigeks mõistma kõik verepulmad, mida inimsoo ajalugu tunneb, nagu Sitsiilia piduõhtu, pärtliöö ja lugematu palju teisi veriseid lavastusi. Hoolimata puudustest on Proudhon'i töö siiski tähtis loogika jõult ja teravmeelsuselt. Ta esitas avalikult ja ausasti need

algmõisted, mille juure kõik sõja pooldajad on tulnud kui parima abinõu juure rahvusvaheliste tülide lahendamisel.

Sakslasist kuulub sõja ägedaimate kaitsjate hulka kuulus ajalooteadlane professor von Treitschke. Ta tunnistab kõik sõjavastased „pimedate rahu armastajate“ pooldajaks, mis on meie mõttemaailmale alandav ega ole meie sajandi „moraalse jõu“ vääriline. Ta nimetab sääraseid kuritegelisi rahuarmastajaid meie omakasupüüdliku sajandi materialismi ja mammona preestreiks. Sõda olevat poliitilise loogika nõue ning omavat ühtlasi teoreetilise ja praktilise tarviduse. Sõja kaotamine oleks pühimate inimtunnete solvamine ja inimliku loomu rikkumine. Treitschke küsib püha lihtsusega: „On siis tõesti see tõsine eesmärk, mille poole arenev kultuur peab püüdma?“

Mitte vähem kõlav ei ole vürst Moltke väljendus: „Kestev rahu on unistus ja koguni ebailus unistus. Sõda on tähtis tegur Jumala poolt loodud maailmas. Sõjatu maailm kõduneks ja kaoks materialismi.“ Need sõnad lausus feldmarssal, kuid filosoof Nietzsche ainult kinnitas neid: „On tühi unistus ja kasuta tunne lootat palju (või üldse mitte midagi) inimkonnalt, kui see unustab sõjapidamise. Sõja kõrval ei tunta mingit muud abinõu, mis kutsuks välja nii palju karget energiat, mida sünnitab sõjavägi: seda sügavat eba-isiksust, mis sünnib vihkamisest; seda iseteadvust, mis tekib tapmisest ja külmaverelisusest; seda kirge, mis sünnib vaenlase hävitamise katseist; seda uhket ükskõiksust oma olemasolu ja oma sõprade kaotuse vastu; seda maaväringu sarnast hinge vapustust, mida

vajab rahvas, kui ta on kaotamas oma elujõudu.“ Siit näeme, et kuulus filosoof ülistab sõda niisama veenvalt ja stiilselt nagu vene kirjanik Gogol Dnjeperi jõge. Kuna säärase ilukõnedega hoitakse noorsugu järjekindlalt purjus, siis ei ole ime, kui sõjas nähakse mitte enesekaitseabinõu, vaid sihti. Masside psühholoogia on alles väljakujunemata teadus. Psühholoogid on jõudnud vaevalt alata uurimisi isiku suhteist seltskonnaga, ent niipalju on siiski kindel, et massid nakatatakse isegi võltsideedest, kui neid neile csavasti ja raudse järjekindlusega tuubitakse pähe.

Saksa teadlase Malthuse siginevuse teooria pool-dajad on endastmõista rahvusvaheliste sõdade pool-dajad, sest see on ainuke praegu tuntud ja proovitud abinõu, et päästa inimkonda näljasurmast. Samalt seisukohalt püüavad paljud seletada darvinismi oskussõna „võitlus olemise eest“. Nad ütlevad, et sõda kui võitlus olemasolu eest on orgaanilise seaduse tegevus, seega seadus, mis ei paindu ühegi mõju alla. Ta sünnitab armuheitmatuid hävitusi, hirmsaid viletsusi ja inimeste vastastikust mahatapmist, olgugi et need inimesed üksteist ei tunne ega vihka, vaid koguni vastastikku austavad. Siit ka hädaoht väikes-tele riikidele, eriti hõredalt asustatud riikidele, sest varem või hiljem langeb nende territoorium paratamatult teistele. Juba Spinoza pani kogu oma maail-mavaate ja poliitilise mõteteaaduse aluseks põhimõtte, mille järele võitlus inimeste vahel on niisama möö-dapääsmatu ja seaduslik nagu see orgaanilises maail-mas üldse olla võib. See tähendab, tugevam peab jähti nõrgema peale ja õgib selle, kui tal isu on. Spinoza ütleb: „Suured kalad neelavad väiksemaid, sest nad on tugevamad. Igal oleval on looduse poolt niipalju õigusi, kuivõrd ta evib jõudu enda ole-masolemiseks ja tegevuseks.“ Darwin ise tarvitab „võitlus olemise eest“ kui oskussõna ja metafoori, kuid me näeme, et rahvusvahelises elus on püütud seda ammugi viia sõdu õigustava teooria nurgaki-viks. Ent need, kes püüavad sellest teha seaduse, õiguse ja kogu sotsiaalse korra aluse, viivad meelega inimese looma astmeni, võttes talt kõik suursugused instinktid, kõik ülevad püüded, igasuguse õiguse austamise seal, kus seda ei nõua materiaalne kasu. Võitlus on niihästi füüsilises kui ka vaimses maail-mas. Kuid mitte see võitlus pole looduse ja ini-meste elu eesmärk.

Sõda ülistavaile ja jumaldavaile teoreetikuile aita-sid kaasa riikide valitsused oma imperialistliku poliitika. Imperialismi konkreetsemaks väljenduseks on suurriikide koloniaalpoliitika. Koloniaal- ja pool-koloniaalmaade ahnitsemises nähti ette rahvuslikku missiooni. Tembeldati end vaimselt ja kehaliselt üle-olevaks teistest rahvastest, asetades end maailma va-litsejate kohale. Neid mõtteid levitati koolides ja ki-rikuis — asutis, mis on kõige lähemad rahvale. Ka ilukirjandusel on niisuguste tõekspidamiste levitami-sel suured teened. Me ei hakka siin loetlema auto-reid, sest neid leidub iga suurrahva kirjanike peres. Pole siis ime, et imperialism kandis sedavõrd tugevat ilmet, et temas nähakse maailmasõja põhjust. Kuid see osutus külmaks duššiks sõda jumaldavaile neu-rootikuile. Kõigile sai selgeks, et sõda ei ole „maail-ma tervishoid“ ega ka „jumalik tagajärgedelt“. Sõda ülistajate hääled vaikusid. Võib koguni kinnitada, et kihutustööd rahu heaks pole kunagi, kogu teadaoleva ajaloo kestes, tehtud niivõrd kuuldavalt ja laialda-selt kui viimase 20 aasta jooksul. Ent rahvaste men-taliteedis ei ole see kihutustöö toonud suuri muuda-tusi.

Me ei peatu siin kõigil neil põhjustil, mis prae-guse sõja välja kutsusid. Tahame vaid märkida, et kõige muu kõrval sõda evib psühholoogilist külge-tõmbejõudu masside juures. See rajaneb eespool kirjeldatud asjaoludele kui ka sotsiaalsele taustale.

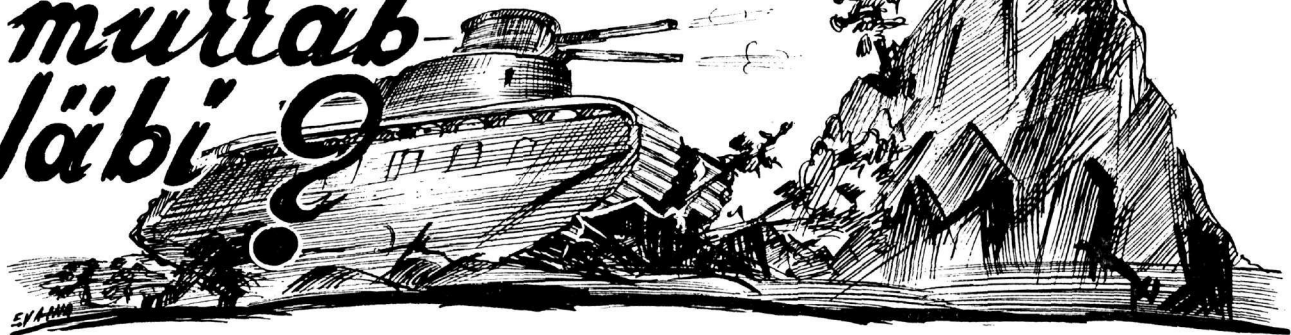
Õhukaitse-post Põhjamerele

Mass ei näe sõjas ainult kannatusi ja koledusi juba seepärast, et sageli ei ole tal õiget ettekujutust sõ-jast. Ameerika professor I. Norton astus maailma-sõja ajal teenima Prantsuse jalaväkke sõdurina. Võt-nud osa paljudest lahingutest, avaldas ta sõja lõppe-des laialdaselt tähelepanu äratanud teose üle. Ta ütleb: „Inimajaloo algusest peale on rahvale tuubi-tud pähe vale arusaamine sõjast. Sõda tunnevad ai-nult need, kes on isiklikult tules olnud.“ Samast sei-sukohast käsitlevad seda küsimust kindral N. N. Go-lovin, I. Pinger, kindral Mauduit, kindral Blomberg jne. jne. Vale ettekujutuse tõttu ei nähta sõjas ainult verevalamist, kannatusi ja koledusi. Paljudele see tähendab allasurutud ihade ja impulsside täitumist. Inimese loomuse algeline, primitiivne ja brutaalne osa saab end sõjaoludes realiseerida. Pealegi pakub sõda rahuldust neile, kes ei ela siin maailma päikesepool-sel küljel! Suuremal osal inimestel moodub elu monotoonses väljapaistmatus töös, täites iga päev oma pisikesi ja vaimu nürivaid kohustusi. Niisugune alaväärtuse kompleksi alla kannatav inimene näeb lunastust sõjas. Ta loodab siin elada omaenda isi-kule. Ta pääseb närbumast üksluisest ja kuivast ru-tiinist ja andub uimastavale massimeeleolule, kus ei ole tarvis enese kontrolli ega iseseisvat mõtlemist.

Ülaltoodud asjaolusid silmas pidades soovitab kindral N. N. Golovin rohkem rõhku panna sõdade sotsioloogilise ja psühholoogilise külje tundmaõppi-misele. Ta näitab, et rahu pole nii kaua kindlusta-tud, kui see ei ole kõigile küllalt nauditav.

EPa.

Kas tank murtab läbi?

Ühendriikide sõjaasjatundjate arvamisi tankide võimalikust osast läänerrindel

Erapooleetute riikide ajakirjanduses on juba hakatud tegema igasuguseid oletusi selle kohta, missuguse kuju võtab oodatav sakslaste suur pealetung s. a. varakevadel läänerrindel. Ühendriikides selle kohta kuuldavale tulnud asjatundlikemate arvamiste hulgas osutuvad mitmeti tähelepanuväärseiks muuseas need, milledes üks Ameerika tuntuimaid publitsiste, D. Wharton, „Current History“ viimases numbris käsitleb tankide võimalikku osa moodsas sõjas.

Oma vaatlusis ta lähtub seisukohalt, et nii hämmastav ja tulemusrikas kui oli tankide leiutamine liitlaste poolt eelmises maailmasõjas, nii võib endaga tuua uusi ootamatuid üllatusi nende ulatuslikem kasutamine ka praegu. Määratu koletise Frankensteinina, kes ellu ärgates pööris kogu oma üliinimliku jõu enda looja vastu, võib ka tank liitlasile valmistada veel mõnegi ootamatuse. Nii Maginot- kui ka Siegfried-liin tekkisid peamiselt vaid tankide olemasolu tõttu. Ehkki tank suuresti vähendas kuulipilduja tähtsust sõjategevuses, ilmusid seerasemel tegevusse tangitõrjekahurid. Tank murdis vabaks tee läbi okastraadi, kuid okastraadi asemel on nüüd võetud kasutamisele erilised tangitõkked. Uute tõkete ehitamine aga nõuab järjest suuremat aja- ja materjalide kulu ning tehnilise ettevalmistuse probleem moodsas sõjapidamises on seeläbi muutunud üha akuutsemaks. Üksnes ühe miili (1,609 km) pikkuse tangitõkkekaeviku kaevamiseks kulub 5000 kuni 12.000 töötundi, sõltuvalt tehnilise varustuse headusest ja täielikkusest.

Sellased tingimused on sõjapidamise nii Inglise, Prantsuse kui ka Saksa väejuhtidele muutnud niivõrd keeruliseks, et küllap nad nüüd meeleldi sooviksid lindiga veereva põllutõrjatraktori saata tagasi sinna, kust ta esmakordselt tuli — Illinoisi maisiväljadele. Liitlasil, kuigi tank oli nende leiutus ja kuigi nad selle üllatuse üle 1916. aastal olid üliuhked, leiduks aga nüüd küllalt põhjusi kahetsemiseks, et selle leiutusega üldse oli toime tulnud. Sakslasil, kes eelmisel korral said

endale tanke alles siis, kui oli liig hilja, arvatakse praegu neid olevat 6000, kusjuures see arv järjest kasvab. Sõja puhkemisel oli prantslasil tanke vaid 3000 ümber ning inglasil ja samuti ka ameeriklasil oli neid ainult mõnisada. Värskemaid tankisõja kogemusi on vaid sakslasil, kes neid kogemusi ammutasid Hispaania kodusõjas, Austrias, Tšehhoslovakkias ning kõige rohkem Poolas. Nimelt nende sõjakäik Poolas osutus selleks seigaks, mis kogu maailmal avas silmad kaasaegsete mehhaniseeritud ja hea distsipliiniga sõjavägede määratu löögivõime suhtes. Uhtlasi ilmnis täieliselt, et praegune tank meenutab oma eelkäijat maailmasõjast niisama vähe kui nüüdsed uued lennukid sarnlevad 1914.—1918. a. sõja riidest ja traadist „lendavatele puusärkidele“. Uus tank erineb oma eelkäijast eeskätt oma parema soomuse ja eriti oma kiiruse poolest. Kui maailmasõjas tankide kiiruseks oli vaid kolm-neli miili tunnis, siis praegu on see kiirus 25—30 miili ka raskel maastikul, ning Ühendriikides on tangid maanteedel saavutanud juba ka 60 miili tunnis. Saksa tankidediiviside julged läbimurded ja tungimine vaenlase tagalasse Poolas meenusid tegelikult ratsaväe taktikat. Positsioonisõjas aga jääb tankide peamiseks ülesandeks, samuti nagu see oli 1916. aastal, kuulipildujapesade hävitamine, et hõlbustada jalaväe edasitungi. Evides aga uue kiiruse tank nüüd toimib sooru teisiti kui eelmises maailmasõjas.

Võtkem üks niisugune tankideatakk lähema vaatluse alla. Kujutlegem, et sakslased on sihtinud hoobi läbi Belgia või on leidnud nõrga koha Maginot-liinis — igal juhtumil aga tuleb meil vaatlemiseks viibida ülal õhus. Ka õhust me siiski ei näe kõike, sest üks uusi-maid kogemusi nõuab, et tanke tuleb kasutada massina, mitte aga hajutada nende löögivõimet üksikutele pisiobjektidele. Sakslased kinnitavad, et nad kunagi ei kasuta tanke vähemal hulgal kui brigaadina — 400 kuni 450 tanki korraga. Prantslased ütlevad, et edasi tungides nad mahutavad vähimasti 100 tanki iga miili pikkusele rindel. Ka Ühendriikide armee on aktsep-

teerinud sellase taktika ning mullu sügisel ta otsustas koguda kõik tangid jalaväe diviisidest suureks omaette üksuseks, samuti nagu kõik lennukid kuuluvad ühisesse lennuväkke.

Tankiataki puhul tuleb ennekõike eeldada, et rünnak võetakse ette võimalikult suurte jõududega ja et suurt jõukulutust ja ohvreid nõudev eesmärk selleks on ka olemas. Kujutlegem seepärast, et sakslased atakeerivad tankidega mitte vähem kui 50 miili pikkuses rindeosas. Tankide läbimurre kavatsetakse sooritada selle osa sektoris, mis on vähimasti 12 miili pikk. Selleks on tarvis vähimasti kümme soomusdiviisi, 4000 tangiga. Aga korruga 4000 tangi vaatlemine ka kõrgelt õhust on võimatu ning seepärast piirdugem vaid poolemiilise rindeosaga.

Atakk algab hommikul, uduses hämaruses. Kogu õõ on tanke kuhjunud Saksa tagalasse, nende mootorite müra summutamiseks aga läkitati õhku lennukid. Tankide juhid on hoolega uurinud maakaarte. Eelmisel õhtul nii mõnigi neist külastas jalgsi ka eesliine, piiludes maastikku, et avastada tangitõkkeid ja muid liig järske maastikukonarusi. Nad asuvad tankidesse, tulevad luugid, ning tangid rivistuvad lõplikult lähtepositsioonidesse. Samas Saksa kahurvägi on avanud marutule Prantsuse kahurväele ja tangitõrjekahurite asukohtadele; arvatavatesse Prantsuse vaatluspostide asukohtadesse pillutakse suitsupomme; tõusevad õhku ka Saksa võitlusalennukid ja tangid hakkavad tulema.

Ülalt õhust näeme neid vaid pisitillukeste kähku roomavate kapsaussidena. Tundub, et pihtamiseks on nad liig liikuvad. Nad tõttavad 15-miilise tunnikurusega läbi igasuguse terrääni, peatuvad varjulisemates kohtades, samuti nagu seda suvatseb teha jalavägi. Praegu on liikvel tankide esimene laine, neid on meie sektoris arvult umb. 25, vahet igäühe vahel on umb. 30 meetrit, ning igäühe liikumisest tõuseb paks tolmupilv, mis seguneb lahingusuitsuga üheks ühiseks vineks.

Need tangid on keskmise suurusega, 15 kuni 20 tonni rasked, kuulipildujatuli nende soomusele ei tee midagi. Üks või kaks tanki, mida on tabanud tangitõrjekahurid, langeb reast välja. Üks, tehes ülijärsu pöörde, kukub ise kummuli. Ühe paiskab kõrgele pihuks hästi pihtanud kahurimürsk. Need kaotused olid ette nähtud. Ellujääjad jätkavad edasitungi, nad ei pane tähele kaotusi, vaenlase jalaväge ja kuulipildujapesi, tangitõrjekahureid. See esimene laine murrabki endale tee Prantsuse kahurväe asukohtadeni kaks kuni kolm miili tagapool; kümne minutiga ongi tangid päral ja jätkavad ristlemist herilastena ringides sinna-tänna, oma 20-tonnise raskusega lõmastades prantslaste varustust, oma kuulipildujatega niites maha Prantsuse kahurväelasi, oma kahureist tulistades vaenlase patareisid lähivõitluses.

Vahemikus on hakanud veerema teine tankidelaine. Näeme samasugust ristlemist nagu eelmiselgi korral, kuid selle sihiks näib olevat tangitõrjekahurite hävitamine. Kolmas laine puhastab välja kuulipildujapesad. Selleks piisab väikestest tankidest, — kuue-, kaheksa- ja kümnetonnistest. Nende kiirus on veelgi

suurem ning nende tiirlemise jälgimine võib panna pea pöörlema. Tihedalt nende kannul tuleb jalavägi.

Märkame, et tangid koonduvad kolonnideks ja ruttavad tagasi oma liinide suunas. Nad pole sunnitud seda tegema. Nad tõttavad neile ettemääratud kogunemispaiakadesse, kus nad võivad hoida end varjul ja parandada saadud haavu. Isegi nende tagasituleku tee oli varem täpselt valmis määratud ja valitud, et nad ei kihutaks otsa omaenda jalaväele. Ning kogunemiskohad omakorda on valitud nõnda põhjalikult, et nende avastamine õhust osutub võimatuks.

Aga samas näeme, kuidas värske jõuk tanke on liikumas vaenlase suunas kolme lainena, samuti nagu eelmised. Nad on siirdumas Prantsuse teise kaitseliini ründamisele, mis asetseb kümme miili tagapool. Nad kujutavad endast järgmist, teist, vasaralööki, mis tuleb anda enne kui eelmise mõju on haihtunud. Seekord toetab tanke mitte enam niivõrd kahur- kui õhuvägi. Meie vaatlusealusele poolemiilisele sektorile tuleb 90 nendest 600 pommi- ja 500 võitlusalennukist, mis sakslased on määranud õhust toetajaiks kogu tankirünnaku ulatuses.

Kuna aga õhus võime jääda lennukitele ette, valigem nüüd mingi teine vaatluskoht — laskugem alla ning asugem otse ühte sakslaste tanki. See tank kaalub 20 tonni, tal on viis kuulipildujat, üks 37-millimeetriiline kahur ja kuuest liikmest koosnev meeskond, kes kõik on riietunud määratud särkpükstesse, justkui oleksid nad kõik garaazimehaanikud. Peas on neil korkkiivrid,

OMA KODU — OMA FILMIATELJEE —
OMA KINO

KITSASFILMI-APARAATIDEGA

Ülesvõttelekaamerad: 8 mm : Movex 8

16 mm : Movex 30 B

Projektorid: 8 mm : Movector 8

16 mm : Movector Record

16 mm : Movector Iso 16

16 mm : Movector Super 16

AGENTUUR „ESTANIL“ KURSELL & RAUDSEP

Tallinn, Vene 14, tel. 471-23

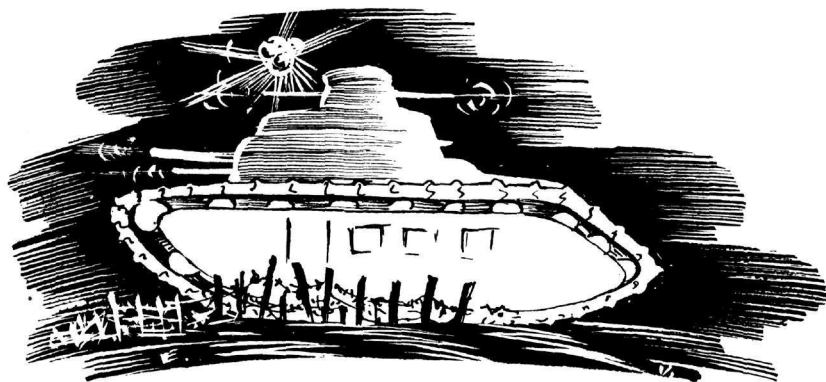
mis neid hoiavad peksmast veriseks pead selles imekitsas, ängistavas põrgus, milleks on tangi sisemus. Tangis istumine on niisama ebamugav kui istumine metsiku, taltsutamatu ratsu seljas. Mehed on surutud n.-ü. üksteisele kuklasse, nende nägemispiirkonnaks on vaid see kitsas maastikuriba, mis avaneb läbi ahtakese vahetispilu. Tangis inimene õpib eriti kartma gaase, sest gaasimaski pähetõmbamisel ta näeks veelgi vähem ja tunneks end veelgi enam ebamugavalt. Tangimehaanik rooli taga opereerib vahetult mitmesuguste pidemete ja instrumentide kallal. Rappuva tangi müras ta kuuleb veel vaid kahurite hääli. Tangi juht, kes istub tornis mehaaniku taga ja temast pisut kõrgemal, peab signaalitama oma käsud temale koputades kas paremale või vasakule õlale. Hakates tulistama oma 37-lisest kahurist tornis annab ta mehaanikule müksud jalaga. Juhhi üks silm on vahetult kiindunud tangiteleskoobi külge, tema kõrvadele on kinnitatud raadioklapid. Ta kõneleb vahet pidamata kas mõne lennuki, kahurivaatleja või teise tangiga. Enne tangiatakki olid luureüksused saanud jälile ka vaenlase tangitõkkeile, milleks oli kasutatud püsti betoonisse kinnitatud terasrööpaid, betoonist või terasest, nelja kuni kuue jala kõrgusi püramiide, maa sisse kaevatud telefoniposte ja mahasaetud puid metsas. Praegu, viimsel hetkel, hoiatatakse tangi juhti raadio teel, et ees asub miiniväli, kolme- ja neljakordselt üksteise kohale kuhjatud miinidega, mida ühe miili laiusel rindel maa sees on vähimasti paar tuhat.

Nagu tähendasime, kuulipildujaid tank ei karda, sest vaid harva võib juhtuda, et nende kuulidest võib sula tina pritsida läbi vaatluspilu juhi silmadesse. Ameeriklaste eksperimendid tõendavad, et kuulipilduja võib „tabada“ tanki kuni 2000 kuuliga järjest, ilma et ükski neist osutuks tõeliseks tabamuseks. Mille ees tangi meeskond aga tõesti tunneb hirmu, on tangitõrjekahur. Sellane kahur võib lahingus anda kuni 15 laske minutis ning ta 1½-tollised mürsud võivad kuni 1000 jardi kauguselt tangi muuta sõelapõhjaks, kui nad tulevad paraja nurga all.

Mida aga suudab teha tankide vastu Prantsuse jalaväelane? Sellaste asjatundlikult juhitud masinatega silm silma vastu ta ei leia olevat mingit kasu oma püsisist ja tegelikult on võimatu tankidesse visata tagant sisse ka käsigranaate. Kuid on leitud, et tank võib sõita otse üle maaslamava jalaväelase ja jätta ta terveks siis, kui jalaväelane on enda kaevanud maapinnast sügavamale. Seepärast jalaväelasel ei jäägi üle muud kui hoida end ligi maad, oodata, kuni tangid on möödunud, ja siis astuda võitlusse tankidele järgnevate jalavägedega, mistõttu, samuti nagu jalgpallimängus, võib rebeneda vaenlase jõuüksuste omavaheline koostöö.

Igale kallaletungile on loomulik oodata ka vastu-rünnakut, ja selleks on jällegi parajaks abinõuks tank, eriti neil hetkil, mil kallaletungija on kaotanud hoo või on end üle pingutanud. Seepärast kuuldubki, et prantslased tankisõjaks kavatsesid eelistada strateegiat, milles kallaletung toimub mitte järskude, kitsaste läbimurretena, vaid samm-sammult. Tankiataki nurjumiseks võivad suuresti kaasa aidata ka pommilennukid, kui nad tabavad neid paigal nende varjukohtades. Ent tanke on hõlpus varjata. Enne sõda Inglise õhujõud oma manöövreis viitsid terve päeva sellega, et nad püüdsid avastada metsa peidetud tankide brigaadi asukohta. Siis aga, kui tank juba on paigast kohutatud ja liigub, kujutab ta endast väga halba tabamismärki. Õhendriikide õhujõudude ülemjuhatus hiljuti korraldas tankide pommitamiseks lennukitele katse Georgia osariigis, milleks veeti kohale ja jäeti laiali tee ääres kümme vana tanki ning saadeti neile kallale üheksa võitluslennukit. Laskudes madalale lennukid heitsid tankidele 180 kolmekümnenaelast pommi, kuid ainult üks pommidest oli üht tanki pisut vigastanud.

Võib juhtuda, et käesolevas sõjas leitaksegi uued mõjuvad vastuabinõud tankidele. Seni aga pole liitlasil palju põhjust selle oma leiutuse üle rõõmustamiseks, sest suhteliselt suuremat abi ja julgolekutunnet on tankidest tänini saanud sakslased.

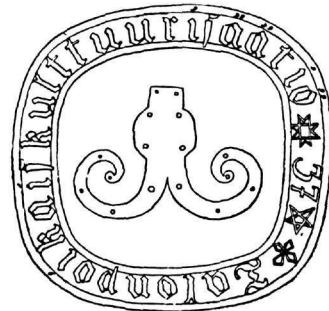
Talupojakultuuri liikumisest

Vana talupojaelu kõige tüübilisemad avaldused on unustushõlma mattumas ja endise aja omapäraseid kaunid maaehitused on hävimas. Ka meie mahajäänud maakonnas Setumaal võib rändaja veel näha, kuidas äsjase suitsutare asemele on ehitatud uusi nägusaid hooneid. Põhjamaade talupojakultuuri liikumine on võtnud endale kaks ülesannet: vana talupojaelu uurimise ja praeguse talupojakultuuri edendamise. Nende ülesannete teostamiseks on rakendatud mitmeid tööviise, mille sihtiks on äratada elavat huvi vana rahvakultuuri kenaduste ja eisiisade poolt sooritatud töö vastu. Talupoja uus kultuurisuund tugineb vanadel pärandel ja põliseil eluideaalel.

Talupojakultuuri liikumine jagab tunnustust kaunitele vana stiili ehitustele. Talupojad, vabadikud ja mägilased, kel on tarvitusel vana talupojastiili kaunis

elamu, saavad pronksist aukilbi (vt. pilt 1.), mis kinnitatakse auhinnatud ehituse nähtavasse kohta.

Vähemaid kõrvalehitusi, mis on vanas kaunis talupojastiilis ja hästi säilinud, hinnatakse nii, et need saavad väikese pronksist kaitsemärgi (vt. pilt 2). Millised ehitused on väikese märgi väärt? Kõrvalehitus-

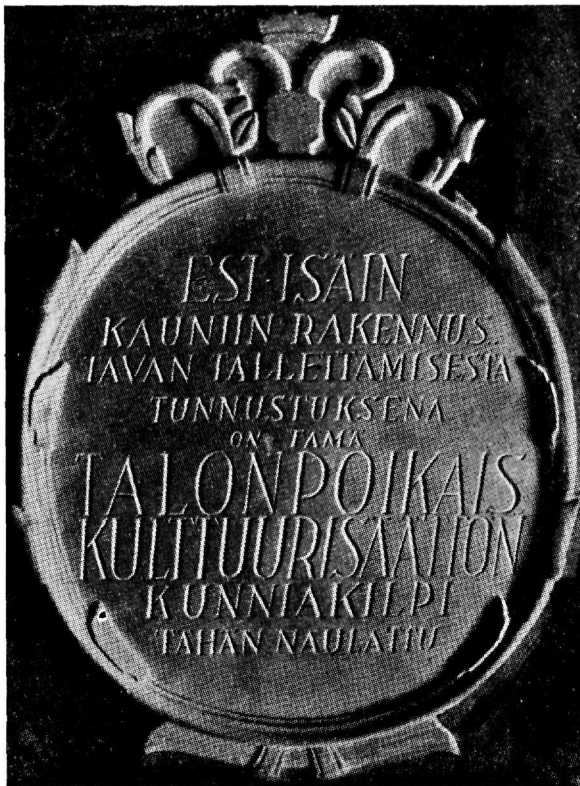
Joonis 2. Kaitsemärk muudele vana stiili ehitustele

test talupojakultuuri liikumine avaldab tunnustust ehitustele nagu: pööningait, tall, kelder, piimakamber, koda (õuekamber), suitsusaun, rehi, sepikoda, söekuut, noodamaja, kartulikoobas, küla viljamagasiait, kirikutall; samuti hoone erilaadsed osad: uks, laudkattega (paneeliga) aken, värav, vinnakaev, tuulelipp ridvaga või humala-aed.

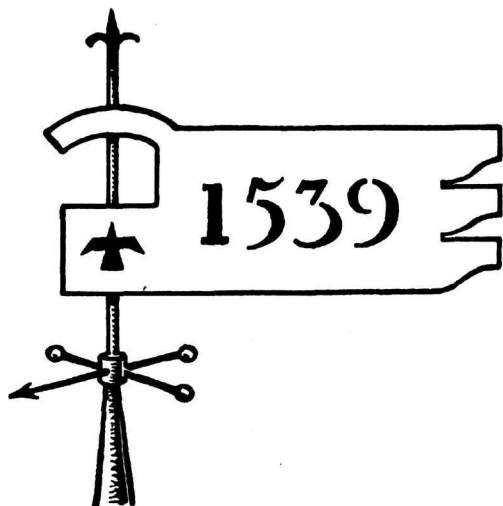
Nii aukilp kui ka kaitsemärk antakse vaid tingimusega, et niipea kui hoone lastakse laguneda või rikutakse seda parandustega ning peitsiga, siis aumärk antakse tagasi. Missuguseid parandusi ja värvimisi võib teostada ilma antud tingimuste rikkumiseta, selle kohta on avaldatud väga üksikasjalisi määrusi.

Talupojakultuuri liikumine osutab tunnustust ka taludele, mis on olnud põlvest põlve ühe sugukonna omanduseks. Talud, mis vähimalt 200 aastat on pidevalt olnud ühe põllupidaja sugukonna käes, saavad õiguse omandada perekonnatalu autunnistuse ja vimpeli (vt. pilt 3). Ka rendimaapidajad ja vabadikud, kui nad on olnud 200 a. samal kohal põlluharijaks, saavad sama perekonnakoha autunnistuse ja perekonnavimpeli omandamise õiguse. Tingimuseks on aga mõlemal, et vimpel saadetakse tagasi kohe, kui talu saab teise omaniku. Perekonnavimpel on põhjamaa talunikule kohustuseks, et seda talu ei või maha müüa võõrale perekonnale.

Et noorsugu talus õpiks austama oma esivanemaid, selleks talupojakultuuri liikumine seab talu

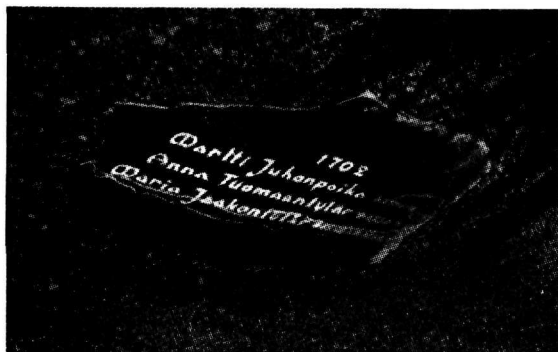

Joonis 1. Peaehituse külge kinnitataav aukilp. Joonistanud arhitekt Y. Laine

Joonis 3. Perekonnatalu vimpel

mälestuskive. Neile mälestuskividele raiutakse talu esimese omaniku nimi ühes aastaarvuga (vt. pilt 4.), asetades selle kuhugi õue nähtavasse paika maatasa.

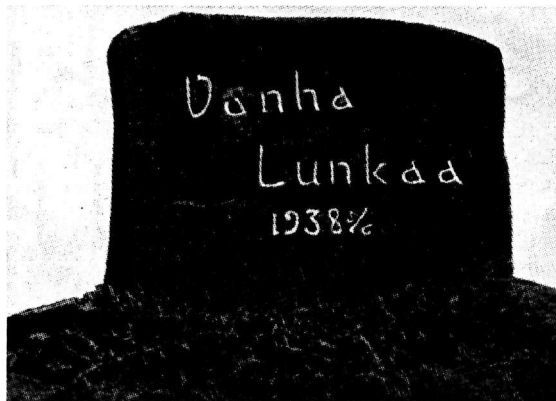

Joonis 4. Talu mälestuskiri, asetatud õue tasapinnale

Leidub rohkesti künkaid ja teenõlvu, kus kord on olnud talu talu kõrval ja kihanud elu. Vanaaegsete mälestusrohket, nüüd mahajäetud, külapaikade tähistamiseks talupojakultuuri liikumine püstitab küla mälestuskive. Kivile raiutakse hävinud küla nimi, mälestuskivi püstitamise ja, kui on teada, siis ka vana küla hävimise aasta (vt. pilt 5).

Küla mahajäetud vanu kalme, rauaaegseid muinasteaduslikke leiupaiku, ohvrikohti ja lahinguplatse austab talupojakultuuri liikumine eriliste suuremate mälestusmärkidega.

Kuna talupojakultuuri liikumine on puht aateline ülemaaline üritus, siis saab see maapankade puhastulust ja seltskonnalt korrapäraselt rahalist toetust. Sihtasutus on moodustanud sellekohase kapitali, mille protsentide alusel ta tegutseb. Soome talupojakultuuri sihtasutus, mille järgi siin on toodud vastavad pildid, on lasknud koostada ka teaduslikke filme rah-

Joonis 5. Mälestuskiri endisel külanõlvakul

vuskultuuri eri-aladest, nagu kalastamisest, põllupidamisest, jahist jne., süvendades sellega kodukoha armastuse tunnet ja ühtlasi toetades rahvusteaduslikke uurimusi. Filmid on saavutatud tegelikust elust, ilma et oleks demonstreeritud.

Põhjamaa talupojakultuuri liikumise peamine ülesanne on huvi äratamine muinasaja vastu, mis on leidnud suurt vastukaja põllupidajate laiades kihtides. See liikumine on mõju avaldanud vähesel määral juba Eestiski. Kas kunagi liikumine saab siin suurema hoo, seda näitab tulevik.

E. PÄSS.

Suurimas valikus väliskirjandust leiata

o.-ü.

J. G. KRÜGER'I

RAAMATUKAUPLUSES

TALLINN, PIKK 9, TEL. 429-46

Tellimised ja järelepärimised täidetakse kiirelt ja asjatundlikult. Täidake tellimisi kõikidele välismaa ajakirjadele.

Lambakasvatus

ja kodumaa villa tootmine üks tänapäeva akuutseimaid probleeme

Käimasolev sõda on tunduvalt tõestanud paljude Euroopa riikide väliskaubandust. Ka erapooletud riigid, nende hulgas ka Eesti, on pidanud arvestama raskusi mõningate toorainete ja materjalide seni vabalt toimunud sisseveos. Olenevalt sellest on tulnud mõelda paljude seni sisseveetud materjalide asendamisele kodumaa saadustega, millede suhtes nii mõnelgi alal võib ennustada õige suurt edu. Üheks sellaseks küsimuseks on villase riide, eeskätt villa, küsimus, mis vihjab kodumaa tõulambakasvatuse paratamatule ja kindlale arendamise vajadusele.

Alltoodud artiklis vaatleme selle küsimuse lahendamise võimalusi ja villa küsimust üldse tänapäeva praktilise elu seisukohalt.

On olemas üks vana ameerika anekdoot, mis jutustab sellest, kuidas soolastel vetel meresõitudega harjunud meremehed elasid ühel suurel Ameerika järvel läbi laevaõnnetuse. Mitu päeva pidid nad sel järvel sihitult ringi eksima. Viimaks lõppes neil veetagavara ja nad hakkasid kannatama kohutavat janu. Nad olid ookeani soolase veega niivõrd harjunud, et neil ei tulnud mõttesegi juua järve mage-dat vett.

See lugu tuletab meele meil praegu valitsevat olukorda tekstiiltööstuses, kus on teatavaid raskusi villa importeerimisega välismaalt. Tekib küsimus, mispärast meie ei võiks kasutada ja arendada oma lambakasvatust? Kaubanduslik statistika näitab, et meie tekstiiltööstus vajab aastas ca 900 tonni ja käsi-ning kodutööstus 700 tonni villa. Kokku ulatub meie

aastane villatarvidus seega 1600 tonnini — see on arv, mis ei tohiks meie oma tootmisvõimaluste juures olla kuidagi ülepääsmatu. Võib ütelda koguni, et kodumaa ilmastik ja toitmisel olud asuvad lambakasvatuse arendamise suhtes kõigiti soodsates tingimustes. 1939. aasta suvel tõusis lammaste üldarv Eestis veidi üle 700 tuhande, millist arvu ei tule kuidagi maksimaalseks pidada. Hoopis vastupidi — olemasolevate võimaluste juures võib seda heal tahtel julgesti kahekordistada. 1939. a. saadi kodumaa lambakasvatamisest kodusel teel 1179 tonni villa. Ka seda arvu võib suurendada lammaste arvu suurendamiseta ainult tõuparandamise teel. Tavaliselt annab lihtne küllalammast aastas 1,7 kg villa, ševiot või šropširi tõugu tõulammas aga 4 kg või veelgi rohkem, kusjuures ristsugutuse teel võib villa toodangut juba esimese järeltuleva põlve jooksul tõsta 2 kg peale aastas.

Kuni tänaseni on peagu kogu meie lammaste vill leidnud ümbertöötamist kodusel teel — 1939. a. leidis ainult 22 tonni meie kodumaa lammaste villa teed tööstuslikule ümbertöötamisele. Tegelikult ei peaks villa koduse ümbertöötamise vastu kellelgi midagi olema, ainult see vajab tarvilist moderniseerimist ning paremate töömeetodite ja -vahendite soetamist.

Peamine põhjus, miks kodumaa lammaste vill pole leidnud teed tööstustesse, seisab selles, et meil puudub seni vajaline keskorganisatsioon, kes toimetaks villa kokkuostmist ja sorteerimist. On tõenäoline, et üksikul lambakasvatatajal puudub võimalus müüa villa vahenditult tööstusile. Teiselt poolt on aga selge, et mida rohkem läheb villa läbi keskpunktide, seda paremini on see sorteeritud. Arvestades

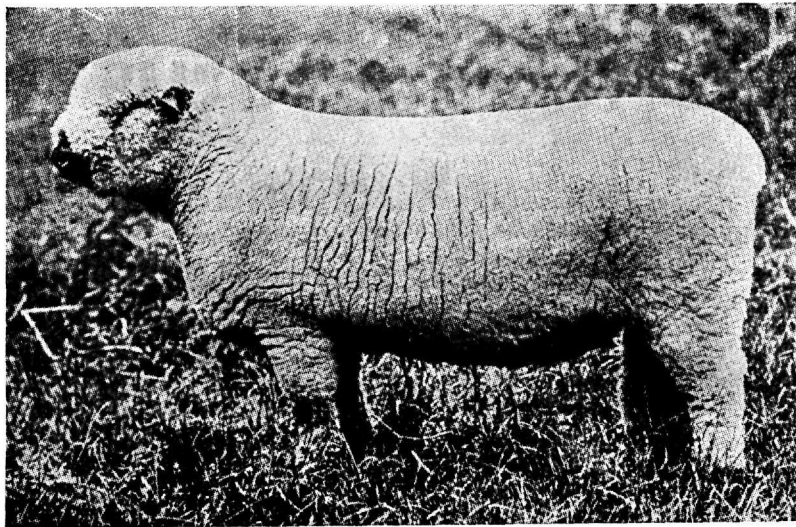

Ševioti tõugu jäär

seda võttis Eesti lambakasvatajate keskselts endale ülesandeks vahendaja osa, organiseerides kodumaa lammaste villa kokkuostuks ja sorteerimiseks erilise punkti. Tänu sellele korraldusele pääsis juba 1940. a. esimesel veerandil 16 tonni kodumaa lambavilla meie tekstiiltööstustesse. On loomulik, et meie tekstiiltööstuse täielise vajaduse rahuldamiseks esialgu kodumaa lambavillast ei jatku, kuna me ei tohi unustada, et esimeses järjekorras see peab katma eeskätt meie käsi- ja kodutööstuse nõudeid. Kuid selles mõttes on tegelik olukord, arvestades eespool toodud arve, siiski pisut paranenud. Asi seisab nimelt selles, et vastava sorteerimispunkti puudumisel jäi osa villa kasutamata. Pealeselle on kodu- ja käsitööstuse villatarviduse täpne kindlaksmääramine raske ülesanne. Kuni senini ei olnudki meie lambavillal teist turgu, millest võib järeldada, et kodu- ja käsitööstuse tegelik villatarvidus on tegelikult senisest tarvidusest palju madalam.

Selle tõttu on tõenäone, et kodumaa lambavilla arv, mis vabaneb seega tööstuslikuks otstarbeks, võib juba käesoleval aastal tunduvalt tõusta. Võttes arvesse seda lühikest aega, mis oli meie lambakasvatajail kasutada villa mahutamiseks tööstuslikuks otstarbeks, võib seniste saavutustega täieliselt rahule jääda ning see annab juba tunnistust kodumaa turu kunagisest täielisest rahuldamise võimalusest meie oma lambakasvatajate poolt.

Teine väga tähtis küsimus on villa hind. On õige tihti kuulda häält, et praegune soodus konjunktuur on ainult sõjaaegne nähtus, mis on tingitud erilistest olukordadest. On sääraseid pessimiste, kes julgevad väita, et kui lõpeb sõda, siis saabub jälle välismaalt odavat villa ja kodumaa lambakasvatus ei tasu siis enam end. See pole aga kindlasti mitte õige. Millal ja kunas sõda lõpeb, seda ei tea me praegu

Šropširi tõugu jää

gu keegi ütelda, kuid üht võime meie siiski päris kindlasti kinnitada, nimelt seda, et odavast ookeanitagusest villast ei tarvitse Euroopa enam palju unustada. Ookeanitaguse villa hind on madal ainult seepärast, et villa vastu saadi ookeanitagustes maades hädasti vajalisi kaupu. Nüüd on aga need vahekorrad tasakaalust välja lülitatud ja neid vahekordi uuendada pole enam kerge ülesanne. Riikides, kus vajati seni Euroopa kaupu, on loodud nüüd olude sunnil vastavad omatööstused, pealegi on majanduslik paremus sõja tagajärjel seal poolel. Järelikult pole meil sealt poolt ka enam mingisugust dumpinghindadega kaubapakkumist loota. Kuivõrd see osutub heaks või halvaks, seda on praegu raske ütelda, kuid kindel on, et see konjunktuur, mis on selle tagajärjel loonud või loomas iga riigi majandusliku kandepinna oma tootmisjõu alusel, jääb püsima paljudeks aastateks. Selle tagajärjel jääb paljude toorainete sissevedu edaspidi ainult luksuseks, milleni võib laskuda ainult äärmise vajaduse korral. Sellastel asjaoludel võib villa hind edaspidi ainult tõusta, kuna selle alanemist arvestada oleks täiesti mõttetu.

Lõpuks jääb üle ütelda veel paar sõna villa headuse kohta. Oleme tõepoolest väga tihti pidanud kuulma arvamisi, et kodumaa villast ei saa head riidet. On päris õige, et kui me hakkame võrdlema viimase tehnika nõuete kohaselt tööstuslikult ümbertöötatud villa koduse villatööstusega, kus ei tunta veel õiget villa sorteerimistki ja töödeldakse seda kõige algelisemate vahenditega, siis kodutööstusliku saadusena meie vill on loomulikult kvaliteedilt palju halvem. Kuid siin ei tule esinevaid puudusi kuidagi villa omadustes otsida, vaid ümbertöötamises. On päris kindel, et selles suunas tuleks meil mõningaid ümberkorraldusi eeskätt kodumaa tekstiiltööstuse kohandamist kodumaa villale ja villa parema ümbertöötamise võimaluste leidmises ette võtta, kuid siis võime ka kindlad olla, et kodumaa lambavillast saab esmajärgulist riidematerjali.

Kõõma

ja teiste juuksehaiguste puhul tarvitage

Cholestin'i

Saadav kõigist apteekidest. Valmistaja
G. Gnadebergi ja E. Leydeni apteek,
Tallinnas, S.-Karja 4

Veorakmeist ja nende sobitamisest

JOH. KUKK ja V. PÄRLIN

Sobitamata või halvasti hooldatud rakmed tekitavad hobustele sageli väga tõsiseid vigastusi. Et niisugused vigastused tekivad just intensiivsema töö ajal, mil hobuseid pidevalt tarvis, ja et sageli tuleb selle tõttu hobused tööst vabastada, siis osutuvad rakmeist tingitud vigastused hobusepidajatele küllaltki tülikaiks ja kulukaiks.

Veorakmeist tingitud vigastuste jälgi võime täheldada väga paljudel hobustel. Sellasteks jälgedeks on valgekarvalised laigud või täpid niisugustel kehaosadel, millel lasuvad rakmed (turi, selg, rinnaküljed, pihad jne.). Suvel ja sügisel, mil taludes peetakse hobuseid rohumaadel, võime teed käies jälgida rakmestamata taluhobuseid ja täheldada väga paljudel rakmeist tingitud vigastuste tagajärjel tekkinud valgeid täppe ja laike. See näitab, et paljud meie põllupidajast pole kas küllalt hoolikad või küllalt asjatundlikud hobuserakmete sobitamisesse ja korrashoiusse puutuvais küsimusis.

Veokite ja sõidukite vedamiseks ning mitmesuguste põllutööriistadega töötamiseks kasutatakse väga mitmel viisil koostatud hobuserakmeid. Meie põllumajanduses kasutatavaid tavalisi rakendusi võime jaotada loogaga ja loogata ning ühe- ja mitmehobuse rakendusteks. Pealeselle esineb väga palju mitmesuguseid erilisi rakendusviise ja mitmeid rakenduse kombinatsioone, milledega tutvumine venitaks käesoleva kirjutuse liiga pikaks, seepärast vaatleme siin vaid rakmete üksikosi ja nende sobitamise ning hooldamise üldpõhimõtteid.

Rangid on veorakmete tähtsaim osa. Rangide abil hobune veab ja koorma edasitoimetamisel kandub raskus rangide kaudu üle hobuse pihtadele. Et rangid ei tekitaks pigistusi ega hõõrumisi, selleks peavad need olema paraja suurusega, võimalikult kerged ja lasuma ühetasaselt hobuse pihtadel. Ühe sõnaga — rangid olgu kohandatud hobuse kaela eksterjööriistele omadustele.

Hobuste kaela kujud on väga erinevad, olenedes peamiselt hobuse tõust ja soost. Üldiselt on teada, et märade ja vahetüübiliste (näiteks tori tõugu) hobuste kaelad on õhemad, eriti kaelaharja osas, kuna täkkude ja sammuhobuste (näiteks ardenni tõugu) kaelad on paksemad. Peale eelmainitud kahe suguste kaelavormide omavad hobused mitmesuguste eksterjööriistade omadustega ja suurusega kaelu, mille tõttu tuleb sageli töökodades tehtud range, kuigi neid valmistatakse mitmesuguses suuruses, vastavate patjade (kiilpatjade) abil sobitada hobuste kaelale. Selleks tarvitatakse täis- ja poolkiilpatju, mis kinnitatakse rihmade abil rangide alla.

Täispatjad ulatuvad rangipatjade alumiste servadeni või neist allapoolegi (tarvitatakse pikkade ja laiade rangide korral). Poolkiilpatjad on eelmistest umbes kaks korda lühemad (kasutatakse pikkade rangide puhul või eriti kitsa kaelaharjaga hobustele).

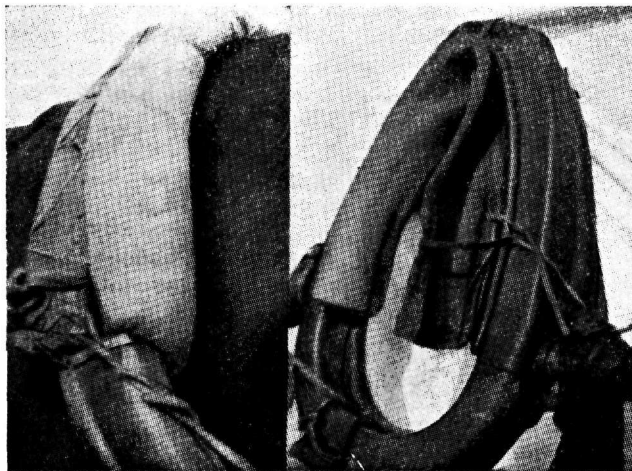

Eeskujuliku viltkiilpadjaga varustatud rangid

Neid patju valmistatakse nahast ja vildist. Häda korral võib mitmekordselt kokkuõmmeldud villasest riidest valmistada ajutisi patju. Need täidavad ka väga hästi oma ülesande, kui need on asjatundlikult valmistatud ja õigesti rangide alla kinnitatud.

Rangide kohandamisel tuleb silmas pidada, et hobune veab rinnaga ja piha alumise kahe kolmandikuga. Kaela ja piha kuju võib ühel ja samal hobusel muutuda olenevalt hobuse toitumusest (konditsioonist) tööperioodidest sõltuvalt. Seepärast osutuvad mõnikord varessobitatud rangid ebasobivaiks.

Taluhobuste juures täheldame, et kevadel põllutööde lõppedes või talvel pärast kestvamaid ja raskemaid vedusid jäävad rangid suureks. Sel juhul on suureksjäänud rangid ohtlikud eriti seetõttu, et kõhnenemaksjäänud hobustel väheneb nahaalusesse sidekoesse ladestuv rasvakiht. Viimane moodustab rakmete ja hobuse keha kõvemate või õrnemate kudede (luude, kõõluste, lihaste jne.) vahel töö ajal rakmete poolt tekitatavat rõhumist vähendava polstri. Sellane polster takistab vigastuste ja hõõrumiste tekkimist. Seepärast täheldamegi, et nõrgema toitumusega (kõhnenemata) hobusele tekitavad rakmed kergemini pigistusi ja hõõrumisi. Et pärast raskemaid tööperioode, mil hobused on tunduvalt kõhnenenud, vältida vigastuste tekkimisi rakmete läbi, selleks tulebki õige sageli kasutada eelpoolmainitud kiilpatju.

Ühed Petserimaa mehe Villasest tekist valmistatud kohandatud rangid korralik küllpadi

Vanematüübiliste rangide pikkust ja laiust saab osaliselt reguleerida ka harjuserihma abil, kui see ühes rangipuude ülemiste otstega on kergesti kättesaadav. Äridest müüdavatel uuematüübilistel rangidel puudub nimetatud võimalus rangide kohandamiseks.

Rangid olgu parajad pikkuselt ja laiuselt. Rangid on parajad, kui kämmal mahub vabalt hobuse eesrinna ja rangide vahele (kõri kohal) ja sõrmed mahuvad kaelaküljel rangipatjade alla.

Kaelaharjal ja turjal esinevad rangide pigistused on tingitud üldiselt või eriti kesk- ja alumises osas laiadest rangidest, sest siis langevad rangid tahapoole, lihastega vähemkaetud pihaosale. Kitsad rangid tekitavad pigistusi ja hõõrumisi kaelakülgedele. Kui kitsaste rangide kasutamine on vältimatu, siis tuleb rangipärade (rangipuude alumiste otste) vahele jätta rinnuse kinnitõmbamisel vajaline vahe (kuni 5 sm). Pikad rangid, kuigi need on laiuselt parajad, takistavad õlaliigese tegevust ja koormavad eesjalgu. Lühikesed rangid takistavad hingamist ja vereringvoolu, kutsudes esile lämbumisnähtusi ja pidurdades hobuse veotööd.

Lühikestest või kitsastest rangidest põhjustatud lämbumisnähtused tekivad raske veo või kiire sõidu puhul. Hobune hakkab sel korral tavaliselt aiste vahel püsti ajama, tormab teelt kõrvale ja viskub lõpuks pikali. Sellane hobuse teguviis on tingitud lämbumishuga kaasuvast hirmutundest.

Müügilolevate rangide padjad on valmistatud tavaliselt õlgedest ja vildist, kuna kaelus (vastu hobuse eesrinda lasuv osa) on valmistatud ainult õlgedest. Mõlemad on kaetud nahaga, et vältida higi imbumist õlgedesse ja vildisse. Üldiselt on need rangid kerged ja kujult kõigiti sobivad. Kui need on hobusele parajad või on küllpatjade allapanemise teel hobuse kaela ja piha kujule hästi sobitatud, siis ei tekita need hobusele kunagi hõõrumisi ega pigistusi.

Uute rangide tarvituselevõtmisel, kui rangipadjad ei ole küllalt pehmed, võib need umbes pooleks päevaks märgadesse lappidesse mähkida, mille tagajärjel

padjad muutuvad pehmemaks ja koolduvad hästi hobuse kaela ja piha kujule sobivaiks.

Leid (lentsid) on vajalised selleks, et hõlbustada pidurdamist, taandumist ja takistada mäest allaminekul koorma järelelibisemist hobusele ning rangide kukla taha tõusmist. Leid peavad olema niivõrd pikad, et need ei takista hobuse liikumist, kuid need peavad võimaldama taandumist ja pidurdamist. Korralik hobuseomanik varustab leid trippidega, et need aiste külge kinnitatult püsiksid õigesti hobuse seljal.

Rangidest põhjustatud hõõrumised paranevad harilikult kergesti. Raskemakujuliste hõõrumiste puhul, kui välisnahk on täieliselt vigastatud, teevad need hobusele küllalt valu, ja korralik hobuseomanik peaks sel korral hobuse tööst raviks vabastama, kuni välisnahk hõõrutud kohtadel on täieliselt ennistunud. Mõnikord aga tekivad hõõrumisest mustuse sissesattumise tõttu rasked mädanevad haavad, mis teevad hobuse pikemaks ajaks töökõlmatuks ja muutuvad hobuse tervisele isegi ohtlikuks.

Hoopis kardetavamad on rangidest põhjustatud pigistused. Need tekivad peamiselt kaelaharjal (turja eesosas) ja õlaliigese piirkonnas. Esimesel juhul tekib turja eesosas raskekujuline mädanik, mis sageli vältab mitu kuud. Teisel juhul tekib kergesti n.-n. rinnamuhk, mis lõpuks areneb nii suureks, et see täieliselt pidurdab hobuse tarvitamist ja mille eemaldamiseks tuleb ette võtta küllalt suur operatsioon.

Rangidest tingitud kergemate vigastuste korral ei tarvitse siiski igakord hobust tööst vabastada. Nagu sadula juures välditakse vastaval viisil teki allapanemise abil turjapigistuse või hõõrumise suurenemine, samuti saab pidurdada vigastuse raskenemist ka rangide juures. Selleks pannakse rangipatjade alla üles- ja allapoole vigastatud kohast vildist või mõnest teisest pehmest materjalist täited. Niiviisi vabaneb vigastatud koht rõhu alt. Sellaselt kohandatud rangidega võib hobune vedu jätkata ja isegi töös olles paraneda.

Sedelgas tuleb ka sobitada hobuse turja ja selja kujule. Sobitamise põhimõtteks on, et sedelgas ei toetuks keskkohaga hobuse seljale selgroo kohal, vaid sedelgavildi või -patjade ja hobuse selja vahele peab jääma õhuruum. Vastasel korral võivad tekkida vigastused.

Müügil on väga mitmesuguseid sedelgaid. Võiks teha vahet raudkaarega sedelgate ja metallklotsidega sedelgate vahel. Esimeste juures on sedelga peale kinnitatud kumer raud, mis kannab sedelgarihma ja väldib, et sedelgarihm ei avaldaks rõhet hobuse seljale (turjale) selgroo kohal. Neid sedelgaid on kahe-suguseid: ühtedel on raudkaarte otsad kinnitatud sedelgapatjadele liikumatult, teistel — liikuvalt. Viimased on paremad, sest siis võimaldub sedelgapatjadel paremini asetuda (vajuda) hobuse seljakuju kohaselt. Raudkaarega sedelgaid kasutatakse peamiselt töörakmete koosseisus.

Metallklotsidega sedelgaile on sedelgarihma kandmiseks kinnitatud rullikutega vaskklotsid, mis on va-

jalised jälle selleks, et sedelgarihm ei avaldaks rõhet hobuse seljale selgroo kõrgendi kohal. Neid sedelgaid tarvitatakse enamasti sõidurakmete juures.

Sedelgapatju täidetakse mõnikord villatööstuse jäätetega (kraasialustega) või loomakarvadega. Niisugused sedelgad on halvad. Tavaliselt valmistatakse sedelgapadjad vildist. Väga head on jõhvidest sedelgapadjad, kuid jõhvide kalliduse tõttu ei tarvitata neid praegu patjade valmistamiseks.

Nahaga katmata vildist sedelgapatjadesse koguneb sageli nii rikkalikult higi, et vilt muutub kivikõvaks. Sel korral tuleb higiga täitunud vildiosad sedelga küljest ära võtta, läbi keeta, sooja vee ja seebiga puhtaks pesta, kuivatada ja uuesti sedelga alla õmmelda. Et mainitud menetlus ei võimalda vilti higist täieliselt puhastada, siis on soovitatavam higiga täitunud osi kohe uue vildiga asendada. Kõige otstarbekam on kasutada nahaga kaetud patjadega sedelgaid, kuigi need on kallimad.

Sedelgarihmade õige kinnitamine on väga oluline. Mõlema sedelgarihma otstarbeka passimise teel välditakse rangide üles-alla loksumine, pealmise rihma õige kinnitamine aitab hoida range õigel kõrgusel ja osaliselt ka seljalihaseil veost osa võtta, kuna alumine sedelgarihm võimaldab pidurdamist ja taandumist ning takistab hobuse aiste vahel püstiajamist. Rakendamisel tuleb silmas pidada, et sedelgarihm kinnitatakse aiste külge umbes 10 sm võrra sedelgast ettepoole. Vedamise juures hobune surub rangid rinna ja piha vastu ning aisdad jäävad maha, mistõttu ettepoole kinnitatud sedelgarihm satub õigesse kohta (rööbiti sedelgaga). Mida pikemad ja lõdvemad roomad, seda rohkem ettepoole tuleb kinnitada sedelgarihm. Teisiti talitades hakkab rihm rõhuma sedelgale viltu, mille tagajärjel ainult üks sedelga serv avaldab seljale rõhet, tekitades hõõrumisi ja pigistusi.

Kui rakendamiseks kasutatav look on raske, tuleb sedelgarihmade pinget täpselt reguleerida, eriti pealmisel rihmal. Sel teel välditakse võimalikult rangide poolt tekitatavad turjapigistused. Aukliku tee ja lühikeste rangide puhul lõdvendatakse pealmist sedelgarihma.

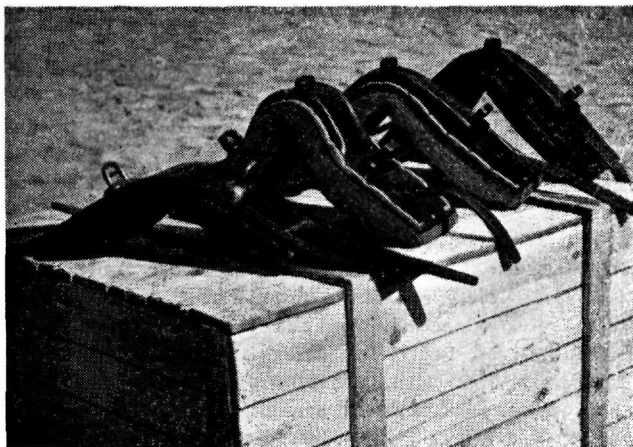
Lookade juures osutub tähtsaks õige laius, kerigus ja sümmeetrilisus.

Looga laius on sõltuv teepinnast. Auklikul teel osutuvad pikad roomad ja lai look paremateks, sest siis on aiste ja roomade kaudu rangidele ja viimaste poolt hobuse pihtadele edasiantavad tõuked pehmemad (vetruvamad). Tasasel teel võib tarvitada lühemaid roomasid ja vastavalt kitsamat looka.

Kui looki vähe tarvitatakse, kipuvad need õiguma ja muutuvad ebasümmeetrilisteks. Sellaste lookade kasutamisel muutub roomade pikkus ebäühtlaseks, mille tagajärjel rangid ei koorma pihtu võrdselt ja põhjustavad vigastusi.

Et loogad oleksid alati head ja kõlvulised, tuleb neid töö vaheaegadel õigumise vältimiseks ketistada või muul viisil sidudes säilitada nende vajaline laius.

Trengid tekitavad hõõrumisi siis, kui need on kas liiga jämedad, sõlmelised või lühikeste kolkide pu-

Pildil on näha järjekorras:

- 1) Metallklotsidega nahkpadjaga sõidusedelgas
- 2) Liikumata raudkaarega viltusedelgas
- 3) Liikuv " " "
- 4) " " " nahkpadjaga sedelgas

hul langevad vastu hobuse keha. Hõõrumiste vältimiseks aitab sageli sellest, kui trengide ümber tehakse vildist või mõnest teisest pehmest ja siledast materjalist kaitsed (torud). Kui see ei aita, siis tuleb rangipuudele roomade taha lüüa puuklotsid, et roomad ja trengid jääksid hobuse kehast eemale.

Päitsete ülesandeks on võimaldada hobuse kinnisidumist. Korralikud päitsed peavad olema küllalt tugevad ja nii valmistatud, et hobune neid kergesti peast ära ei ajaks. Tavaliselt tehakse päitsed kahekordsest raagnahast (poolpark- ehk seremetnahast). Mõnikord varustatakse päitsed suulistega, nii et neid võib töö juures kasutada ka valjastena. Päitsete juures tuleb jälgida, et ninarihm oleks küllalt avar ega takistaks hobusel söömist.

Sagedasti hakkavad uued päitsed kuklal hõõrumisi tekitama. Selle pahe vältimiseks mässitakse kuklarihma ümber seni marlit või mõnd muud pehmet materjali, kuni kuklarihm muutub pehmeks.

Valjaid valmistatakse väga mitmesuguseid. Töövaljad tehakse tavaliselt poolparknahast, kuna sõiduväljad valmistatakse alati täispark- ehk plattnahast.

Valjaste olulisimaks osaks on suulised ehk suurraud. Suulisi võib jaotada liigeteta ja liigetega suulisteks ja kangraudadeks. Suurraudade juures tuleb silmas pidada, et suurraudu valjastega ühendavad rõngad oleksid küllalt suured.

Kui mainitud rõngad on väikesed, siis ohjavarust tõmmates, sest need kinnitatakse samade rõngaste külge, võib suurraud hobusel suust välja tõmmata. Erksate sõiduhobuste valjastele pannakse suulistele rõngastest sissepoole umbes 10 sm läbimõõduga paksust kummist kettad, et kaitsta hobuse suunurki ja igemeid võimalikest vigastusist. Liigeteta ja jämedad suurraud on hobusele mugavamad kui liigetega ja peenemad. Noorte hobuste valjaste juures ei tohi kunagi põhjusega liigetega ega peenikesi suulisi tarvitada, sest siis muutub hobuse suu juba varakult tuimaks, hobune omandab n.-n. „kõva pea“. Kangraudu ei tarvitseks veoga sõidurakmete juures üldse kasutada. Need on

väga valju mõjuga ja harjumatus kätes võivad kasu asemel tuua kahju.

Varemalt tarvitati, peamiselt mitmehobuseliste sõidurakendite juures, silmaklappidega valjaid. Silmaklappide otstarbekus on vaieldav — sageli muutuvad kartlikud hobused nende tarvitamisel veel kartlikumaks. Ühtlasi muudavad silmaklappidega valjad hobuse pea väljanägemiselt inetuks.

Valjaste sobitamisel tuleb tähele panna, et suulised lasuksid hobusel silmahamba (kihva) ja purihammaste vahel (umbes kolme sõrme võrra allpool esimest purihammast). Selleks tuleb suuliste asendit põskrihma abil täpselt reguleerida.

Lõpuks olgu mainitud, et valjaste kui ka päitsete juures patustatakse sageli sellega, et kurgualune rihm kinnitatakse liiga pingutatult. Kurgualune rihm on siis soliidiselt kinnitatud, kui hobuse pea loomuliku hoiaku juures rusikas mahub lõuapärade ja kurgualuse rihma vahele. Hobustel, kel on harjumus päitseid või valjaid peast ära kiskuda, tuleb mainitud rihm kinnitada paratamatult lühemalt.

Ohjadest on kõige paremad punutud ohjad, neile järgnevad nõerohtjad. Halvemad, kuigi vastupidavamad, on nahkohjad, sest neil puudub vetruvus (venivus) ja need on hobuse suule kalgid. Ohjade kinnitamiseks valjaste külge on soovitatav tarvitada lõkse. Ohjade keerumise vältimiseks peaksid lõksude otstel olema ristpulgad.

Lõpetades lühikest ülevaadet veo- ja sõidurakmeist lubatagu hobusemeeste tähelepanu juhtida veel ühele nähtusele, kuigi see ei kuulu otseselt rakmete juure. On nimelt kujunenud üldiseks kombeks, et hobuste ajamisel, kui pole piitsa käepärast, seda tehakse sellaselt, et hobust kistakse ohjadest. Meie arvates on ohjad eeskätt hobuse juhtimiseks. On päris loomulik, kui hobust kiiremale käigule sundides või teda karistada tahtes lüüakse hobust ohjajaruga, kuid tundub väga inetuna, kui keegi hobust ajades mõlemast ohjajarust kahe käega üritab lühikesi valusaid tõmbeid hobuse suule. Sellasest ajamisviisist, mis hobuse muudab täiesti tuimaks, tuleks tõesti loobuda. Piits on palju sobivam.

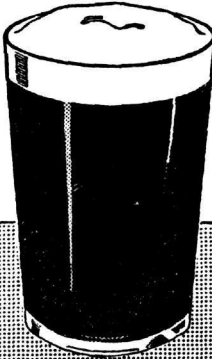
PILSEN
HELE ÖLU

SANGAR
KANGE ÖLU

TÖMMU
Ekstra
ERIPRUUL

MAHLAJOOGID
SIDRUNHAPPEJOOGID
SELTERS, SOODA
MÜDU

SAKU

FISK

autokummid on ehitatud erilisel air-flight (õhulsõidu) põhimõttel, mis võimaldab põrutuseta ja libisemiskartuseta sõidu ja suure kilomeetrite arvu

%u. H. Lagus & K^o

Tallinn, Vene tän. 13. Tel. 437-18

SURMA KIIRID

Nähtamatute kiirte kasutamise võimalusi kaasajal

Raadiolained ja valgus on ühe ja sama elektromagnetilise protsessi avaldused maailmaruumis. Kiirgamisenergia (valgus) kujutab endast elektromagnetilisi võnkeid, kuid tunduvalt väiksema lainepikkusega kui raadiolained. Nähtavad valguskiired evivad lainepikkuse 0,4 kuni 0,72 mikronit (1 mikron = 0,0001 sm), infrapunastel kiirtel on aga palju pikemad lained — need algavad nähtavate punaste järel ja ulatuvad kuni raadiolaineteni. Ultraviolettkiirtel aga on väiksem pikkus kui nähtavatel kiirtel, need asuvad spektris teisel pool nähtavaid kiiri, ulatudes röntgenikiirteni.

Välismaail sooritatud katsed lubavad märkida küllalt laiu huvialasid infrapunaste kiirte kasutamisel. Eriti intensiivselt uuritakse praegu nähtamatute kiirte — sageli „surmakiirteks“ nimetatud — kasutamise võimalusi sõjaasjanduses, kuhu võiks arvata: sidemepidamist, lennukite ja laevade juhtimist suurtelt kaugustelt, kiirte kasutamist valveteenistuses jne.

Nähtamatute infrapunaste ja ultraviolettkiirte hüved, võrreldes raadiolainetega, seisavad selles, et nende kasutamine tagab täielise saladuse, vältides seega tähtsate teadete sattumist vastase kätte. Teine tähtis asjaolu, mis iseloomustab nähtamatute kiirte väärtust, on see, et säärased sideliinid on igakülgsest kaitsitud segamiste eest, samuti ka ilmastiku ja kunstlike rikete eest, mis tugevasti kahjustavad raadiosidet.

Kiirte negatiivsete omaduste hulka võiks aga arvata nende haihtumist ja laialivalgumist atmosfääris.

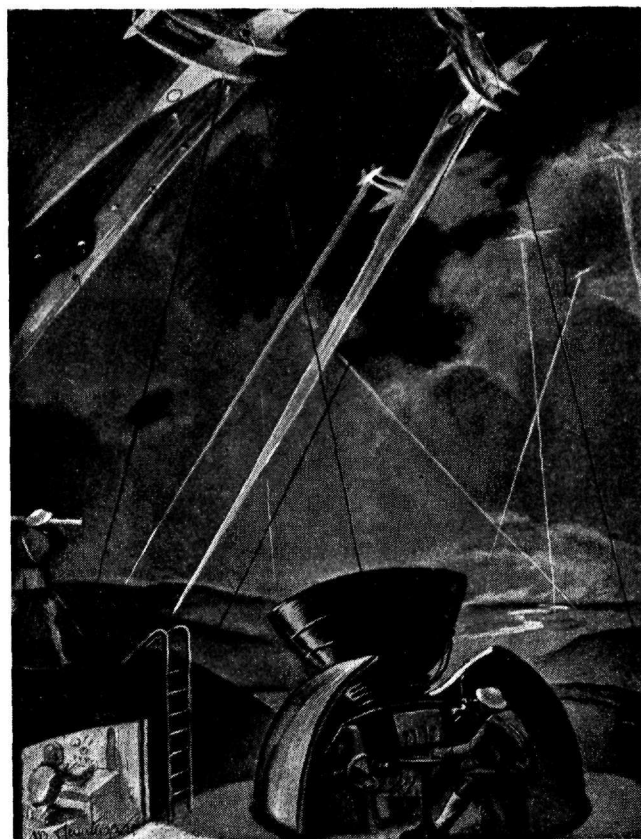
Kiirgamisenergia genereerimine ja „mikrolainete“*) vastuvõtt teostatakse raadiotehnikast täiesti erineval viisil, sest ainult aatomite ja molekulide seesmised protsessid võivad luua sellase väikese lainepikkusega elektromagnetilisi võnkumisi.

*) Lained vastavalt oma pikkusele jagunevad: mikrolaineteks — lained alla 1 m, ultra-lühilaineteks — 1—10 m, lühilaineteks — 10—100 m, keskilaineteks — 100—1000 m ja pikkadeks laineteks — 1000 m ja pikemad.

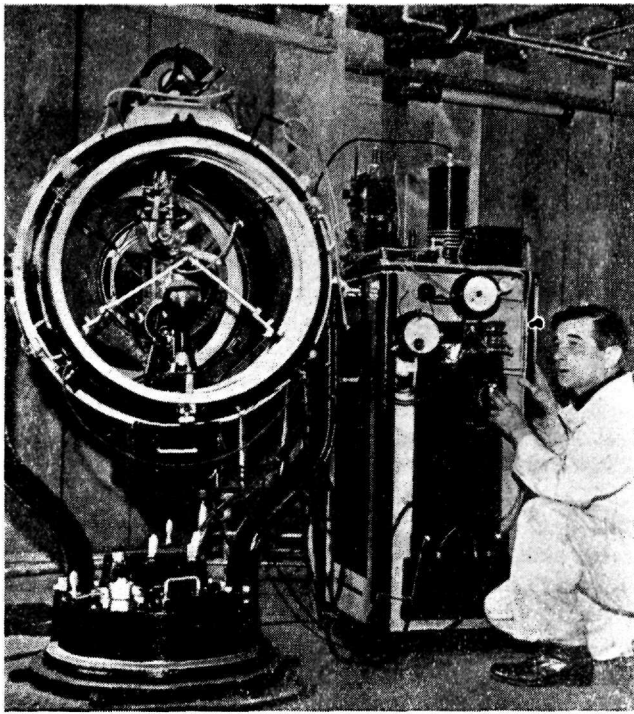
Lihtsamaks „kiirgajaks“, infrapunaste ja ultraviolettkiirte allikaks, võib olla tavaline elektri-hõõglamp volframiidiga. Elavhõbelambid, milles voolu läbimise ajal valgustuvad elavhõbeda aurud, evivad rikkaliku kiirgamispektri ultraviolettkiirte alal ja võivad olla väga heaks kiirgamisallikaks.

Kiirgamisenergia vastuvõtjate hulka kuuluvad fotoelemendid, termoelemendid, lumineestseeruvad (helenduvad) ja valgustundelised emulsioonid. Praegusa ja mitmesugustest fotoelementidest, mis on rajatud sisemise ja välimise fotoefekti kasutamisele, on infrapunaste kiirte vastuvõtmiseks kõige kohasemad talliumi fototakistused (tallofiidid), tavalised tseesium-fotoelemendid ja hiljuti tehnikas silmapaistva koha võitnud fotoelemendid teiskordse elektromagnetilise kasutamiseks.

Ultraviolettkiirte vastuvõtuks on kohased naatrium- ja kaalium-fotoelemendid. Fotoelemendid nähtamatute kiirte vastuvõtjainena erinevad teistest vastuvõtjatest integraal-tundelisuse poolest ja tundelisuse jaotuse poolest spektrile. Fotoelemendid tseesium-katoodiga evivad maksimum tundelisust nähtavate ja infrapunaste kiirte piiril, tallofiidid aga infrapunaste piires, umbes ühe mikroni pikkuste lainete jaoks.

TULEVIKUSÕJA FANTAAASIA. Vastase õhurünnaku tagasilöömine „surmakiirtega“. Kiired kutsuvad esile süütlamise katkestamise mootoris, millele paratamatult järgneb lennuki allakukkumine

„SURMAKIIRTE-APARAAT“, konstrueeritud Ameerika leiduri Henry Fleur'i poolt, võimaldab surmata iga väikese looma, kes satub soojuskiiri kiirgava aparadi mõjupiirkonda

Tallofiidid, erinevalt tseesium-fotoelementidest, evivad inertsuse, mis on märgatav juba häälesagedusel.

Sideme teostamiseks nähtamatute kiirtega kaugemale peale indikaatorvastuvõtjast ja kiirgaja saahjast asetatakse nõgusate sfääriliste või paraabol-pegelite (vastupeegelduse optika) või läätsede (refraktor-optika) peafookusesse. Tavaliselt vastupeegeldajad valmistatakse metallist — kullatud, kroomitud või roodimeeritud pinnaga, klaasist valmistatud aga varustatakse hõbetatud vastupeegelduspinnaga. Infrapunaste kiirte jaoks, lainepikkusega enam kui 1,5—2 mikronit, tarvatakse vaid metallvastupeegeldajaid, mitte aga läätsi, sest klaas neelab infrapunase kiirgamise alates 2 mikronist.

Mõnikord tarvitatakse vastuvõttestaamas elektrisignaalkõvendust, kasutades selleks tavalisi kõvenduskeeme katood-lampidega.

Vaatleme nüüd üksikuid nähtamatute (osalt ka nähtavate) kiirte praktilisi kasutamiseviise tehnikas ja sõjaasjanduses.

1. Televisioon (kaugenägemine). Tööd katood-televisiooni alal on juba viinud päevase kaugenägemise praktilise teostamiseni loomulikult objekti valgustamisel. Saksamaal on kaugenägemise küsimuste läbitöötamine kuulutatud ametlikult üheks tähtsaimaks sõjaliseks ülesandeks.

Ameerika insener Madlen esitas 1936. a. projekti „raadiosilma“ sisseseadmiseks lennukile, mis võimaldaks lahingupildi edasiandmist maa peal lähema-

tesse punktidesse. Juba 1933. a. Hartmann Ameerikas tegi katseid allveekaugenägemisega. Ta laskis suure sügavusse võimsa valgustajaga televisiooniaparadi ja viibides vastuvõtjaga kaldal avastas vanaaegse linna varemed Vahemere põhjas.

Samade põhimõtete põhjal kui kaugenägemine on praegu dr. Zvorõkin'i poolt välja töötatud vaatoru konstruktsioon, mis annab võimaluse näha ka pimedas. Selle riistapuu algidee seisab valguspildi transformeerimises (ümberkujundamises) elektriliseks, ja ümberpöörduvalt. Selle transformatsiooni skeem seisab järgnevas: klaasist õhutühjas balloonis üks sein kaetakse seestpoolt poolläbipaistva valgusetundelise kihiga, mis on pandud väga õhukesele metallplaadikesele (fotokatood). Teine, vastas asetsev, ballooni sein kaetakse õhukese fluorestseeruva (elektronite löökide all hiilgav) aine korraga, mis on pandud samuti väga õhukesele, peaaegu läbipaistvale, metallplaadile, mis jääb anoodiks. Torukesele antakse 5—6-kilovoldiline pinge, mis loob katoodi ja anoodi vahel ühtlase elektrivälja. Kui objektiivi abil saadakse fotokatoodi välisküljel eseme kujutus infrapunastes kiirtes, siis igast fotokatoodi pinna elemendist lendavad välja elektronid. Liikudes elektrivälja joonte suunas erielektroodide või magnetvälja mõju all nad annavad laia elektronvihu, mille tihedus on proportsionaalne vastavate katoodipunktide valgustusele.

Langedes anoodplaadikesele, mis on kaetud fluorestseeriva ainega, elektronid panevad selle helendama; plaadikesele ilmub nähtav kujutus, mis täpselt sarnleb infrapunasele, mis objektiiviga on projekteeritud fotokatoodile. Seda kujutust vaadatakse edasi harilikul viisil. Nii viisi võib selle teleskoobi abil vaadata eset, valgustades seda nähtamatute kiirtega.

Õise kaugenägemise probleemi võib praegu vaadelda kui täiesti lahendatavat lähemal aastail. Selleks on vajaline eseme intensiivne valgustamine infrapunaste kiirtega ja tseesium-fotoelementide kasutamine.

2. Side nähtamatute kiirte abil. Infrapunastele kiirtele rajatud telefoni-telegraafisideme seadeldiste tegevuse üldskeem seisab järgnevas: jaamas, mis saadab infrapunaseid kiiri, nende vihk, mis on koondatud läätsega või reflektoriga, moduleeritakse mikrofonil abil, kõvendatakse ja saadetakse edasi vastuvõttestaama. Seal on optilise süsteemi fookuses fotoelement (ehk tallofiid) ühendatud kõvendajale, mis on varustatud telefoniga. Oluliseks osaks iga optilise telefonisideme seadeldise juures on saateaparadi modulaator. Kaasaja seadeldistes, näiteks Zeiss'i firma omade juures, modulatsioon (valguse jõu muutmine) teostatakse „optilise kontakti“ abil; ühes membraaniga värisev klaasprisma surub end teise prisma vastu või eemaldub sellest, teisel prismaal on täieline sisemine vastupeegeldus, nii et ta kord laseb läbi moduleeritud kiirtevihi, kord heidab selle tervelt või osaliselt kõrvale. Optiliste telefonisideme seadeldiste tegevuse raadius kasvab reflektori pinna avause suurenemisega saate- ja vastuvõttestaaparadi juures, kiiratava valguse suurenemisega ja fotoelemendi tundelisuse kasvamisega.

Väga huvitavad on uusimad optilise telefonisideme seadeldised välismaal. Infrapunaste kiirtega töötav telefoni-telegraafi jaam Galileo firmalt on järgmiste võimetega: tegevusraadius soodsate tingimuste juures päeval 15 km, öösel 20 km, nõgusa peegli läbimõõt 500 mm, hajumise nurk umbes $0,5^\circ$.

Alles hiljuti Zeissi firma laskis välja kerge tüüpi optilise telefoni, tegevusraadiusega päeval 3,5 km ja öösel 5,5 km. Selle seadeldise nõgusate peeglite läbimõõt on 80 mm. Hajumise nurk $0,3^\circ$. Seadeldise koguraskus 19 kg.

Infrapunastele kiirtele rajatud optilise telefoni-sideme määratu suur tähtsus seisab selles, et side teostub täiesti salajaselt, ilma pikkade šifrite ja koodideta, sõltumatult kunstlikest ja ilmastiku segamisist.

3. Nähtamatud kiired navigatsioonis. Esimese huvitava katse nähtamatute kiirtega õhusõidus tegi 1929. a. Müller, kes konstrueeris lennuki-peilingaatori alatiseks öise lennu kursi kontrollimiseks täielise nähtavuse puudumise juures piki lennusuunda, mis oli märgitud maa peal nähtamatute infrapunaste kiirte signaalidega — tuleboidega. Selleks ta kasutas kõikuvat nõguspeeglit, mille fookuses oli tallofiid-fotoelement, mis lennu ajal nagu kobab maastikku mõlemal pool lennukit teatud nurga all. Tallofiidi toidetakse vahelduva vooluga nii, et ühe poolperioodi ajal peegel libiseb läbi maastiku, mis asetseb paremal pool parrast, teise poolperioodi ajal aga vasakul pool. Vool antakse fotoelementist pärast kõvendamist edasi otsaseadeldisele, mis ei anna kõrvalekaldumisi, kui vaid piirkonnad mõlemal pool lennusuunda evivad ühtlase valguse. Kui aga ühes neist on lisakiirgamisallikas (infrapunane boi), siis seadeldis näitab kõrvalekaldumist vastava poole, mida kasutataksegi lennusuuna äramääramiseks. Juba algeliste katsete juures saavutati 1° -line täpsus ning seadeldise tundelisus võimaldas suvepäeval avastada väikese 80-vatilise lennuki helgiheitja 800 m kaugusel.

Astronoomilisel orienteerumisel, juhul, kui taevakehad on täiesti kaetud udu või pilvedega, evib tüüri-mehe praktikas suure väärtuse Saksamaal leiutatud infrapunaste kiirte sekstant, mis võimaldab edukalt kindlaks määrata taevakehade kõrguse, ilma et seda näha oleks, sest infrapunased kiired tungivad udust läbi.

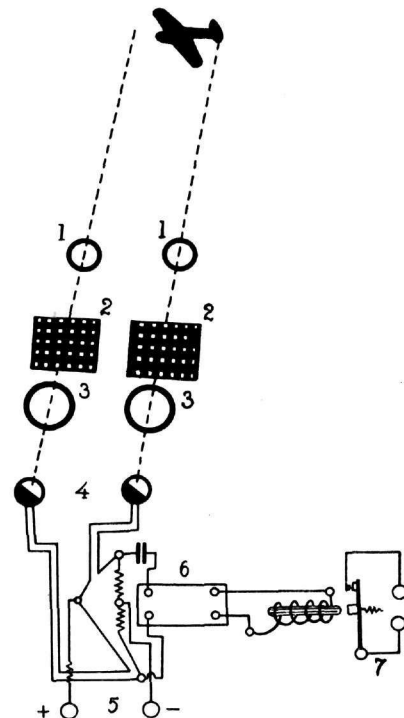
Erilise väärtuse evib nähtamatute kiirte abil navigatsioon sõja ajal merel, kui olukorrast tingituna laevad sõidavad öösel tuledega ning kustutatakse kõik tarvilised orienteerumispunktid (tuletornid, boid, signaalid jne.).

Firma „Telefunken“ on võtnud kaks patenti navigatsiooniparaatide ehitamiseks infrapunaste kiirte alusel laevajuhtimiseks. Üks neist on „Stwor“, mis on määratud laevade läbiviimiseks kunstlikku farwäterit mööda, milline antakse kaldalt kahe nähtamatu rööbaskiirtega, mis erinevad modulatsiooni sageduse poolest. Seejuures laev on varustatud kahe vastuvõtjaga. Isegi väiksem kõrvalekaldumine kiirtega antud farwäterist paneb viivitamatult tegevusse seade, mis annab roolimehele näpunäite kursi parandamise vajaduse kohta.

Teine patent on firmal võetud laeva peilingaatori peale, mis on rajatud kiirte tagasipeegeldumisele. Laeva ninas on seatud üles süsteem pikkamisi keerlevast ülekandeprojektorist ja tema külgedel on kaks keerlevat vastuvõtte-nõguspeeglit fotoelementidega. Juhul, kui projektori kiir pörkab tagasi mingisuguselt pinnalt (vastutulevalt laevalt), vastuvõtjad fikseerivad kaks suunda eseme pihta, mis nende teatud vahekorra tõttu võimaldab kohe kindlaks teha vastutuleva laeva suuna ja välja arvestada tagasipeegelduva pinna kauguse, kuna seadeldis on seatud kraadide järgi.

4. Mehhanismide juhtimine kaugelt. Kaunis laialt on hakatud tarvitama ka mehhanismide juhtimist kaugelt infrapunaste ja nähtavate kiirte abil.

Inglismaal on konstrueeritud „fotovisor“, mis koosneb neljast sektorilisest fotoelementist, mis asetsevad pikksilma fokaalpinnas. Mingi eseme, näiteks õhus lendava lennuki, kujutus, mida annab läätsede süsteem, jaotatakse fotoelementidele sellaselt, et teostub nende fotovoolude vastastikune kompensatsioon. Kui lennuk muudab asendit (samuti ka pilt), siis rikutakse tasakaal fotoelementide süsteemis, ühes sektoris tekib suurem vool ja terve aparaat muudab oma seisundit nii, et lennuki kujutis jääb uuesti keskskaika. Praegu välismaa sõjakirjandus arvab, et väga otstarbekohane on sellase „fotovisori“ ühendus vastavate

PETOSKOBI SKEEM

1. objektivid
2. võrgud
3. koondatud läätsed
4. fotoelement
6. kõvendaja
7. rele

mehhanismidega, automaatsete helgiheitjate või õhukaitsekahurite tule juhtimiseks liikuva märgi pihta.

Mootorite kaugelt seismapanek, auruhaamri automaatne väljalülitamine, kui töölise käsi on alles tema all, toodete automaatsed lugejad, sortimismasinad ja terve rida teisi mehhanisme kujutavad endast rohkeid näiteid nähtamatute kiirte tarvitamisest tänapäeval.

5. Valve- ja luureteenistus. Välismaal laialt tarvitusel olev infrapunaste kiirte abil akende, uste, ladude, tulekindlate kappide, seifide, läbikäikude jne. alarmseadmetega varustamine leiab vastavat kasutamist ka sõjaliseks otstarbeks.

Nii on Šveitsis välja lastud fotorelee kaugete distantse jaoks, mis võimaldab alarmikorda seada piirajoone, sadamasuid, väinu jne.

Alarmiseadme vastuvõtjas tarvitatakse infrapunaste kiirtega fluorestseerimise põhimõtet. See tekib liikuvall lindil, mis asetseb vastuvõttepeegli fokaalses pinnas. Saatja kiire mõjul tekib valguslindil tume joon, mis katkeb juhul, kui mingi ese lõikab kiire läbi, ja see paneb tegevusse signaalmehhanismi. Alarmseade, mille valmistas firma „Elektronix control“, koosneb kahest põhiosast: saatjast ja vastuvõtjast, mis on monteeritud väikestesse metallkarpidesse. Saatjas asub kiirgaja (hõõglamp) reflektoriga ja filtriga nähtavate kiirte hävitamiseks. Vastuvõtjal on fotoelement indikaatoriga ja ühelambiline kõvendaja, mis on määratud elektromagnetilise relee tegevussepanekuks. Mõlema fotorelee osa tootmine sünnib elektrivõrgust. Saatja seatakse nii, et ta nähtamatu kiir oleks pidevalt suunatud vastuvõtja fotoelemendile. Kiire läbilõikamisel katkeb vool fotoelemendis ning see paneb tööle relee, mis on ühendatud vastava mehhanismiga, mis annab valgus- või kõlalise alarmsignaali.

Esimesed aparaadid liikuvate masinate avastamiseks olid rajatud soojuskiirte püüdmisele, mis hoovasisid esimest. Soojusepüüdmise üldidee seisab selles, et infrapunased soojuskiired, mida saadab välja mingi allikas (näit. vedurikatel), koondatakse metallist õõnespeegli abil tema fookuses ülesseatud eriti tundelises termoelemendis. Ülalmainitud esemeilt vastuvõetavad kiirgamisenergia hulgad on sedavõrd väikesed, et on vajaline väga tugev termoelemendi voolu kõvendamine. Kuna vahelduvat voolu kõvendada on palju kergem kui alalist, tarvitati termoelemendi ahelas voolu katkestamist väikese sagedusega, näit. 40 korda sekundis. Sellase aparaadiga-soojusekiirte püüdjaga võib edukalt avastada kaatri, veduri jne. 3—4 km kaugusel. Alles hiljuti New Jerseys (Ameerikas) prooviti sõjaväe juhatuse poolt „soojusekiirte püüdjat“, mis edukalt avastas öösel merel manööverdava tuledeta rannakaitse kaatri. See aparaat oli ühendatud helgiheitjaga ning märk avastati ja valgustati helgiheitja kiirtega esiteks 10 km ja hiljem 15 ja 20 km kaugusel rannakaitse punktist, kus asus aparaat.

Viimaseks ja väga õnnestunud valve- ja alarmi-aparaadiks osutub ameerika inseneri Fitzgerald'i „petoskoop“. Selles heidetakse kaitsmiseks määratud maa- või taevapiirkonna pilt vastava pikksilma abil kahe fotoelemendi katoodidele läbi võrgu, mis on ehi-

tatud malelaua põhimõttel läbipaistvate ja läbipaistmatute ruutudega, kusjuures läbipaistvad ruudud ühe fotoelemendi ees vastavad läbipaistmatutele teise ees. Kaks sellast fotoelektrilist „silma“ on elektriliselt pandud üksteisega vastamisi ja kompenseeritud. Inimese, lennuki, auto jne. ilmumine vaatluspiirkonda tekitab fotoelementide dekompensatsiooni — valgusjuga, mis läbib mõlemaid võrke ja fotoelemente, muutub ebaühtlaseks ning seeläbi rikutakse elektri tasakaal ahelas, mis paneb seadmed tööle.

6. Fotografeerimine nähtamatute kiirtega. Fotografeerimise tehnika võimaldab praegusel ajal teha plaate tundeliseks kiirtele kuni 1,2 mikronit. Need materjalid enne ülesvõtte tegemist „hüpersensibileeritakse“ (tehakse ülitundelisiks). Sellisel teel saadud plaadid või filmid võimaldavad teha ülesvõtteid väga kaugel maa pealt, kuna infrapunased kiired väga kergesti tungivad läbi sinaka udu, mis alati katab silmapiiri. Kui õhukiht selle udu tõttu on silmale täiesti läbipaistmatu, siis infrapunane fotografeerimine annab selge ja kontrastilise fotografeeritava eseme kujutuse.

Nii on kapten Stevens (inglise) mitmel korral teinud lennukilt ülesvõtteid mäetippudest, mis olid temast 500—600 km kaugusel.

Õist fotografeerimist lennukilt ja maast, samuti läbi udu ja pilvede tarvitatakse juba praktiliselt ning sellel on määratu suur tähtsus sõjaasjanduses, kuna see võimaldab ära kasutada udu ja pilvitust sügavateks luurekäikudeks vastase selja taha ja ülesvõtete tegemist lennukilt.

H. N.

Kodu- ja välismaa

riidekaupu

alati saadaval suures valikus

Inglis Magasin

H. Gutkin

Tallinn, Viru 4, tel. 436 46

Melipiihi Kased

Maantee valge, luitunud pael kulgeb kaugele kirku poole, mille kullatud rist helgib loojeneva päikese kumas, kui Rein astub vana kõrtsi kohal suurelt teelt kõrvale ja sumab otse padrikusse, jalge all vaevalt märgatav mullusesse kulusse sõtkutud rada.

Päike on metsaaluse juba soojaks kütnud ja mets ise on parajasti vahetamas oma senist luitunud ja nukrat kuube toreda rohelise kasuka vastu, mis on tulvil imelisi ja imekauneid lõhnu. Kuidas küll lõhnavad need tuhanded noored kasvud, mis on alles äsja tuppelist ja pungadest välja koorunud! See on tõeline kevad kogu oma iluga ja lõhnadega, mis rammestab ja paisutab rinda.

Rein seisatab viivu keset seda kevadise looduse kaunist ilu ja ahmib suuril söömel kõiki neid lõhnu oma kopsudesse. Siin on tunda teravat vaigu lõhna, millega seguneb värskete angervaksade joonustav aroom. Ja kuidas lõhnavad värsked kased, sahistades tasa oma õrnu lehekesi nõrga tuule käes! Seda ei oska üldse kirjeldada, seda peab tundma ja nautima ise.

Rein astub pika ja jõulise sammuga, nagu mees, kes on endas kindel ja teab, mis tal on teha. Ta vibutab käigul pisut oma ülakeha, nagu annaks see ta sammule pikkust juure. Käe otsas on tal väike rautatud nurkadega kohver. See on kaunis raske ja ta peab õige tihti kätt vahetama.

Mets hakkab varsti lõppema ja selle tagant paisuvad põllud. Kitsas jalgrada muutub laiemaks karjateeks, mis on mõlemalt poolt palistatud lattidest aiaga.

Astuda ei ole enam palju. Kodutalu hooned, uus elumaja ja paekivist ehitatud laut, joonistuvad selgesti Reinu silme ette.

Nüüd on ta siis üle hulga aja jälle kodus. Kevad on käes ja töö ootab. Tuleb künda ja külvata, heina niita ja rukist lõigata, päevast päeva, hommikust õhtuni. Kes küll selle talu töö lõppu ette näeb! Ja mida see maatöö küll annab inimesele? Vaevalt igapäevast leiba ja lõdvad käed vanaduspäeviks. Ah, see maa, see maa, kuidas see sööb su noorust, su tervist ja su jõudu! Näe, Altpere Kustas on linnas ministeeriumis ametis, saab head palka ja igal suvel kuu aega puhkust. Tuleb puhkuse ajaks koju või sõidab mereranda, tal vaba voli ja kõik võimalused käes. Kes tuleb teda hommikul kella viie ajal äratama! Ta magab kella seitsmeni ja veel kauemgi, kui tahab. Nõnda on see kahe elu vahe — keeruline ja ränk.

Rein vaatab kodu poole ja silmab, kuidas keegi habemes taat tatsab paljaste jalgadega üle õue. See on isa, seda märkab Rein esimesest pilgust. Täna on ju pühade laupäev ja nüüd tuleb taat saunast.

Muri on juba oma inimese ära tunnud ja hakkab keti otsas kekseldes rõõmsasti klähvima. Taat pole veel jõudnud toa ukseni, ta pöörab oma näo metsa poole ja uudistab tulijat. Noh, muidugi märkab ta nüüd, et see on tema, Rein.

Juba kargab Muri keti otsas nagu hullunult ringi ja Rein astub oma ülakeha endiselt vibutades õue.

„Tere, isa!“ ütleb ta siis lihtsalt ja paneb kohvri uksepakule.

„Tere, poeg!“ vastab taat, ja ta habe liigub kuidagi imelikult. „Said siis ometi viimaks tulema.“

„Näe, tulema sain!“ saab Rein korraga nagu rõõmsaks. „Aga hinge tahtsid küll välja võtta.“

Reinu käsi poeb nagu kogemata isa sooja ja krobelisse pihku ja jääb sinna tükiaks ajaks, ilma et kumbki selle juures sõnagi lausuks. Nii seisavad nad, mees mehe vastas, kuni taat lausub:

„Mina kartsin juba küll, et ega nad sind sealt enam elusalt välja lase. Arstidki olid ütelnud, et lootusi on vähe, aga ega seda kõige viimast lootust või kunagi kaotada. Kuidas siis nüüd tervisega on, kas kopsu lõõtsad ikka tuult peavad või laseb veel kusagilt läbi?“

Taat patsutab Reinule õlale ja naeratab sõbrali-kult.

„Küllap nad ikka peavad,“ vastab poeg. „Linnas vaadati röntgeniga läbi ja üteldi, et nüüd pidavat päris korras olema. Ega ma muidu veel tulema oleks saanud.“

„Sedasi jah!“ saab taat uuesti rõõmsaks. „Aga läki nüüd tuppa, näe, õhtune aeg ja kipub viluks minema; mul kondid veel sauna leilist nagu hellad.“

Toad on pühadeks puhtaks küüritud ja Rein leiab oma voodi pähistsist sületäie värsked kaski, millede lõhn ujub nagu magus leitsak toa nelja seinaga vahel.

„Kas sa näe!“ saab Rein sellest äkki rõõmsaks. „Olete mind nagu oodanudki, isegi värsked kased on platsis.“

„Need on Linda toodud,“ pilgutab isa kavalalt silma. „Küllap tema süda sinu kojutuleku ära tundis.“

„Linda toodud!“ imestab Rein. „Kust siis tema teadis?“

„Mis ta nüüd teadis või,“ muheleb taat edasi. „Eks Oskar käinud päeval vallamajas ja Linda käskinud teda sealt haigemajja helistada. Nojah, sealt siis üteldudki, et oled õhtuks koju oodata.“

„Ju see siis ikka õige oli,“ naeratab Rein isale vastu. „Siin ma nüüd olen, nii õndsas või hea tervisega kui mind haigemajast välja lasti. Ja näljaseks õpetati mind seal pealekauba ka veel, kõht on praegu nii tühi, et sööksin kas või seitsme teolise leivakotid tühjaks.“

„Läki aga siis kohe kööki,“ on isa poja siirast avameelsusest rõõmus. „Leena ütles õhtusöögi sinna valmis pannud olevat, ta ise läks nüüd omakorda vihtlema. Palju küll nüüd seda leili-rammu minust enam sauna üle jäi...“

Isa on silmanähtavalt rõõmus, et Rein jälle kord on kodus. Eks valmistanud viimased nädalad temalegi muret ja vaeva. Pole ju see haiguse-asi kusagil rõõmutooja, veel vähem siin, kus pere ainsa poja elu oli arstide ja saatuse vaagida.

Isa astus oma raskel tööinimese sammul kööki, Rein pisut vimmas, nagu ta on, tema kannul. Nad võtavad laua taga istet ja varsti on kuulda ainult kahvlite klõbinat ja näljaste suude matsumist.

„Nüüd sa siis oled kodus ja jääd koju,“ ütleb isa viimaks kahe suutaie vahele. „Ja minul, vanal inimesel, on sellest kohe päris tõsiselt hea meel.“

Rein ei mõista esialgu selle peale midagi vastata. Muidugi on ta rõõmus, et teda koju oodati, ja teataval määral õnnelikki, et ta on pärast pikka põdemisega jälle tervena kodus. Aga ta on juba kord võtnud endale pähe säärase rumala arvamise, et varem või hiljem ta lahkub siit ikkagi, et linnas endale paremat põlve otsida. Linnaelu kutsumus on tal nagu veres. Põdedes linna haiglas rasket kopsupõletikku, sonides ja vaeveldes palavikus oli ta alatasa näinud oma silme ees uue elujärje veetlevaid perspektiivi. Kui ta juba paranemisel oli, siis küpsis see otsus temas täieliselt. Ainult isale ei julge ta oma kavatsusest veel midagi ütelda, ta teab, et see võib taadi kas või enneaegu hauda viia. Kolm põlve on Rajad selle talu maa peal põldu harinud ja tema, Rein, on nüüd nende põlvede viimane järeltulija. Läheb tema nüüd siis linna, siis on Rajade sugu selle maalapi pealt igaveseks kadunud ja talu läheb võorastesse kätte. Kindlasti ei elaks isa seda nii kergesti üle. Kuigi ta pole veel kes teab kui vana, on ta tervis halb ja temast pole enam pikaks ajaks talupidajat. Nüüd peab talu juhtimise ohjad haarama Rein või need ohjad haarab keegi võõras.

Nähes, et Rein midagi ei vasta, hakkab isa edasi kõnelema.

„Nüüd, kus sa ükskord jälle kodus oled, võiksite ehk sellest asjast pikemalt kõnelda. Sa tead, et minu tervis pole enam kõige parem, ja ma annaksin talu ohjad hea meelega sinu kätte, kui sa perenaise majja tooksid ja siin kõvasti pihta hakkaksid — põld ootab ja tüdruk ootab samuti. Ja ega tüdruku kohta midagi ütelda ole — virk ja kärmas ta on ning korralike vanemate laps, mis sa ikka paremat oskad soovida. Ju teil endil on asjad vist sinnapoole klaaritud, ega minu, vanainimese, silm mind ometi peta. Perenaist meil pärast ema surma niikuinii majas pole, kui kaua sa võõra inimese kulbivarrega liigutatud leent ikka tahad lakkuda. Kui sa mind tahad kuulata, siis — too tüdruk majja!“

Reinul hakkab päris kõrge sellast juttu kuuldes. Muidugi, Linda on päris tore tüdruk, lapsepõlvest saadik hea sõber ja läinud suvest saadik veel rohkemgi. Kuigi ta pole tüdrukule ütelnud, et ta teda armastab, mõistab ta seda ise päris hästi ja tüdruk vist veel paremini. Kui palju kordi on nad ilusail suveõhtuil kahekesi laanes ringi luusunud, käo kukkumist kuulanud ja lilli noppinud, teineteise käest kinni hoidnud ja vastastikku, nagu aimates, oma südame te mõistatusi mõistatanud. Siis on nad mõle-

mad Kaitseliidus tegevad, on koos manöövris käinud — Linda on tema laskeosavust imetlenud ja tema Linda valmistatud maitstvaid võilleibu söönud. Sealjuures on nad õnnelikud olnud ja rõõmsalt teineteisele naeratanud. Kuigi jutt on joosnud rohkem südame kui suu kaudu, on nad teineteist siiski väga hästi mõistnud ja rahul olnud selle mõistatamisega.

Aga nüüd oli Rein hakanud mõtlema, et ta tahab linna. See oli nagu kiusumõte, tühine ja paljas ning ei kusagilt pärit, aga see mõte istus Reinu peas päris sügavasti nagu painaja.

Rein tõstab oma pilgu isa poole, kes sööb suure suuga, hoides oma paljaid jalgu pingi all kõveras koos.

„Kuule, isa,“ ütleb ta siis. „Ma mõtlen, et minust ei saa ikka päriselt kohapidajat. Tee mis tahad, aga mind kisub vägisi linna.“

Nüüd on ta siis selle välja ütelnud. Ta vaatab isale otse ja julgelt näkku. Kuidas ta küll seda julgeb, seda ta isegi ei tea. Nüüd peaks isa midagi tegema, ehmuma või kokkuma, või koguni prahvatama mõne järsu ja tigeda sõna. Aga isa ei tee midagi selle sarnast. Ta jääb ainult Reinule tummalt otsa vaatama ja siis vajub ta pilk päris madalasse lihaltaldriku kohale. Ta õlad tukslevad ja ta keha vajub kuidagi kokku.

„Või siis sedasi,“ ütleb ta siis. „Seda ma küll ei oodanud, kuigi pisut kartsin. Ma kartsin seda juba ammu, aga ei julgenud ütelda. Linna elu — no küll see on naljakas! Põllud ja maad ei tähenda siis sulle midagi? Ja meil oli ju kavatsus hulk uudismaad juure teha — nüüd, kuhu jääb see kõik nüüd? Ja kellele jääb meie isade talu — kas sa oled sellele mõtelnud?“

Rein poetab oma pilgu taldriku kohale ja nipib sealt üksikuid liharaasukesi kahvliga suhu tõsta.

„Ega ma mõtelnud seda päris tõsiselt,“ ütleb ta siis sügavast piinlikkuse tundest haaratuna. „Mulle tuli ainult niisugune mõte pähe. Võib-olla see ei teostugi või teostub hoopis edaspidi. Meil on veel aega sellest rääkida.“

Tal on korraka nii halb olla, et ta ei saa enam kauem siin viibida. Ta tõuseb lauast ja hiilib oma aseme juure, vabastab enda riideist ja viskub voodisse pikali. Ta on väsinud ja jääb kohe magama. Ning ta näeb rasket ja painajalikku und. Ta sõidab raudteerongis, mis kihutab kohutava kiirusega mitte mööda rööpmeid, vaid mööda metsi ja külavaheteid, koguni üle rabade, mis tavaliselt ei kannu isegi inimest. Vedur huikab vahet pidamata ja Reinul on tunne, et juht ei suuda rongi enam pidurdada. See on metsik sõit. Ja siis juhtub katastroof. Kõik puruneb, ragiseb, vagunid jooksevad teelt kõrvale. Rein ärkab südame kloppides üleni higisena. Ta kuuleb, kuidas isa pöörab end ikka veel oma asemel ega saa und.

Oues hakkab aga juba koitma maikuu hommik.

*

Nelipühade esimene püha saabub päikese paistes. Päikese kullavihud paiskavad eredat maipäikest iga ilmakaare poole ja õhus on tunda leitsakulist hõngu. Maa januneb juba teist nädalat sademete järele, aga vihma ei tule ega tule.

Rein seisab tare nurga juures, varjab käega silmi ereda päikese eest ja vahib väljataguse poole. Nüüd peaks Linda hele seelik juba paistma hakkama. Ennist oli ta karjapoisiga sõna saatnud ja nad pidid all kaasikus kohtama.

Isaga ei ole Rein hommikul sõnagi rääkinud. Isa oli sidunud valge kaelaräti kaela, rakendanud valge ruuna vankri ette ja sõitnud kirikusse. Ta oli usklik inimene ja võib-olla oli tal täna kahekordselt vaja oma usku kinnitada.

Rein vahib ainiti põlluvahelisele teele, mis viib Veskiortult alla kaasikusse, ja siis ta silmab mingit

heledat täppi, mis liigub aeglaselt kaasiku poole. Ei tal ole nüüd enam aega värava kaudu minna, ta hüppab üle madala tara ja hakkab kiirel sammul kaasiku poole liikuma.

Kui ta jõuab põldude vahelt välja ja tee hakkab alla orgu libisema, asetab ta käed suu ümber torru ja huikab kõvasti: A-li, a-la, a-loo! Nõnda on ta ikka huiganud, kui ta on tunnud heameelt südames, olgu see siis karjapoisipõlves, kui ta süda oli niisama lusti ja rõõmu täis, või siis hiljem, juba meheas, kui ta oli läinud, nagu tänagi, alla kaasikusse luusima.

Hele täpp all orus on nüüd juba palju suuremaks muutunud. Ta tõstab käe ning lehvitab Reinule vastu. See on käe-teretus suu-teretusele, aga üteltu keegi, et mõlemad ei tule südamest.

Tüdruk seisab suure valge kase all, kui Rein jõuab alla orgu. Ta juuksekahtlud lipendavad tasase tuule käes ja ta nägu raamib südamlilik naeratus.

„Tere, Rein!“ ütleb ta siis nagu areldi ja tasa. „Tere, Linda!“ Rein võtab tüdruku käe ja hoiab seda oma pihus. Rohkema jaoks pole neil kummalgi esialgu sõnu. Nüüd kõnelevad südamed, mitte keeled.

„Jõudsid ometi koju,“ ütleb tüdruk leebelt. „Kuidas ma sind küll ootasin. Kartsin juba, et sa vahest enam ei tulegi.“

Nad istuvad suure valgetüvelise kase alla. Rein sirutab end täies pikkuses pikali ja vahib taevast. Ta mõtted rändavad ringi nagu pilved kõrges taeva-laotuses.

„Kummaline,“ ütleb ta siis, nagu räägiks ta ainult endale. „Kõik ootavad mind siia ja mind kisub siit siiski minema.“

„Sind kisub siit minema!“ teeb tüdruk suured silmad. „Taeva pärast, mis juttu sa nüüd räägid?“

„Olen tüdinud sellest igavesest maa orjamisest, mis mulle midagi ei anna. Rühma tööd teha nii et kondid paistes, aga kus on selle tasu! Igavene virelemine, muud ei midagi.“

Tüdruku silmad leegitsevad arusaamatuses, ta haarab Reinu käe järele ja võtab sellest kramplikult kinni.

„Rein, oled sa hull! Sina oled oma kodutalus elamisest tüdinenud! Kuhu sa, pime, siis tahad minna?“

„Linna tahan. Mingi ameti peale. Mul on gümnaasiumi paber taskus, eks ma sellega ikka kuidagi hakkama saa.“

Nähes tüdruku silmis nukrat pilku ja nõrka uduvinet peab Rein tarviliseks oma mõtete arendamist veelgi täiendada.

„Ja sinu, Linda, võtan ma linna kaasa. Me abiellume ja loome endale linnas rõõmsa ja mugava kodu.“

„Nagu sul siin kodu ei oleks, Rein. Sul on siin ilus kodu, ära seda unusta. Vaata korraks ringi, kuidas taevast särab su pea kohal, kuula, kuidas kaasik kohiseb, ja eks sa tea sedagi, kuidas ümberringi põllud ootavad su käte rammu. Siin on su kodu, Rein, mitte kusagil mujal.“

Kui Rein ei vasta, jätkab tüdruk:

„Ära unusta, et su isa on vana ja sa oled tema ainus poeg. Mis ütleks isa süda sees, kui sa peaksid siit enneaegu ära minema. Oma kodust, oma isade talust tahad sa lahkuda. Mina... mina sinu asemel küll ei lahkuks siit. Ja ma kardan, et ma ei tule ka sinuga ühes, kui sa mind kutsud. Kas sa ei mäleta, kuidas me lastena siin ringi jooksime, kuidas sa karjamaal peremeest mängisid ja mina olin perenaine...“

Rein on tõusnud üles. Ta võtab tüdruku käe oma pihku.

„Arvad sa, et meie pärispaik on ikka siin metsa ääres ja meie tööd ja toimetused siin põldudel?“

„No muidugi arvan!“

„Ja sa tahaksid tulla Rajale perenaiseks?“

„No muidugi tahaksin!“

„Siis... siis ma küll ei tea, mis teha.“

„Rumal poiss, siis polegi midagi teada, küllap aeg annab ise arutada seda asja, sina muudkui kõnni ainult ajaga kaasas.“

Nad tõusevad üles mäele, hoides teineteist käest nagu lapsed, kes on pärast oma pisikest tüli jälle ära leppinud.

Risttee juures on väike kivihunnik ja siin nad seisatavad.

„Näe, kisub juba lõunasse,“ ütleb Rein, vahtides päikesse.

„Kisub jah,“ aimab Linda Reinu tõsist häält järele. „Ja nii põua moodi teine.“

Nad vaatavad teineteisele silma ja pistavad siis mõlemad suure häälega naerma.

Kui Rein on juba kodu poole sammumas, hüüab Linda teda tagasi.

„Sa tule õhtul meile, Oskar tegi pühadeks värsket õlut.“

„Mis ma teile tulen, tule sa meile.“

„Tule mind isalt endale küsima.“

Ja juba ta ongi läinud. Rein vaatab talle veel hulk aega järele ja hakkab siis kodu poole sammuma.

Isa ei ole veel kirikust tagasi jõudnud. Rein uitab tare taga ja kõnnib aias, aga kusagilt ei leia ta rahu. Viimaks ta läheb kambrisse ja viskub sängi pikali.

„Naljakas,“ mõtleb ta, „ma ei saa enesest ikkagi veel aru. Tõsi on, et ma olen vist tülis iseendaga.“

Ta vahib lakke ja tunneb siis korraga tungivat ninasse magusat kaskede lõhna. Kui hästi need kased küll lõhnavad! Muidugi on Linda need alt kaasikust korjanud. Võib-olla sama kase küljest, mille all nad äsja istusid. See on suur ja tugev kask. Võib-olla on see juba tema vanaisa ajal kasvama hakanud. Ja sellaseid ilusaid kaski on all kaasikus palju. See on terve varandus, kui nii mõelda. Ja kogu põld on varandus, talu on varandus, ja suurim varandus istub tema kätes. Ei... ei... ta on vist tõesti päris rumal!

Väljast kostab vankripõrinat. See on vist isa, kes on kirikust tagasi jõudnud.

Rein hüppab asemelt üles ja jookseb õue. Isa on juba vankrilt maha astunud ja hakkab hobust lahti rakendama. Rein vaatab tükk aega seda toimingut vaikides pealt ja hüüab siis korraga:

„Kuule, isa, ma mõtlesin nüüd järele, et sinu jutt oli ikka päris õige. Ma ei taha enam linna. Kui sa lubad, siis ma hakkan jaanipäevast peale siin majas ise peremeheks.“

Isa laseb ühe aisa kolksatades maha kukkuda ja jääb suuril silmil Reinu otsa vahtima.

„Siis sa ikka päris tõsiselt või?“

„Kohe päris tõsiselt, isa. Ja kui sa pulmad lubad teha, siis on jaanipäeval siin majas pulmad. Võidupühale järgneb siis ka minu südames ja elus suurim võit.“

Isa ei saa ikka veel asjast täieliselt aru.

„Kuidas see siis ikka äkki nii ruttu nüüd, ma ei saa sellest kohe mitte arugi.“

„Küll sa aru saad. Õhtul lähen Veskiõrle ja küsin Linda endale. Jaanipäeval tulevad pulmad ja siis sa, taat, näed alles, kuidas Raja talu hakkab elama. Kõik põllud pööratakse ringi ja uudismaad küntakse juure ja mõne aasta pärast on Rajal puhas tõukari laudas. Nüüd aga võtan ma ratta ja sõidan alevisse, kosjaviinad ju alles toomata.“

Ja läinud ta juba oligi.

Kui taat kummardas siis allapoole, et mahakukunud aisa küljest sedelgrihm lahti päästa, siis pidi ta kuue varrukaga äigama korraks üle mõlema põse, sest sinna oli valgunud kaks suurt, otsekui pärli, rõõmupisarat.

Meilt ja mujalt

16. aprillil teatavad telegrammid, et Briti väed on maabunud Norras Farøeri ja Lofooti saartel. Narviki sadamas ja selle ümbruses pole inglased Saksa teateil nende tugeva tõrje pärast maabumiskatseid teinud. Londoni teateil on Briti õhujõud sooritanud õhurünnaku Stavangeri aerodroomile, pildudes alla palju tugeva lõhkejõuga pomme.

Prantsuse senati istungil esines peaminister Reynaud seletusega Saksamaa kaotuste kohta käimasolevas sõjas. Reynaud ütles:

„Ma ei taha avaldada teateid, mis võiksid kahjustada käimasolevaid operatsioone. Ent siiski tahan valgustada mõningaid olulisi punkte. Admiraliteet teatas mulle tunni aja eest, et Saksamaa on kaotanud 30% oma liinilaevastikust vigastatuna, 20% oma ristlejaist uputatuna, 25% torpeedopaatidest uputatuna, 15% torpeedopaatidest vigastatuna ja hulga allveelaevu uputatuna.

Teiseks saavutatud tulemuseks on see, et edaspidiseks on ära lõigatud tee Rootsi rauale.

7 Saksa miiniristlejat, mis valvasid Narvikit, on uputatud ja Balti meri on mineeritud. Kolmandaks saavutatud tulemuseks on see, et Saksamaa on sunnitud võitlema uuel frondil. Liitlaste väed on läinud Norras maale. Neljandaks tulemuseks on moraalne kaotus Saksamaale. Kaheksa päeva kestnud võitlused ei ole toonud kaotusi mitte ainult Saksa laevastikule, vaid ka Saksa propagandale.

17. aprillil peetud Riiginõukogu koosolekul esines välisminister prof. A. Piip pikema kõnega, milles ta rõhutas, et kaubanduslikud läbirääkimised Saksamaaga on annud meie seisukohast täiesti rahuldavaid tagajärgi. Sealjuures on Saksamaa täiesti arvesse võtnud meie erapooletut seisundit ning vastavalt me ei ole mingit kohustust pidanud endale võtma, mis ei oleks kooskõlas meie traditsioonilise karmi erapooletu suhtumisega kõikidesse sõdivatesses riikidesse.

„Edasi tahaksin alla kriipsutada,“ jatkas minister, „et vabariigi valitsus tahab kindlalt jätkata seda oma erapooletuse poliitikat, mis ta tänini on ajanud praegu Euroopas kestva sõjategevuse jooksul. Meie kui väikeriik ei või ega taha ennast segada suurte riikide omavahelistesse tüllidesse ning meie välispoliitika ülesandeks jääb, nagu varemgi, hoida meie riigi sõltumatust ja poliitilist iseseisvust, arendades selle sihiga sõprust kõigi rahvastega niihästi poliitilisel kui ka majanduslikul ja kultuurilisel alal. Arusaadavalt selles mõttes meie välispoliitikas eriti väljapaistva koha evib meie suhete korraldamine meie suure idanaabriga, kellega meie oleme loonud pool aastat tagasi uutal alustel püsivad vahekorrad Moskva vastastikuse abiandmise pakti kaudu. Mitmel korral on meie valitsusel võimalus olnud deklareerida, et ta tahab seda pakti täita lojaalselt ja täpselt, ning sedasama oleme kuulnud ka oma lepinguosalise valitsuse väljendustest, kes pakti teostamisel samuti rõhutab usaldusliku täitmise tendentsi, austades Eesti riigi sõltumatust ja olevat riigi- ning sotsiaal-majanduslikku korda. Meie võime ka nüüd sel puhul öelda pooleaastase kogemuse tagajärjel, et Moskva pakti elluviimine ja selle edasiarendamine on sündinud täiesti korrektset ja vastastikuse usalduse ning

austuse vaimus. Meil oli selles mõttes hea meel märkida N. Liidu rahvakomissaride nõukogu esimehe ja väliskomissari Molotovi 30. märtsi kõne seda osa, kus ta toonitab, et Eesti riiklik sõltumatust ja poliitika iseseisvus ei ole kannatanud Moskva pakti läbi, kuid majanduslikud suhted N. Liidu ja meie vahel on märksa arenenud. Härra Molotov lisab juure, et lepingute täitmine Eestiga, Lätiga ja Leeduga mõõdub rahuldavalt ja loob eeldused edasiseks suhete parandamiseks N. Liidu ja nende riikide vahel. Meie omalt poolt võime sellele lootusele ainult meeledli kirjutada alla.“

Oma kõne lõpuks ütles välisminister A. Piip:

„Meie näeme ja kuuleme, missuguse kiirusega arenevad sõjalised sündmused. See aga ei tohi meid panna imestama, sest on käimas suur sõda, kus ootamatud sündmused on vaid loomulikud. Kõnelakse isegi, et suur sõda ei ole veel sugugi alanud kõigi oma üllatustega. Kuid need ei tohi mingil viisil häirida meie rahva kui terviku üldist erapooletut hoiakut, ma ütleksin isegi, meie ükskõiksuseni küündivat tasakaalu ehk impartsiaalsust. Meie ajame oma asju teiste rahvastega külma mõistuse järel, pidades meeles esmajoones meie oma huve ja julgeolekut. Meie ligem ajalugu näitab, et säärane külma mõistuse poliitika ja tagasihoidlikkus osutub meie rahva seisukohalt kõige õigemaks ja paremaks. Sellepärast on ka meie välispoliitika sihiks edaspidi täie hoolega arendada võimalikke sõbralikke vahekordi kõigi riikidega niihästi poliitilisel kui ka majanduslikul alal ja kaitsta selle läbi oma riigi sõltumatust ja tavalist korda, mis meid aitab kergemini üle raskustest, mida meile kaasa toob praegune Euroopa sõda.“

Riigivolikogu ja Riiginõukogu lõpetasid sel päeval ka oma kevadised istungjärgud.

20. aprillil esines Briti sõjaminister Stanley ringhäälingus kõnega, milles ta rõhutas, et käimasolev sõda kujuneb väga karmiks ja kibedaks. „Meie ei tohi seda kaotada. Meie peame mõtlema ainult Poola traagilisele saatusele, et aru saada, mis saab meist, kui meie kaotame. Veel vähem meie võime lubada selle lõpetamist tagajärjetult, et olla mõne aasta pärast sunnitud pidama uut sõda. Tsivilisatsioon ei jõuaks üle elada Saksa võitu ega kolmandat maailmasõda. Tehkem otsus seokord, tuues tagasi maailmale püsiv rahu. Meie jõuame seda, kui me kõik täidame oma osa. Ja mida paremini me seda teeme, seda lühem tuleb sõda ja seda kindlam on võit.“

23. aprillil kinnitatakse Briti sõjaministeriumi teadaandes, et operatsioonid Norras on arene-mas koos Norra jõududega. Lõunas meie väed on koos norralastega osutamas vastupanu vaenlase survele. Trondheimist põhja pool on teostatud vasturünnak meie vägedele, mille tagajärjel on tekkinud äge võitlus.

Saksa sõjajõudude ülemjuhatause teadaandes üteldakse:

Inglased ei teinud ka 22. aprillil katset saata maale vägesid sakslaste poolt okupeeritud Narviki ruumis. Seevastu Inglise merejõud pommitasid uuesti linna ja sadamat. Tronheimi piirkonda koondatud

Saksa väed tungisid, toetatuna kergetest merejõudest, kuni 100 kilomeetrit edasi kirde suunas, lõid seal viibi vaenlase tagasi ja tõkestasid Namsoest lõuna poole viivad ühenduste. Vaksdali fjordis hävitati üks Norra valvepaat. Bergen ja Stavangeri ruumis kestab võitlus laialipillutud Norra väeüksustega veel edasi mainitud linnade kaugemas ümbruses. Seejuures langes sakslaste kätte uusi kahureid.

Inglased teatavad, et nende sõjakulu mõõdunud 9 kuu jooksul tõuseb 905 miljonile naelsterlingile.

26. aprillil Eesti-Nõukogude-Liidu kaubanduskoja peakoosolek, kuulanud ära majandusministri Leo Sepa ülevaate vastastikustest kaubandussuhetest, tervitas vastuvõetud resolutsioonis Eesti-Nõukogude-Liidu vahel möödunud aasta sügisel toimunud uue kaubandusliku kokkuleppe sõlmimist. Koda konstateeris rahuldustundega kaubandussuhete laienemist, mis leidis aset uue lepingu sõlmimise järele niihästi läbikäigu tõsus kui ka kaupade nimestiku avardamises. Vastastikuste huvide kindlustamiseks niihästi üldiselt kui ka majanduslikul alal koda peab soovitavaks ja vajaliseks edasise kaubavahetuse edendamist Nõukogude Liidu ja Eesti vahel. Samuti peetakse väga soovitavaks transiitkaubanduse arendamist.

● Olukord Norras on endiselt lõplikult selgumata. Sakslased teatavad oma vägede edasimarssimisest, kuna liitlaste teated kõnelevad endiselt vägede edukast maalesaatmisest Norras. Briti õhuminister sir Samuel Hoare esines kõnega, milles ta ütles muuseas, et sõda on astunud nüüd intensiivsesse ja olulisse faasi. Vaenlane peab seda ilma armuta. Meie ei taha matkida vaenlase võitlusmeetodeid, kuid meie ei jäta talle mingit monopoli energia, osavuse ja otsustavuse suhtes. Liitlaste jõud peavad samm-sammult hävitama Saksa võimu Norra sadamates ja õhubaasides ning andma Norra rahvale relvi ja võitlusjõudu, mis ajaks vaenlase välja Norra mägedest, orgudest, sadamatest ja fjordidest. Seda ülesannet ei võida täita ühe päevaga ega vankumata veendumuseta ja ohvriteta.

Sakslaste poolt võidetud edumaa tuleb nüüd tasa teha karmi võitluse, jõulise aktsiooni ja kannatliku plaanitemisega. Briti laevastik, Prantsuse armee ja meie õhujõud on Norra vabastamise tagatiseid. Saksa laevastik ei ole enam kuigi tähtis sõjategur, kuid sakslastel on siiski veel relv, mida nad kasutavad tõhusalt. Nende õhujõud on nüüd suunatud meie positsioonide ja ühenduste vastu Norras. Meie võitleme seda õhusõda suure halvemusega. Sakslastel on õhubaase, kuna meil ei ole. Sakslased lendavad Norra territooriumi kohal, kuna meie peame lendama 300 miili üle ulgumere kuni lahinguväljani. Vaatamata sellele meie õhujõud on saavutanud hiilgavaid tulemusi.

30. aprillil liitlased hoiavad ikka veel tagasi sakslasi nende neljasuunalisel pealetungil lõunast, nagu teatavad viimased Stokholmi saabunud teated. Need teated osutavad, et sakslased, kes pingutavad iga närvi, et saada peremeheks Österdalis ja elulisel Dombas-Störeni raudteel, on oma edasitungil kinni peetud. Äge võitlus on käimas Hjerkinis, kus Saksa mehhaniseeritud üksused, mis on tunginud üle raske mäetee Alydalist, kohtasid liitlaste jõude, kellede käes on raudtee.

Teine Saksa üksus, mis on teinud endale teed üle kitsa lookleva mäetee Tysetist, Österdalis, leidvat vastupanu Norra jõududelt Kvikne lähedal, umbes 20 kilomeetrit raudteeliinist ida pool. Üksikasjad võitlusist mõlemas punktis puuduvad, kuid arvatakse, et sündmused selles piirkonnas viivad suuremaulatusliku lahinguni. Gudbrandsdalis peetakse sakslasi ikka veel kinni Kvami ümbruses. Nende rünnakud, mida toetasid lennukid ja kahurvägi, on pörkunud Briti energilisele kaitsele. Teistest sektoritest teatatakse vähesest tegevusest.

Üldiselt kinnitatakse, et võitlus Norras on õhujõude võitlus, kus lüüakse kõige suuremaid lahinguid.

● Sõjavägede Ülemjuhataja kindral Laidoner andis käskkirja, millega kästakse erakorraliselt kõrgendada või ülendada tegelikus sõjaväeteenistuses, reservis või erus olevad Vabaduse Risti kavalerid-allohvitserid ja -sõdurid järgnevatesse auastmetesse, arvates 2. maist k. a., vanusega samast ajast:

1. kes Vabadussõja ajal teenisid veltveebli auastmes — vanemveebliks; 2. kes Vabadussõja ajal teenisid vanem-allohvitseri auastmes — veebliteks; 3. kes Vabadussõja ajal teenisid noorem-allohvitseri auastmes — nooremveebliks; 4. kes Vabadussõja ajal teenisid kaprali auastmes — seersantideks; 5. kes Vabadussõja ajal teenisid reamehe auastmes — noorem-seersantideks.

Eeltoodud käskkirja põhjal kõrgendatakse auastmes kõik Vabaduse Risti kavalerid, allohvitserid ja sõdurid, välja arvatud vaid need üksikud, keda allohvitseride ja sõdurite teenistuskäigu seaduse vastavate paragrahvide põhjal ei saa kõrgendada või kes on vastava auastme juba varem saanud.

2. mail teatab Briti sõjaministerium, et liitlaste väed on hakanud Norras sakslaste suurenevate jõudude tagajärjel tagasi tõmbuma. Osa Briti väeosasid paigutati laevadele, mis sõitsid välja teadmatus sihis.

Oma kõnes Briti alamkojale ütles peaminister Chamberlain, et inglasil oli võimatu ennustada, milises suunas võis langeda sakslaste löök. Inglastel olevat osutunud võimatuks saata Norras maale suur-tükiväge ja tanke, kusjuures Briti sõjalaevade tegevusele vaatamata oli sakslastel võimalik saata Norrasse abiväge.

5. mail teatatakse pinevuse kasvamisest Vahemerel. Saksa ajakirjandus annab suurimat tähtsust asjaolule, et Chamberlain oma neljapäevases kõnes alamkojas märkis Inglise sõjalaevastiku tugevdamist Vahemeres. Seoses sellega leiab tähelepanu ka Inglise kaubalaevastiku tagasitõmbamine Vahemerest ja teated kaitseabinõudest Egiptuses. Lehed järeldavad neist asjaoludest, et need tähendavat sissejuhatust uuele Briti sõja laiendamisele.

Türgi väeosade tugev koondamine Türgi Euroopapiirile on tekitanud Bulgaaria pealinna ärevust. Sofia poliitilistes ringkondades iseloomustatakse Türgi sõjaväelisi abinõusid tõsiasjana, mille tõsidust ei saa alahinnata. Bulgaaria hoiak ei andvat selleks mingisugust põhjust. Türgi vägede koondamine seisvat ilmselt seoses Briti aktiivsusega Vahemere idaosas. Sofias arvatakse, et Türgi olevat talitanud Briti mõjutusel.

Itaalia lehed teatavad, et liitriikide ofensiiv kutsus esile Itaalia kiire ja kindla vastuaktsiooni.

Erapooletu ajakirjandus kinnitab, et paljud märgid osutavad sellele, et Balkanil võidakse oodata iga päev sõjasündmusi.

Itaalia välisministri krahv Ciano ajalehe „Telegrafo“ direktor Ansaldi ütles oma raadiokõnes Itaalia vägedele täna muuseas: Napoleoni katset tungida Inglismaale korratatakse selles sõjas kindlasti ja peatselt Saksamaa poolt. Kunagi varem ei ole olukorrad, milles võideldakse praegust sõda, olnud nii soodsad ründajale. Kunagi varem ei ole tehnilised abinõud, mida omab Inglismaa vastane kontinendil, olnud nii täielikud.

● Norra välisminister Koht, kes on saanud Londoni, seletas jutuaajamisel, et Norra on kannud suuri kaotusi põhjusel, et norralasil puudus sõjaline treening, lennukid ja õhutõrje varustus. Norras olevat 50.000—100.000 saksa sõdurit. Edasi kinnitas Koht, et kuuldustel, nagu kavatakse Norra kuningas ja valitsus minna välismaale, puudub igasugune alus.

TALLINNA MAJAOMANIKKUDE PANK Ü-P

Tallinn, Harju 45 (Vabadusväljaku nurgal)
Juhatus ja kaugekõned 443-67, kodukeskjaam 478-50

HOIUSUMMAD • LAENUD
VÄLISRAHA • SEEFID

Eesti Hüpoteegipanga tähtajaliste maksude vastuvõtmine ja pant-
lehtede müük

Pank suletakse laupäevadel kell 12.00

K.-Ü. „EHITUSKIVI“

TALLINN, VÄIKE-KARJA TÄN. 12-1
TELEFONID 421-90, 455-30

MÜÜB:

EHITUSTELLISKIVE

SILIKAATKIVE

KATUSEKIVE

PÖLLUTORUSID

JA

ETERNIITI